Дачникам
садівникам
городникам

Всеукраїнський щомісячний журнал

Дім • Сад • Город

12 ГРУДЕНЬ 2004

Червонолисті дерева у саду

Садівничі турботи взимку

Сорт Ніжинський треба зберегти

Юридичні консультації

Рубрику веде І.Миронець, кандидат юридичних наук

ХОЧЕМО ПРИВАТИЗУВАТИ ЗЕМЕЛЬНУ ДІЛЯНКУ

У спадщину мій чоловік одержав хату та землю біля неї.

Хату ми переоформили, а землю не можемо приватизувати, оскільки державний акт виготовляє у Києві фірма, яка уклала угоду із сільською радою с. Зеленьки Миронівського р-ну.

Приїжджати у ближчий час вони не планують, а приватизація лише до 2005 року.

Запитання: куди нам звернутися, щоб ми дістали відповідь на приватизацію нашої земельної ділянки?

Л.А. Кардаш,
Київщина

З питань приватизації земельних ділянок у межах населених пунктів необхідно звертатися до місцевої ради за місцем розташування земельної ділянки.

Державний контроль за використанням та охороною земель здійснюється уповноваженими органами виконавчої влади з питань земельних ресурсів.

Ви можете звернутися до районного відділу земельних ресурсів, де вам дадуть ґрунтовну відповідь з цього питання, зокрема з питання виготовлення і видачі державного акта на право власності на земельну ділянку.

ЧИ НАЛЕЖИТЬ МЕНІ МАЙНОВИЙ ПАЙ?

Пробував у колгоспі з 1975 року по 1990 рік.

На отримання земельного паю не претендую, але майновий пай, думаю, мені належить, бо коли я розраховувався з роботи, то мені його не компенсували.

Відмову обумовлюють тим, що загальні збори колгоспу ухвалили припинити поділ майна.

Окрім того, моя дружина пробила в колгоспі з 1968 по 1990 рік. У цьому році вона померла. Заяву про вихід із колгоспу вона не писала, але їй не видали ні земельний пай, ні майновий.

Отже, прошу юриста пояснити, чи належить мені бодай майновий пай?

В.І. Паладько,
Кіровоградська обл.

Відповідно до "Порядку визначення розмірів майнових паїв членів колективних сільськогосподарських підприємств та їхнього документального посвідчення", затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 лютого 2001 р., сільськогосподарські підприємства затверджують на загальних зборах положення про порядок паювання майна, в якому розв'язуються питання визначення майнових паїв та складання списків осіб, що мають право на майновий пай.

До цього списку вносять усіх членів господарства (вони мають право на земельний пай) та осіб, за якими згідно з законодавством зберігається право на майновий пай, а саме:

пенсіонери, особи, призвані для проходження військової служби або на військові збори;

особи, направлені підприємством на навчання до професійно-технічних та вищих навчальних закладів та на підвищення кваліфікацій з відривом від виробництва;

особи, обрані на виборні посади органів місцевого самоврядування та органів державної влади або профспілкових;

особи, що перебувають у відпустці з догляду за дитиною, а також жінки, які перебувають у відпустці у зв'язку з вагітністю та пологами;

особи, які втратили працездатність внаслідок каліцтва (ушкодження здоров'я), що пов'язано з працею на цьому підприємстві;

особи, які припинили трудові відносини з підприємством, але за цих умов не отримали належного їм майнового паю;

спадкоємці померлих осіб, які мають право на майновий пай.

За ухвалою загальних зборів до списку осіб, що мають право на майновий пай, можуть бути внесені інші особи, які працювали в господарстві тривалий час і вибули з поважних причин, а також особи, яких з різних причин (помилково) не внесли до списку.

Розмір майнового паю кожного члена підприємства залежить від його трудового внеску у створення такого фонду, а трудовий внесок визначається з урахуванням розміру всіх форм оплати праці за період членства у цьому підприємстві.

Документом, що підтверджує право на майновий пай, є свідоцтво про право власності на майновий пай.

Свідоцтво видається місцевою радою згідно із списком осіб, що мають право на майновий пай підприємства.

Видача вказаного свідоцтва здійснюється безоплатно.

Отже, ви і ваша дружина маєте право на майновий пай за рахунок підприємства, де ви працювали.

Щодо земельного паю, то права на цей пай ви не маєте.

Поділ земель сільськогосподарських підприємств на частки (паї) здійснювався у період 1993–1996 років, коли ви вже не були членом підприємства.

Вашу дружину, якщо вона в цей період перебувала членом підприємства, повинні були внести до списку осіб, що мають право на земельний пай.

За вирішенням цих питань вам необхідно звернутися до загальних зборів того підприємства, де працювали, або до його правонаступника (підприємства, що створене на базі існуючого раніше).

У разі виникнення спору, можна звернутися до суду.

БУДІВЛЯ БІЛЯ МЕЖІ

Сусід-фермер побудував на відстані 25 м від нашого будинку і 0,5 від межі свиноферму на 100 голів свиней, далі добудовує літній вигін (на тій же відстані від межі). А тут же і гній з цієї ферми.

На наш город не можна поткнутися – неймовірний сморід. А ще неодмінний "супутник" домашніх тварин – пацюки та мухи.

Отже, чи справді наш сусід має право так будувати і куди нам можна звернутися за допомогою?

К.В. Гаврилова,
с. Добрянка,
Херсонська обл.

Власники та землекористувачі земельних ділянок повинні обирати такі способи використання земельних ділянок відповідно до їхнього цільового призначення, за яких власникам, землекористувачам сусідніх земельних ділянок завдається найменше незручностей – затінення, задимлення, неприємні запахи, шумове забруднення тощо (ст. 103 Земельного кодексу України).

Власники чи землекористувачі сусідніх земельних ділянок зобов'язані, за вчинення відповідних дій, спрямованих на раціональне й ефективне використання своїх ділянок, дотримуватися вимог охорони земель, раціональної організації території земельної ділянки, її забудови, встановлення та зберігання межових знаків тощо.

Власники земельних ділянок і землекористувачі мають право вимагати припинення на сусідній земельній ділянці такої діяльності, яка призводить чи може призвести до шкідливого впливу на здоров'я людей і тварин, на повітря, на раціональне та ефективне використання земельної ділянки.

Контроль за використанням та охороною земель, у тому числі і земельних ділянок, що перебувають у власності чи користуванні громадян, здійснюється сільськими, селищними, міськими радами (ст. 190 Земельного кодексу України).

Отже, за порушення умов добросусідства необхідно звертатися до місцевих органів влади.

У разі незгоди з рішенням місцевих органів влади спір вирішується судом (ст. 158 Земельного Кодексу України).

ПРАВО НА ПРИВАТИЗАЦІЮ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ

Проживаю в селі, пенсіонерка, але працювала в соціальній сфері і пізніше, коли виділили сільською радою по 0,60 га землі.

Державний акт на право приватної власності на землю одержала 22 лютого 2001 р.

Приватизувати відразу, коли не дозволяли, зрозуміло, не могла, а тепер можна. Коли я звернулася до сільської ради, мені відмовили, сказали, що вже є акт, то приватизувати земельну ділянку не можна. За актом у мене всього, з будівлею – 0,38 га. Поясніть, будь ласка, як приватизувати цих 0,60 га, які наділили пізніше приватизованої мною домашньої земельної ділянки 0,38 га.

Л.М. Кириченко,
Київщина

Земельним кодексом України передбачено різні види і розміри володіння земельними ділянками відповідно до їхнього призначення та мети використання.

Згідно із ст. 121 Земельного кодексу громадяни України мають право на безоплатну передачу їм земельних ділянок із земель державної та комунальної власності для відповідної мети в таких розмірах:

1) для ведення фермерського господарства – в розмірі середньої земельної частки (паю), визначеної для членів сільськогосподарських підприємств;

2) для ведення особистого селянського господарства – не більше 2 гектарів;

3) для ведення садівництва – не більше 0,12 гектара;

4) для будівництва і обслуговування житлового будинку, господарських будівель і споруд (присадибна ділянка) у селах – не більше 0,25 гектара, в селищах – не більше 0,15 гектара, в містах – не більше 0,10 гектара;

5) для індивідуального дачного будівництва не більше – 0,10 гектара;

6) для будівництва індивідуальних гаражів – не більше 0,1 гектара.

15 травня 2003 р. прийнято Закон України "Про особисте селянське господарство", який передбачає положення, згідно з яким громадяни, що реалізували своє право на безоплатну приватизацію земельної ділянки для ведення особистого підсобного господарства в розмірі менше 2 гектарів, мають право на збільшення земельної ділянки в межах норм, установлених ст. 121 Земельного кодексу України для ведення особистого селянського господарства, тобто до 2 гектарів.

Отже, для збільшення земельної ділянки, наданої вам для ведення особистого підсобного господарства, необхідно звернутися до місцевої ради з проханням про переведення вашого господарства в положення особистого селянського господарства і збільшення земельної ділянки до розміру, передбаченого Земельним кодексом для особистого селянського господарства.

ДІМ·САД·ГОРОД· № 12 2004 р.

Щомісячний виробничо-практичний журнал

Засновник і видавець —
КП "Редакція журналу "Дім, сад, город"
Зареєстрований Міністерством інформації України,
серія КВ, №3536 від 23.10.98 р.
Видається з січня 1989 р.

© «Дім, сад, город», 2004

УРОЖАЙ МОРКВИ – ВСІМ НА ДИВО

Я передплачую журнал "Дім, сад, город" багато років. І хоча маю великий власний досвід городництва, завжди знаходжу в журналі щось цікаве, нове. А ще за адресами у рубриці "Пропоную" купую насіння різних сортів овочевих рослин.

Про мій досвід вирощування овочів неодноразово писали в обласних і районних газетах, показували передачі по телебаченню. Я – учасниця районних, обласних і республіканських виставок, 9 разів виборювала перші місця. Якби не хворіла, то перемог було б значно більше.

У цій статті хочу розповісти про вирощування моркви. Грядку під неї готую з осені. Коли трактор приїздить орати город, ті місця, де росла морква і цибуля, я посипаю вапном. На другий рік моркву і цибулю саджаю в іншому місці, але теж обробляю ділянки під них вапном. Це нейтралізує надмірну кислотність ґрунту, очищає його від шкідників і збудників хвороб.

Насіння моркви перед сівбою я замочую в соку з мерзлої картоплі. Роблю це так. Беру дрібненьку картоплю і на дві–три доби закладаю у морозильну камеру холодильника, щоб вона добре промерзла. Потім виймаю і кладу в тепле місце для прогрівання. Після цього вичавлюю з неї сік і заливаю ним насіння на 10 год. Перед замочуванням збовтую сік, бо крохмаль осідає на дно.

Через 10 год. знову збовтую сік з насінням і проціджую через марлю. Сік мерзлої картоплі спрацьовує як стимулятор росту і розвитку рослин. Завдяки цьому овочі дозрівають майже на місяць раніше, а урожайність підвищується на 50%.

Після обробки розкладаю насіння, щоб воно трохи просохло й стало сипким, не прилипало до рук, але не пересохло. Висіваю на глибину 2,5–3 см у рядочки гніздовим способом. Беру у жменю насіння моркви, відлічую 20 насінин і висіваю їх по 6–7 у кожну лунку (гніздо). Ширина міжрядь у мене – 25 см, а відстань між гніздами – 16–20 см.

Коли морква зійде, я просапую її, але гнізда не зачіпаю. Через два тижні знову прополюю і видаляю з гнізда слабші рослинки, а сильніші залишаю (їх буває 3–4, а подекуди й 5).

У рядочки перед сівбою вношу трохи городньої суміші добрив такого складу: 1 кг аміачної селітри, 1 кг суперфосфату, 1 кг складного мінерального добрива, 1 кг калійного. Усе добре перемішую. Цього вистачає на увесь город (35 соток). Посипаю добрива дуже рідесенько в рядочки, притрушую попелом і поливаю водою, а потім сію. Рядочки роблю неглибокі, бо під час поливу ґрунт дуже осідає і тоді насіння моркви може не зійти. Сходи з'являються через 8–9 днів.

Коли приблизно у третій декаді липня у моркви виросте велика гичка, я беру ніж і акуратно обрізую нижнє листя, яке лежить на землі. Це сприяє провітрюванню рослин. Цієї пори під листям моркви заводиться морквяна муха, яка відкладає по 200–300 яєць. Своїм гострим носом вона пробиває слабкі місця у коренеплоді і відкладає туди яйця. А ще на такий ласий, соковитий корм збігається багато гризунів.

Дуже важливо правильно обрати сорти – і на їжу, й на зберігання. Для тривалого зберігання доцільно висівати пізні сорти: коренеплоди у них тугі, і морквяна муха не може пробити в них дірку. Пізні сорти моркви зберігаються довго і не гниють. Спочатку коренеплоди у них тверді, але потім, у січні–лютому, влежуються, як яблука, і стають соковитими й смачними. Так само і з капустою Амагер: після збирання вона дуже тверда. А з лютого і далі стає набагато смачнішою, соковитою. Для споживання до Нового року можна сіяти будь-які сорти з солодкими, соковитими, ніжними коренеплодами.

А тепер ще один мій секрет. Коли я обрізую листя у моркви, міжряддя мульчую маленькими гілочками сосни. Запах хвої відлякує гризунів, а мульча затримує випаровування вологи з ґрунту. Якщо моркву вчасно полили і замульчували, це гарантія того, що вона виросте дуже соковитою й смачною, неушкодженою гризунами. Це бажано зробити хоча б у липні. Протягом сезону ми міняємо хвою тричі. Завдяки цьому поливати доводиться рідше. Навіть у спеку запасів ґрунтової вологи вистачало на два тижні. Наприклад, у 1999 р., коли стояла спека і совка знищила у людей практично весь урожай, у нас на городі вистояли і добре вродили замульчовані гілочками хвойних дерев цибуля та морква. Щоправда, доводилося поливати двічі на тиждень.

На зиму ми саджаємо часник, багато цибулі і так само накриваємо великими гілками з хвоєю. Гризунів там немає. Земля під мульчею м'яка, волога, тому полоти легко. Моркву ми також сіємо під зиму, щоб раніше одержати продукцію. Для цього застосовуємо ранньостиглі сорти.

Навесні, коли морква сягає висоти 7–8 см (саме у цю пору починають цвісти сади), ми ріденько забиваємо між її рядками кілочки і прикріплюємо до них великі гілки хвойних дерев. Це відлякує морквяну муху, яка у цей час відкладає яйця. Гілки прикручуємо до кілочків так, щоб

вони заглиблювалися в землю (чим глибше, тим краще). Тоді вони не так швидко засихають.

Коли цвіт на яблунях осипається, морквяна муха вже не відкладає яйця, і ми прибираємо гілки.

Протягом сезону влітку тричі підживлюємо моркву одночасно з поливами. Двічі поливаємо розчином городньої суміші (на відро води стограмова чарка добрива). Робимо це в червні–липні. У проміжках поливаємо настоєм деревного попелу, а двічі за літо обпудрюємо рослини деревним попелом. Вечірньою порою, коли заходить сонце, обприскуємо кущі моркви водою, віничком з відра, а потім по мокрій гичці розтрушуємо попіл. Тоді морква росте набагато краще. Ми обпудрюємо попелом також помідори й огудиння огірків, завдяки цьому вони менше хворіють.

Я збираю високі врожаї моркви. Якщо її посіяти описаним мною гніздовим способом, добре доглянути, замульчувати, підживити, полити, можна одержати у перерахунку на гектар 200 ц коренеплодів. Такий урожай дивує усіх, хто бачив мій город.

На моїх персональних виставках побувало дуже багато людей. Я запрошувала священика, щоб він освятив насіння, яке принесли відвідувачі. Бачили б ви, як раділи люди!

У 1999 р. про мої досягнення тричі розповідали по телебаченню, бо в одній передачі було неможливо все показати. На моєму городі стояла капуста по 3–4 кг, і це в спеку, коли у багатьох людей все погоріло. Здивувала усіх цибуля-однорічка, яку не з'їла совка, морква, що зеленіла аж до морозів, картопля з величезними бульбами. Щоправда, для захисту від колорадського жука довелося обв'язати кущі картоплі густою сіткою. Вся та сітка була густо обліплена жуками, але картоплю вдалося зберегти.

Мій город знаходиться у селі за 6 км від траси. Але я знаходжу можливість щороку їздити на виставки. За власні кошти наймаю у колгоспі велику машину і везу свої овочі в Суми, щоб усі люди побачили, що можна виростити на нашій не надто родючій землі, які чудові й смачні консерви заготувати на зиму. Розповісти про все важко, а на виставці є змога побачити мої овочі на власні очі, взяти в руки і відчути, які вони ваговиті.

Я працювала на хімзаводі і тому достроково вийшла на пенсію. А тепер, незважаючи на слабке здоров'я, з ентузіазмом пораюся на городній ділянці, експериментую, набираюся досвіду, яким охоче ділюся з новачками. Інколи ця праця здається мені непосильною, але любов до землі додає снаги й сили.

Бажаю усім читачам журналу "Дім, сад, город" щедрих врожаїв. Пишіть про свої досягнення, щоб вони принесли користь усім.

Л.І. Рогова,
м. Суми

Модернізована ручна однорядна
МІНІ-СІВАЛКА
"Мрія дачника" від виробника.
Доброблений сошник дає змогу за один прохід рівномірно висівати на потрібну глибину дрібне насіння: моркви (майже не потребує проривання), цибулі, капусти, баклажанів, перцю, салатів, а також квітів. Виняток становлять помідори.
Виріб сертифіковано, запатентовано.
Формується дилерська мережа.
Вартість з послугами пошти 50 грн. при одержанні.
Яворський Володимир Васильович, 83049, а/с 7079, вул. Олімпієва, 95,
м. Донецьк, тел. (0622) 596-752

Я – ЗА СЛОВ'ЯНКУ

Уже багато доброго було сказано про цей чудовий сорт картоплі. Хочу і я висловитися на його підтримку.

Дійсно, сорт прекрасний, має безліч переваг. Вражає своєю врожайністю, стійкістю до різноманітних хвороб. У 2004 р., як ніколи, я мав проблеми з колорадським жуком: провів три обробки, проте знищити їх повністю не вдалося. Однак жуки хоч і сиділи на картоплі, але великої шкоди не завдали.

Рано навесні бульби складаю в ящики в один шар і засипаю тирсою. Тримаю у теплому приміщенні, регулярно поливаю. Бульби проростають, дають паростки. Коли вони сягають розміру 5–8 см, обережно пересаджую їх у поліетиленові стаканчики місткістю 0,5 л у землю з перегноєм і торфом. Висаджую таку розсаду і решту бульб, порізаних на шматки не дуже великого розміру з вічками, у лунки, попередньо додавши жменю перегною і сірникову коробку міндобрива. Таким чином можна отримати подвійний урожай. Висаджувати паростки треба тоді, коли мине загроза заморозків.

Після прополювання картопля добре росте. До зімкнення рядів її в разі потреби слід прополоти ще раз і підгорнути. Потім бур'яни майже не ростуть. Треба ще двічі підживити картоплю. Рослини виростають по пояс. Стебла могутні, довго залишаються зеленими.

Копати таку картоплю – справжнє задоволення. Дрібної майже немає. Картопля має товарний вигляд. Бульби великі, рівні. Врожайність 1:10 і більше за умов гарного догляду. Заради цього слід завести цей чудовий сорт – Слов'янку.

Цьогорічним врожаєм я цілком задоволений. Відберу гарний садивний матеріал на наступний рік і знову – Слов'янка!

Ю.Г. Хоменко,
м. Бердичів,
Житомирська обл.

Новинка!
BOSNA LG
Насоси нового покоління та обладнання для приватних будинків. Гарантія 1 рік
Режим роботи без перерви та вихідних. Обладнання дасть змогу вам завжди мати холодну воду – лише відкрийте кран! Насоси, що входять до комплекту обладнання, мають фільтр і муфту, яка легко з'єднується зі шлангом та трубою. Потужність насоса – це підйом води з 80 м, 2000 л на годину, тиск 8 атмосфер. Ціна насосів – від 144 грн.
Телефонуйте до Києва і оператори допоможуть знайти нашу продукцію у вашому місті:
(044) 216-15-38, 244-61-80.

СОРТ НІЖИНСЬКИЙ ТРЕБА ЗБЕРЕГТИ

Наукові співробітники дослідної станції "Маяк" (Чернігівська область) М.П.Петренко та О.В.Позняк на сторінках журналу "Дім, сад, город" № 12 за 2003 рік порушили досить важливу тему: "Ніжинські огірки: минуле, сьогодення, майбутнє". Що й казати! Адже автори самі визнають, що Ніжинський огірок "мав світове визнання, він був і залишається гордістю не тільки Ніжинщини, а й усієї нації", бо "смак Ніжинського огірка неперевершений".

Це було в минулому. Сорт випробуваний не десятиліттями, а віками.

Яка ж ситуація тепер? Таке запитання ставлять автори і самі ж відповідають на нього. Дослівно:

"АПК "Полісся" випускає широкий асортимент продукції, є серед них місце й огіркам. Але в банки потрапляють плоди сортів зарубіжної селекції. Вітчизняні сорти не задовольняють переробників урожайністю й зовнішнім виглядом. А смакові якості в умовах ринку, мабуть, відходять на другий план. У цих реаліях сьогодення місця власне Ніжинському огірку немає".

То нехай немає місця Ніжинському огірку для фірми, яка прагне мати надприбутки і використовує для переробки те, що їй вигідно. Але ж є тисячі споживачів, власне, населення України і не тільки, які прагнуть мати до столу саме Ніжинські огірки. То що тут вдіяти?

"Відрадно, – розказують науковці, – що цей сорт не зійшов з овочевої арени, його насіння нині користується попитом і насіннєві господарства почали розширювати площі під ним". Однак, сорт, мовляв, не занесений до Реєстру сортів рослин України, отож, перспективи у нього немає. Зате автори схвалюють сортозаміну як "шлях розумний і доцільний". Додамо – найпростіший.

"Але нові сорти, – визнають далі автори, – не завжди еквівалентні, зокрема, за смаковими якостями". Отже, "зберегти справжній Ніжинський огірок варто не тільки для історії, а й для споживання". Краще, мабуть, не скажеш, якби автори, захищаючи свою фахову справу, не наголосили на тому, що єдиний реальний шлях досягнення цього – селекція, створення сортів і гібридів огірка Ніжинського сортотипу", чим якраз і займається селекційно-дослідна станція.

Далі автори прагнуть виправдати доцільність цієї справи, мовляв, "кращі лінії одержували шляхом добору з місцевої популяції…і був створений японо-ніжинський гібрид №532. Він мав високу врожайність, більш видовжений і округлий у поперечному розрізі плід, але поступався за смаковими якостями". В селекційний процес широко залучали китайські, японські та вітчизняні сорти далекосхідної селекції, але з того нічого не вийшло.

То хіба це майбутнє Ніжинського огірка, коли йому прагнуть створити сортозаміну, вивести гібриди, які можуть повторити ознаки сорту лише в першому поколінні, і то не завжди?

Замість того, щоб відродити Ніжинський сорт у його біологічній чистоті, а це ще можливо прихильники сортозаміни ратують за селекцію і гібридизацію як неминучий "могильник" сорту зі світовим визнанням.

Ніжинські огірки – справді неперевершений сорт, який я вирощував і беріг майже 30 років. Коли журнал опублікував мою замітку "Ніжинські смачніші" ("ДСГ" №7 за 1998 р.), я одержав більше ста листів з різних регіонів, у яких городники просили поділитися насінням.

На жаль, трапилося так, що насіння погризли миші. Отож, і сам втратив Ніжинські, і перед замовниками довелося вибачитися. А сорт справді неперевершений як для літнього споживання, так і для переробки.

А те, що огірки уражуються пероноспорозом та іншими хворобами, то зараз є досить засобів, за допомогою яких можна зберегти посіви. Крім того, вегетаційний період Ніжинських огірків вкладається у 70–80 днів. Значить, сорт, зокрема, в південних областях, цілком може уникнути інфекції завдяки ранньовесняним посівам.

Про це, думаю, добре знають і науковці з дослідної станції "Маяк". Але, замість відродження цінного сорту, ратують за сортозаміну і гібридизацію.

Ось таке, на жаль, майбутнє Ніжинського сорту. То чи не краще все ж таки зберегти його?

Г.А.Скоряк,
м. Вінниця

НУТ СМАЧНІШИЙ ЗА БОБИ

До війни мати щороку сіяла на городі нут: коли окрему грядку, а коли у міжряддях кукурудзи чи інших просапних культур. А взимку та навесні замочувала ті насінини, терла в макітрі, а потім додавала до фаршу для пирогів, котлет, варила пюре або суп. Здається, назавжди запам'ятався чудовий смак тих страв.

Отож, по війні, як тільки повернувся додому, хотів було відновити нут на городі. Та дарма: насіння ніде не знайшлося, хоч раніше воно було майже в кожній господі.

Згодом, десь аж у 80-х роках, сусідка придбала кілька зернин нуту й поділилася насінням. Посадив 8 гнізд у міжряддях кукурудзи. Рослини виросли, зацвіли, а ось лопатки – жодної. Не було врожаю і в сусідки. Що вплинуло – не знаю.

Кілька років тому, йдучи поблизу городніх ділянок, помітив на узбіччі дороги кущик нуту. Пізнав рослину по листочках. Викопав і переніс на ділянку. Невдовзі вона зацвіла, утворилося з десяток лопаток, з яких восени вилущив 20 зернин нуту.

Навесні всі ті насінини висіяв на грядку і зібрав півлітрову склянку плодів. Наступного року ділянка під нутом уже була, так би мовити, товарною. Посів розширив за рахунок бобів. Культура ця родить теж непогано, та все ж нут – краще. Страви з нуту – ну просто курятиною пахнуть! Та й смак тих страв неперевершений.

Нині нут – культура рідкісна, хоча досить цінна і бажана. А втратили її через необачність: у колгоспах нут не культивували, а на присадибних ділянках молоді господарі не склали йому належної ціни.

1 - рослина нуту; 2 - квітка; 3 - плід (біб); 4 - насіння

БІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НУТУ ТА АГРОТЕХНІКА

Нут – однорічна трав'яниста рослина з родини бобових. Стебло прямостояче, кущисте, заввишки 40–60 см. Листки непарноперисті, в їхніх пазухах містяться квітки. Корінь – мичкувато-розгалужений. Цвіте нут у червні. Вегетаційний період триває 80–100 днів. Плід – круглий жовтуватий біб. Маса 1000 насінин – 200–300 г. Зерно містить 15–30 % білка, 6–8 % олії. Це – смачний і поживний харчовий продукт.

Сіють нут, як і чину та горох, навесні, коли грунт прогріється до 6–8°С, широкорядним (60 см) способом після боронування та культивації зябу. Глибина загортання насіння 4–6 см.

Сходи з'являються на 5–6-й день, заморозки витримують до –5–6°С. Їх боронують, культивують, далі міжряддя обробляють мотиками або сапками вручну.

Нут – культура теплолюбна, посухостійка, невибаглива до грунту. Краще родить на злегка засолених грунтах, погано – на кислих і перезволожених. Добре реагує на підживлення калійними та фосфорними добривами. Однак буйний травостій помітно зменшує урожай.

Збирають нут, коли поповкнуть боби. Снопики обмолочують. Зерно зберігають за вологості 15–16 %.

СОРТИ НУТУ

Із багатьох видів нуту (а їх більше десяти) в Україні поширений один з них – нут звичайний. Зате сортів нуту багато, хоч культура ця мало поширена.

У селекції відомі сорти Степовий 1 та Дніпровський 1, Високорослий 30, Краснокутський 195 і Красноградський 213. Два останніх – найбільш урожайні і невибагливі до природно-кліматичних умов, хоча за надмірного зволоження припиняють запилення, а, відтак, зменшується урожай.

Тому практичнішими для вирощування, у тому числі й на присадибних чи дачних ділянках, є сорти Степовий та Дніпровський. Вони низькорослі, зате урожайні, добре витримують посуху і родять у міжряддях кукурудзи, проса та інших високостеблих культур.

Щодо харчової цінності, то корисніші сорти, в яких більше і краще достигле зерно, а відтак і вищий вміст поживних речовин, зокрема білків. Солому та лопатки нуту згодовують худобі також як білковий корм.

СПОЖИВАННЯ НУТУ

Характеристика нуту була б неповною, якщо не сказати про вживання його в їжу. Адже з нуту можна приготувати чимало різних страв, печива, гарнірів тощо. Та й молодий нут, як і горох, доволі смачний, коли його відварити у підсоленій воді або стушкувати з лопатками. Діти полюбляють навіть сирі молоді боби. Вони досить солодкі.

Отже, крім супу і пюре з нуту можна приготувати: салат, вінегрет, гарнір, паштет, вареники, млинці. Молодий нут годиться у борщ, розсольник, овочевий суп. Потерті в макітрі або подрібнені на м'ясорубці приварені зерна нуту можна додавати до котлет, голубців, різних начинок тощо.

Словом, аспект споживання нуту доволі широкий. То ж, на мою думку, доцільно вирощувати цю культуру. Він урожайніший і смачніший, ніж боби.

Г.А.Скоряк,
м. Вінниця

СУЧАСНІ СОРТИ КАРТОПЛІ У СХІДНОМУ ЛІСОСТЕПУ

Основні фактори, пріоритетні в отриманні високих урожаїв картоплі, – високоякісний насіннєвий матеріал, прогресивна технологія вирощування та сприятливі погодні умови.

Відсутність системи насінництва в регіоні і перехід до дрібнотоварного виробництва створили великий попит на нові високоврожайні сорти картоплі, стійкі до основних хвороб і шкідників, несприятливих умов середовища, придатні для механізованого вирощування й тривалого зберігання, з високими товарними та насіннєвими якостями.

Вітчизняними селекціонерами створено сорти, які здатні задовольнити будь-які потреби виробників та споживачів картоплі. Найкращі з них мають значний потенціал продуктивності (до 500 ц/га і вище) й високі споживчі якості.

ДАЧНА. Надранній сорт. Потенційна врожайність – до 250 ц/га. Бульби світло-жовті, з кремовим м'якушем. Смакові якості відмінні. Придатний для виробництва ранньої продукції та двоврожайної культури. Нестійкий до раку та фітофторозу.

ПОВІНЬ. Ранній сорт. Потенційна врожайність – до 400 ц/га. Бульби рожеві, з жовтим м'якушем. Смакові якості відмінні. Придатний для виробництва ранньої продукції та двоврожайної культури. Стійкий до раку та картопляної нематоди. Відносно стійкий до фітофторозу, альтернаріозу, бактеріальної та сухої гнилі, іржавої плямистості, парші звичайної і стеблової нематоди.

СЕРПАНОК. Ранній сорт. Потенційна врожайність – до 350 ц/га. Бульби рожеві, з кремовим м'якушем. Смакові якості добрі. Висока товарність та дуже глибокий період спокою. Потребує ретельної передсадивної підготовки в процесі виробництва ранньої продукції. Стійкий до фітофторозу, кільцевої та мокрої гнилей, парші звичайної і стеблової нематоди.

ДНІПРЯНКА. Ранній сорт. Потенційна врожайність – до 350 ц/га. Бульби жовті, з світло-жовтим м'якушем. Лежкість висока. Придатний для виробництва ранньої продукції. Стійкий до раку та картопляної нематоди. Відносно стійкий до фітофторозу і кільцевої гнилі.

КОСЕНЬ 95. Ранній сорт. Потенційна врожайність – до 350 ц/га. Бульби рожеві, з білим м'якушем. Смакові якості задовільні. Потребує ретельної передсадивної підготовки в процесі виробництва ранньої продукції. Стійкий до раку, парші звичайної та вірусних хвороб. Відносно стійкий до стеблової нематоди.

РАДИЧ. Середньоранній сорт. Потенційна врожайність – до 350 ц/га і вище. Бульби рожеві, з білим м'якушем. Смакові якості добрі. Стійкий до раку. Відносно стійкий до фітофторозу, бактеріальних та вірусних хвороб, стеблової нематоди і парші звичайної.

КУПАВА. Середньоранній сорт. Потенційна врожайність – до 300 ц/га і вище. Бульби рожеві, з світло-жовтим м'якушем. Стійкий до раку. Відносно стійкий до мозаїчних вірусів, кільцевої та сухої гнилі, стеблової нематоди, парші звичайної. Нестійкий до фітофторозу та вірусу (скручування листя).

ЛУГОВСЬКА. Середньостиглий сорт. Потенційна врожайність – понад 450 ц/га. Бульби світло-рожеві, з білим м'якушем. Смакові якості добрі. Стійкий до раку, фітофторозу та макроспоріозу. Відносно стійкий до вірусів X, S, L, стеблової нематоди та парші звичайної. Чутливий до вірусу М та ураження сухою гниллю.

СЛОВ'ЯНКА. Середньостиглий сорт. Потенційна врожайність – до 500 ц/га і вище. Бульби рожеві, з кремовим м'якушем. Смакові якості задовільні. Висока товарність і придатність до переробки. Стійкий до раку, картопляної нематоди та вірусів.

ЯВІР. Середньостиглий сорт. Потенційна врожайність – до 450 ц/га і вище. Бульби жовті, з кремовим м'якушем. Смакові якості добрі. Товарність висока. Стійкий до раку. Відносно стійкий до фітофторозу, альтернаріозу, мокрої гнилі, парші звичайної та вірусних хвороб.

Лабораторія насінництва і насіннєзнавства картоплі Інституту овочівництва і баштанництва має змогу щороку виробляти 100–150 т елітного насіннєвого матеріалу вищезазначених сортів для забезпечення потреб виробників.

О.В.Мельник,
науковий співробітник лабораторії насінництва і насіннєзнавства картоплі Інституту овочівництва і баштанництва УААН

Фото О.А.Іллющенка

ЕкоПлант
K_{30-38} % P_{5-8}%
$Mg_{9-12\%}$ $Ca_{10-17\%}$ $S_{10-16\%}$
B, Fe, Cu, Mn, Zn, Mo, Co
екологічно чисте безхлорне мінеральне добриво,
висока нейтралізуюча здатність,
суттєвий ефект післядії,
підвищення зимо-морозостійкості,
зменшує вміст нітратів,
підвищує вміст вітамінів,
покращує смакові якості.
Поєднай "Екоплант" і господарський талант!
Тел./факс
(044) 424-78-86 (050) 648-35-47
E-mail: oriy03@ mail. ru
Ліцензія серія АА № 770711 від 5.07.04

КОРМ, ЇЖА І ЛІКИ

Саме таку коротку характеристику можна дати рослині, на яку не звертають особливої уваги. А дарма! Це – топінамбур!

Пригадую своє дитинство. Росли у нас рослини вище огорожі, а мати, як тільки зійде сніг, викопувала із землі чудернацькі за формою бульби, ретельно мила їх і давала нам, дітям. З якою насолодою ми, виснажені без вітамінів взимку, ласували цими бульбами! Саме так – "бульба" називали у нас топінамбур. А ще його із задоволенням клювали кури, їли кролі, свині, кози, корова. Свині, до речі, люблять рити ділянку, де посаджено топінамбур, і так самостійно здобувають собі корм, без затрат ручної праці господарів.

Крім бульб, тварини із задоволенням споживали і стебла з листям, які виростають до трьох метрів заввишки.

Вже давно не стало матері, а топінамбур у нашій садибі росте. І зараз я використовую його не тільки як корм для домашньої живності, а й як цінний харч та ліки.

Чим же цінний топінамбур? Як свідчать дослідження, його цілющі властивості зумовлені наявністю у бульбах від 18 до 26% інуліну, великої кількості калію, заліза, цинку, кремнію, амінокислот та вітамінів.

Вивченням цілющих властивостей топінамбура займався ще академік М. Вавілов. Він дослідив, що вживання його сприяє виведенню з організму нітратів, шлаків, солей. Народні цілителі вказують на ефективність використання топінамбура для лікування цукрового діабету, гіпертонії, сечокам'яної хвороби. Його використовують для регулювання функції кишківника, при виразковій хворобі шлунка і дванадцятипалої кишки, анемії, алергії і не тільки.

Бульби топінамбура сорту Дієтичний

Кандидат медичних наук С. Ільїна зауважує, що, вживаючи топінамбур, ми допомагаємо роботі серцево-судинної системи: при недокрів'ї, гіпертонії, аритмії, порушеннях кровообігу. Та головне призначення топінамбура, – наголошує вона, – лікування хворих на діабет. Лікувальні властивості мають не тільки бульби, а й листя та стебла. Тому цю рослину доцільно споживати не тільки для лікування, а й для харчування, особливо навесні, щоб поповнити організм вітамінами та мікроелементами.

Рослини топінамбура у період вегетації

Топінамбур можна споживати у вигляді чаїв, компотів, його їдять сирим (бульби, салати з ними).

Ось один з рецептів, яким користується наша сім'я. Бульби миють, чистять. Оскільки почищені бульби швидко темніють, їх опускають у слабо підкислену оцтом воду. Труть на дрібненькій морквяній тертці. Додають потерту на цій же тертці моркву, 2–3 зубочки часнику, дрібку перцю й заправляють майонезом. Зверху посипають зеленню. Можна натерти ще й корінь пастернаку, який не менш цілющий.

Такий смачний, цілющий і дешевий салат доцільно споживати восени, взимку й навесні. Бульби для цього збирають восени якомога пізніше, тому що чим пізніше зібрані бульби, тим вищий вміст у них цукру завдяки відтоку його з листя й стебел. Зберігають бульби у вологому піску. Але основну масу бульб збирають навесні, як тільки зійде сніг і розтане ґрунт. У цей час у бульбах найбільше вітамінів. Якщо зима з відлигами і земля не промерзла, то й серед зими можна поласувати свіжими "земляними грушами". Скажіть, яка іще культура дає нам таку можливість?

Збирання бульб навесні важливе також і тому, що розвантажує дуже напружений період осінніх збиральних робіт і переносить їх частково або навіть у повному обсязі на весну (чи навіть зиму).

Топінамбур – культура високоврожайна. Під кущем можна набрати 5, а то й до 10 кг бульб. А ще стебла з листям, що сягають у висоту більше трьох метрів і їх можна згодовувати у вигляді зеленої маси, а також заготовляти силос.

Загальна поживність 1 кг бульб – 0,24 кормових одиниць, а силосу з листків та стебел – 0,22 кормових одиниць. Слід зазначити, що поживність топінамбура значно вища, ніж кормових буряків, які зараз є основним видом соковитих кормів. Загальна поживність останніх – 0,12 кормових одиниць на 1 кг корму, тобто удвічі нижча за поживність топінамбура.

Культура ця невибаглива, а користь від неї велика. Посадіть один раз, і протягом багатьох років користуватиметеся не лише ви, а й ваші нащадки. Ось такий він, топінамбур: і корм, і їжа, й ліки. Не нехтуйте ним!

Я.І. Стеф'юк,
м. Тлумач,
Івано-Франківська обл.

Фото ***Н.М. Смілянець***

ЛАКОНОС ЛІКУЄ РАНИ

Я вирощую лікарські рослини: розторопшу, шавлію мускатну, а також лаконос. Це дуже красива рослина, у неї великі широкі листки, товсте стебло. Росте до 1,5–2 м заввишки, цвіте ніжно й красиво, на зелених листках – колосок з насінням. Тут вже треба не проґавити. Якщо воно набуло вишневого кольору – час збирати. Насіння лаконоса гарне, дуже добре сходить, та ще й цілюще. Одного разу насипала його у пляшечку, залила спиртом, і через два тижні вийшла красива рідина.

У сина моєї сусідки на той час з'явилися рани на руках. Ми їх намастили настоянкою, і через тиждень від ран не залишилося й слідів.

Дуже хотілося б більше дізнатися про цю рослину, адже її у нас ще не всі знають і мало хто висіває.

К.М. Бондарькова,
Кіровоградська обл.

Рід лаконос (Phytolacca) налічує кілька десятків видів, які ростуть як у нас, так і в інших кліматичних умовах: тропіках і субтропіках (Америка, Африка, Південна та Східна Азія). Наприклад, лаконос дводомний (Phytolacca dioica) – дерево, яке сягає 20 м заввишки і є декоративною рослиною, а лаконос дванадцятитичинковий (Phytolacca dodecandra) – ліана, плоди якої містять речовину, котру використовують як замінник мила. А от лаконос їстівний (Phytolacca esculenta) у тропіках Америки та Південної Азії використовують як овочеву рослину. В їжу йдуть молоді пагони у вареному вигляді.

В Україні вирощують вісім видів лаконосів, але культивують тільки два: лаконос американський (Phytolacca americana) і лаконос ягідний (Phytolacca acinosa).

Найпоширеніший серед овочівників-аматорів – лаконос американський походить з Північної Америки. У Європі його вирощують з XVIII століття. В Україні він знаний як декоративна та фарбувальна культура. На сьогодні в Україні районовано сорт лаконоса американського Кримський південнобережний селекції Нікітського ботанічного саду.

Вивчення біохімічного складу коріння лаконоса американського показало наявність алкалоїдів, ефірної олії, вуглеводів (сахароза, крохмаль) та інших речовин. Але коріння містить також і отруйну речовину – фітолаккатоксин, який при вживанні призводить до отруєння та небажаних токсичних явищ. Тому для лікувальних потреб його використовують дуже обережно.

Як лікарська рослина лаконос набув поширення в Японії, Німеччині, Франції, Англії, США, де плоди і корінь використовують як проносний, блювотний засіб та в дерматології.

Настій з коріння і листя раніше використовували в процесі виготовлення препарату "акофіт" для лікування радикуліту, а в препараті "ехінор" – для лікування тонзиліту і фарингіту.

У листі К.М. Бондарькова згадує про дерматологічну дію настою з плодів цієї рослини. То ж нічого дивного, адже дослідження з цього питання вказують на високу антибактеріальну активність плодів і насіння лаконоса американського. Стиглі ягоди можна використовувати як харчовий барвник, який, до речі, дуже стійкий під час термічної обробки.

Розмножується лаконос вегетативно (поділом кущів) та насінням, яке краще висівати під зиму: воно проходить природну стратифікацію і навесні дружно проростає. Схожість становить близько 90%. У перший рік рослини невеликі. У них товсте, гладеньке, соковите стебло і порівняно великі суцільнокраї листки, але рослини можуть не зацвісти. Щоправда, в умовах Криму в перший рік вегетації цвіте близько 70% рослин, які досить добре зимують. У центральних та північних районах України у перший рік зимівлі їх потрібно вкривати, тому що в суворі й малосніжні зими молоді рослини можуть вимерзнути. На другий рік вони стають більш стійкими.

Цвіте лаконос у червні–вересні, плоди в нижньому ярусі починають достигати в середині серпня, а верхівкові суцвіття цвітуть до приморозків. У наступні роки лаконос розростається, має декілька стебел і сягає висоти 2 м. Суцвіття – видовжена волоть, у якій достигає 50–80 плодів. Достигаючи, вони осипаються.

Посіви лаконоса американського у промислових умовах рекомендується поновлювати через 3–4 роки. П'ятирічні рослини часто гинуть, посіви зріджуються і тому потребують заміни молодими. Це слід враховувати і при вирощуванні на присадибних ділянках.

Н.М. Смілянець

ЗАЯЧА КАПУСТА

Очиток великий

Рід очиток, або заяча капуста, належить до родини товстолистих і налічує багато видів, та ще більше декоративних форм. В Україні у природних умовах росте понад 20 видів, а найчастіше: очиток звичайний (Sedum telephium), очиток великий (Sedum maximum), очиток їдкий (Sedum acre). Це – багаторічні трав'янисті рослини з товстими соковитими листками.

Очиток звичайний

Очитки звичайний і великий ростуть у лісах на піщаних ґрунтах. Це порівняно великі рослини заввишки 40–70 см. У них потовщене веретеноподібне кореневище. Біло-рожеві квітки зібрані в суцвіття – щиток. Цвітуть наприкінці літа та восени.

Очиток звичайний, або скрипун, якого часто називають заячою капустою, здавна застосовувався у народній медицині для лікування застарілих ран, а з очитку великого виготовляли препарат "Біосед", що має стимулюючі та адаптогенні

Очиток білий

властивості, подібні до жень-шеню. Його сік містить лимонну, щавлеву, яблучну кислоти, флавоноїди, алкалоїди.

Очиток їдкий – невеличка рослинка заввишки 5–10 см. Полюбляє відкриті сухі лісові галявини, піщані та кам'янисті ґрунти. Також використовується як лікарська рослина у народній медицині, але його сік може спричинити опіки шкіри (тому й отримав назву – їдкий). Він містить алкалоїд седамін, цукор, віск, дубильні речовини, щавлеву, янтарну, молочну кислоти та інші речовини.

Очитки після цвітіння формують насіння, яке добре сходить.

Очиток їдкий

Але краще розмножуються вегетативно: поділом розрослих рослин, стебловими та листковими живцями. Завдяки товстим, соковитим листкам вони добре витримують посуху.

Зелену масу очитків звичайного і великого використовують у їжу. Для цього збирають молоді верхівки пагонів, що не цвітуть, та молоді листки. У свіжому вигляді їх додають до салатів, борщів або квасять окремо чи разом з іншими овочами.

Крім цих дикорослих видів, найчастіше культивуються як декоративні рослини очитки білий, несправжній, камчатський. Існують також і висококодекоративні сорти цих очитків.

Наводимо **рецепт приготування млинців** з листків очитка звичайного, який пропонують спеціалісти Ботанічного саду відділу лікарських рослин:

Треба мати: *1 склянка листків, 1 склянка кислого молока чи кефіру, 1 яйце, чверть чайної ложечки соди, півтори склянки борошна, половина чайної ложечки прянощів, сіль – за смаком.*

Замісити тісто, додати прянощі та дрібно порізану зелень очитка. Випікати млинці звичайним способом. Полити сметаною.

Н.М. Смілянець

САДІВНИЧІ ТУРБОТИ ВЗИМКУ

Хоча за календарем надворі зима, але справжні садівники не відчувають спокою. Контрастність температури навколишнього середовища, яка часто може спостерігатися взимку, загрожує підмерзанням кори та камбію у молодих саджанців, бруньок у плодових дерев кісточкових порід, не вкритих насаджень суниці. За таких погодних умов активні зайці та миші – злісні вороги саду взимку, які інтенсивно живляться, масово пошкоджуючи кору плодових дерев. У погожі дні теперішньої зими можна приступати до обрізування плодових дерев. Його краще розпочинати із зерняткових плодових культур – яблуні та груші. З кісточковими, як правило, не поспішають. Пластичні речовини у цей час перебувають у стовбурі, скелетних гілках і в коренях. Тому видалення гілок в цю пору не призведе до втрати поживних речовин. Якщо обрізування яблуні проводити з урахуванням зимостійкості сортів, то підмерзання дерев не спостерігатиметься. Розпочинають обрізування з найзимостійкіших сортів – Паперовка, Боровинка, Донешта, Мелба, Пепін шафранний, Антонівка звичайна. Потім переходять на зимостійкі та середньозимостійкі – Слава переможцям, Уелсі, Кальвіль сніговий, Зимове Плесецького, Київське зимове. Наприкінці зими, коли мине загроза заморозків, обрізують найменш зимостійкі сорти – Ренет Симиренка, Айдаред, Муцу, Ренет ландсберзький. В останні строки обрізують решту слабоморозостійких сортів, а також молоді саджанці. Рани більше 2 см, які утворилися після обрізування, замазують садовим варом або фарбою на масляній основі.

Варто наголосити, що обрізування плодових дерев є необхідним та важливим елементом технології вирощування рясних і стабільних урожаїв за умови виконання протягом вегетаційного періоду комплексу захисних заходів, які дають змогу зберегти високовітамінні плоди. Власне обрізування також є одним з елементів системи захисту. Обрізуванням ми не тільки регулюємо процеси росту та плодоношення, формуємо крону, підвищуємо продуктивність та якість насаджень і одержаної продукції, а й покращуємо фітосанітарну ситуацію як дерева так і садової ділянки в цілому. З вирізаними гілками знищуємо яйцекладки кільчастого шовкопряда, яблуневої горностаєвої молі, листокруток, попелиць, грибницю борошнистої роси яблуні, яка зимує у вегетативних та генеративних бруньках, паршу груші, уражені чорним раком гілки. Перелічені фітофаги та фітопатогени масово поширені та шкодочинні в присадибних і фермерських насадженнях. Тому обрізування крони дерев з наступним спалюванням гілок зменшить чисельність шкідників та інфекційне навантаження домінуючих хвороб.

Під час обрізування дерев слід одночасно замазувати чорноракові ураження кори на штамбах чи розвилках гілок. Лікування ран проводять із зачищенням кори. Цю операцію необхідно закінчити до настання стабільної температури +15°С, сприятливу для розвитку гриба в ураженій корі. Великі рани зачищають до живої тканини і замазують садовим варом або глиною з коров'яком у співвідношенні 1:1 з додаванням фунгіциду топсин-М (1–2%). На рану накладають пов'язку з тканини. Рани добре заживають, якщо їх обробити нігроловою замазкою, приготовленою із 70% нігролу та 30% попелу або суміші свинячого жиру, воску та каніфолі (по одній частині). При виявленні чорного раку відразу ж приступають до лікування дерев. Своєчасно розпочате лікування буде ефективніше. Зачистки ураженої кори виносять за межі садової ділянки і знищують.

У зимовий період та на початку зими під дією мінусових температур спостерігаються пошкодження кори, камбію, деревини штамбів та скелетних гілок, в окремі роки страждає й коренева система. У кісточкових за критичних температур часто вимерзають бруньки. У безсніжну пору від різкого зниження температури можливе підмерзання кореневої системи. Після сильного підмерзання рослини гинуть, а при незначному у них згодом вкорочується приріст, тоншають пагони, листки стають світло-зеленими.

Значно пошкоджують дерева сонячно-морозні опіки, а також морозобійні тріщини на штамбах та скелетних гілках. Сонячно-морозні опіки з'являються внаслідок різких коливань температури протягом доби. Плюсова температура світлого дня оживлює тканини, вони розмерзаються і в них відбуваються метаболічні процеси, а вночі за зниження температури вони замерзають. Різка зміна плюсової температури на мінусову спричинює пошкодження клітин, що вийшли із стану спокою. Опіки можна помітити з південного та південно-західного боків штамба чи гілок у вигляді світлих або темних плям різної форми та величини.

Морозобійні тріщини виникають на тих місцях штамба і скелетних гілок, де розмерзла кора, а вночі зниження температури призводить до утворення кристаликів льоду в клітинах, які розпирають їх, розриваючи тканини кори й деревини. Подібне не спостерігається у старовікових дерев, тому що їх захищає від морозу товста кора. Морозобійні тріщини з'являються з південного та південно-західного боків, аналогічно сонячно-морозним опікам.

Щоб уникнути негативної дії температур осіннього, зимового та весняного періодів, штамби, основи скелетних гілок молодих і плодоносних дерев необхідно побілити двічі (вперше – після обпадання листя і вдруге – наприкінці зими – на початку весни, після змиву побілки опадами) 20%-ним вапняним молоком (2 кг свіжогашеного вапна, 300 г мідного купоросу і 2 кг глини на 10 л води) або водоемульсійною фарбою, яка є у вільному продажу у роздрібній торгівлі. Цю операцію треба провести негайно, в один із погожих днів, хто не встиг цього зробити восени, або повторити там, де побілка змита дощем. На молодих деревцях сонячних опіків, морозобійних тріщин та пошкоджень гризунами можна уникнути, застосувавши обв'язування штамбів стеблами осоки, кукурудзи, соняшнику чи гілками ялини (обов'язково голками донизу). Кореневу систему від пошкоджень можна вря-

тувати у разі мульчування ґрунту торфом, перепрілою соломою або перегноєм. Одним з цих субстратів довкола деревця по периметру проекції крони роблять підвищення заввишки 10–15 см. Коли названих матеріалів немає, то деревце підгортають землею.

Важливою турботою у садівників є зберігання урожаю плодів у плодосховищах. Оптимальна температура їх зберігання становить +1–4°С, відносна вологість повітря – 85–95%. Після збирання у плодах відбувається дихання та транспірація води. Зниження температури послаблює дихання, зменшує випаровування вологи, запобігає передчасному старінню, перестиганню плодів, проростанню спор парші чи плодової гнилі, подовжує період збереження плодами товарної якості. Коли температура у погребі вища за оптимальну, плоди загнивають і погіршуються їхні смакові якості. Тому потрібно заглядати у погріб хоча б раз на тиждень, щоб своєчасно помітити ознаки перестигання яблук, зняти їх із зберігання і використати. Загнилі плоди видаляють із сховища. Стежать за температурою, провітрюючи погріб.

При виявленні пошкоджених плодів мишами встановлюють пастки чи отруєні принади. Для принад використовують мікробіологічний препарат бактороденцид, який створений на основі бактерій Ісаченка. Препарат випускають у двох формах: зерновий та амінокістковий. Зерновий застосовують у чистому вигляді без принади по 2–3 г на нору. Смертельна доза для мишей міститься у 2–3 зернинах. Бактороденцид використовують щойно приготовленим. У герметичній упаковці може зберігатися до 6 місяців. Бактороденцид амінокістковий зволожують водою у співвідношенні 1:1 і змішують з принадою (розпарене зерно пшениці, ячменю, соняшнику, сира картопля). Інший мікробіологічний препарат – бактокумарин також ефективний у боротьбі з мишами. Випускають препарати на основі бактерій зональні біолабораторії. В нори також розкладають отруйні брикети 0,005%-ного шторму (з розрахунку брикет на нору).

Під час відлиг підвищується активна міграція мишей з метою пошуку свіжих кормів. Поширеним видом гризунів, що живляться корою молодих дерев, починаючи з кореневої шийки і вище, є полівки. Деревцям можуть бути завдані серйозні пошкодження за відсутності захисту проти полівок. Щоб цього не сталося, біля дерева в діаметрі 50–70 см притоптують сніг, якщо він є. Дає ефект розкладання брикетів 0,005%-ного шторму на відстані 10–15 м один від одного, по брикету в кожну нору.

В арсеналі захисних засобів є ратиндан і роденфос, які рекомендовані проти мишей і є у роздрібній торгівлі. Перший розкладають у садах і погребах, другий – тільки в садах, тому що до складу препаративної форми входить фосфід цинку.

Значної шкоди штамбам дерев завдають зайці. Хто з осені не обв'язав їх, то негайно поспішіть у сад, щоб надолужити згаяне.

За наявності снігу у першу чергу підсипають і якомога вище підгортають штамби дерев та кущів, які недостатньо морозостійкі (слива, вишня, черешня, сорти яблуні та груші на вегетативних підщепах, аґрус, малина).

У зимову пору важливо не забувати про пернатих друзів саду. Найкориснішими птахами є синиці, мухоловки, славки. Синиці розкльовують гнізда білана жилкуватого, золотогуза, кладки яєць кільчастого та непарного шовкопрядів, викльовують із щілин кори гусениць плодожерок. Для принаджування їх у сади ще з осені слід вивішувати на дерева штучні годівниці. Зимове підгодовування значно зменшує загибель птахів. Взимку вони ласують насінням соняшнику, кавунів, гарбузів, конопель, проса, хлібними крихтами, сиром та несолоним м'ясом або салом. Для підгодівлі синиць використовують спеціальні годівниці, корм в які насипають на тривалий час (на 1–2 тижні), щоб він поступово висипався. Тут можна пристосувати те, що завжди є під руками у побуті, наприклад, пляшка, яку монтують похило або пакет з-під молока.

Зменшують чисельність шкідників у деревині та на генеративних органах плодових порід дятли. Вони живляться личинками та дорослими жуками короїдів, вусачів, златок, гусеницями склівок, червиці в'їдливої і пахучої та іншими комахами, недоступними для багатьох птахів, добуваючи їх з-під кори і навіть з товщі деревини. Вивішені в саду годівниці приваблюють різноманітних комахоїдних представників пташиного царства – шпаків, дроздів, горобців, дубоносів. Вважають, що птахам властива постійна прописка – якщо підгодовувати їх взимку на певній території, влітку вони будуть на цій же ділянці знищувати шкідників плодових насаджень.

Взимку саме час також придбати хімічні препарати, рекомендовані для весняного захисту саду від шкідників та хвороб, які є в доступних кількостях у роздрібній торгівлі. Важливо придбати спеціальну літературу для садівників і зайнятись самонавчанням, проконсультуватися зі спеціалістами із захисту рослин щодо проблемних у цій справі питань, аби бути підготовленим для роботи по захисту плодово-ягідних культур від шкідливих організмів.

І.В. Шевчук,
кандидат сільськогосподарських наук,
Інститут садівництва УААН

ЯБЛУНЯ В СУВОРІЙ КЛІМАТИЧНІЙ ЗОНІ

Садівництво для багатьох власників присадибних ділянок, напевне, одна з улюблених справ. Майже в кожному саду яблуні займають більшу частину всіх насаджень, тому "корону" королеви саду заслуговує, на мій погляд, яблуня.

З часом до нас "перекочували" іноземні сорти яблунь: Ренет (Німеччина), Мутсу Кінрі (Японія), Голден делішес, Старк, Айдаред (США), Мелба (Канада) та інші, які добре зарекомендували себе за виробничо-біологічними показниками.

Вибравши певний сорт, купуємо саджанці, садимо, доглядаємо і чекаємо врожаю. Але деревця ростуть слабенькими, покрученими, стовбур порепався, над коренем якісь нарости. Плоди також маленькі, набокуваті, вкриті паршею і обсипаються. Згодом дерево всихає. Надії пропали. А час згаяний. Викорчовуємо, саджаємо нові дерева і знову те ж саме. Та ще, коли купуєш саджанець бажаного сорту, а згодом бачиш, що тебе ввели в оману. Картина для деяких читачів знайома.

Таке було і в мене. "Викорчувавши" всі свої сподівання, перечитавши гори літератури, я вирішив покластися повністю на себе і нині маю деякий досвід, яким можу поділитися з читачами, як виростити повноцінні яблуні в суворій кліматичній зоні.

Наша місцевість розташована близько до Донецького кряжу, взимку стовпчик термометра часто опускається до –30°C, а влітку піднімається за +50°C. Ці перепади температур не дають змоги нормально вирощувати плодові дерева за новими інтенсивними технологіями на клонових (вегетативних) слаборослих підщепах. У Криму, Одеській, Миколаївській областях, де клімат під впливом моря м'якіший, та є можливість поливу, яблуні краще вирощувати на слаборослих підщепах. Такі підщепи легше вирощувати, бо потребують менших затрат праці. Корені дерев на таких підщепах залягають на глибині до 1 м, легко відгукуються на полив, у пухкій землі не підмерзають. Дерева швидкоплідні й слаборослі, що полегшує догляд. Але слаборосле дерево має малий річний приріст, а значить – незначний поділ луб'яних клітин та камбіальних волокон деревини, малу концентрацію соку (поживних речовин та пластичних мас), не губчасту серцевину. Це означає, що за суворої зими дерево вимерзне.

ПОТРІБНІ СІЯНЦЕВІ ПІДЩЕПИ

Отже, у нашому регіоні потрібні інші підщепи – сіянцеві. Я в цьому переконався і твердо впевнений. Ще подекуди збереглися старі сади, яким років за 40, а нові пересаджують по декілька разів. Корінь сіянця, на якому щеплена яблуня, має стрижнево-розгалужену систему, яка в п'ятирічного дерева сягає 5 м. А на глибині завжди є волога і корінь буде забезпечувати дерево необхідною вологою. А верхні корені сіянця забезпечують добре живлення рослини поживними речовинами з верхнього родючого шару ґрунту, накопичуючи їх у серцевині у вигляді пластичних мас.

Взимку коренева система не підмерзає, а влітку – навпаки, не перегрівається у верхніх шарах ґрунту. Взимку, коли температура низька, потрібно, щоб був інтенсивнішим рух пластичних речовин у серцевині дерева. Бо і взимку, особливо в сонячні дні, йде повільний рух поживних речовин і пластичних мас. Якщо цей рух буде відсутній або уповільнений, нерухома замерзла волога з камбіального шару вивітрюється і дерево всихає. Адже саме вода замерзає в серцевині дерева, а не накопичені пластичні речовини. Відомо, що будь-який розчин підвищеної концентрації речовин замерзає повільніше. А визріла серцевина дерева має пустотно-клітинну структуру, яка при замерзанні вологи ніби амортизує розширення луб'яних тканин деревини, не руйнуючись. Ці процеси може забезпечити тільки повноцінний міцний корінь.

Як виростити таку підщепу і саджанець в цілому? На все потрібно два роки, а на 3–4-й рік ви вже отримаєте соковиті плоди. Але часто доводиться читати про основні недоліки сіянцевих підщеп: пізній вступ у плодоношення та високорослість. Та за деяких агротехнічних умов їх можна звести до мінімуму. Плодоношення настане на 3–4-й рік, а висота дерева не перевищуватиме 3 м навіть у десятирічному віці.

ЯК ВИРОСТИТИ ПІДЩЕПИ?

Збираю насіння з яблук, краще сорту Розмарин (можна й інші). Зберігаю в сухому темному місці до кінця грудня.

Стратифікую 90–110 днів. Стратифікацію (обробку насіння низькими, але плюсовими температурами +1°...+2°C) виконую так: замочую насіння в рожевому розчині марганцівки на дві доби. Насіння, яке після цього продовжує плавати – неповноцінне. Через дві доби промиваю, відціджую, розсипаю на серветку на декілька хвилин. Потім насіння засипаю в поліетиленовий герметичний пакет, зав'язую, зберігаю до квітня на нижній полиці холодильника. Періодично перевіряю, щоб не запліснявіло. При потребі – ще раз промиваю.

На початку квітня насіння починає накльовуватися. Висіваю на освітленій грядці на глибину до 2 см. Міжряддя – 1 м (краще доглядати), в ряду – 15 см. Через 25 днів сіянці дружно сходять (до 90%). Коли вони досягнуть висоти 20 см, підрізую кожен корінь лопаткою, перерізуючи стрижневий корінь, з якого згодом формується розгалужений на 5–8 рукавів.

Полив. За нестачі вологи сіянці не досягнуть потрібної товщини кореневої шийки, вона буде покрученою. А зайва волога утворить багато обростаючих мичкуватих корінців під кореневою шийкою і гальмуватиме галуження стрижневого кореня. На початку серпня підживлюю розчином свіжого коров'яку (1:15). Восени сіянці мають висоту до 1 м з товщиною прикореневої шийки 6–8 мм. Коренева система сіянців розташована на глибині до 70 см.

Викопую сіянці (бажано з листям) наприкінці жовтня, зрізую половину приросту, зберігаю у погребі.

ЩЕПА – МАЙБУТНІЙ САДЖАНЕЦЬ

У січні заношу сіянці (підщепи) в тепле освітлене місце, сортую за діаметром кореневої шийки на три групи, мию корінці, оновлюю зрізи на коренях, вкорочуючи до 15 см.

Щеплюю методом поліпшеного копулювання живцями з однорічного приросту яблунь, розсортувавши їх за товщиною. Садовим ножем зрізую сіянець навскоси через кореневу шийку. Довжина зрізу до 3 см, або три діаметри кореневої шийки. Такий же зріз роблю на прищепі і на відстані 2/3 від кінця зрізу сіянця та прищепи – осьовий розріз (язичок), щоб краще їх з'єднати. Прищепу (3 – 4 бруньки) зрізую над брунькою, але не підрізаючи її основи. З'єдную корінь з прищепою так, щоб кора нижнього і верхнього зрізів збігалася (саме тут починає з'являтися калюс).

Якщо кора не збігатиметься, то марно сподіватися на удачу. Коли прищепа за діаметром тонша від кореневої шийки, то потрібно компоненти щеплення сумістити з одного боку.

Вузькою поліетиленовою стрічкою (виток до витка з натягом) обмотую місце щеплення. Фіксую стрічку скотчем. Верхній відкритий зріз прищепи замазую садовим варом.

Укладую щепи в ящик, вистелений плівкою. Коріння присипаю вологим піском. Зберігаю їх у погребі. За час зберігання щепи зрощуються, про що свідчать калюсові напливи.

Навесні висаджую під лопату рядами в грунт по кореневу шийку, пригортаючи плівку землею. Через деякий час підуть в ріст бруньки, зайві обламую. У середині серпня, коли саджанці досягають висоти близько 40 см, розгортаю декілька щеп для перевірки. Якщо плівка витягується під дією росту щепи, то залишаю її до викопування, а якщо врізається – знімаю обв'язку.

Восени викопую повноцінні саджанці, знімаю обв'язку, висаджую на постійне місце в саду, попередньо вкоротивши коріння та верхівку саджанця до висоти штамба.

Ось основні прийоми з вирощування стійких саджанців, які в майбутньому будуть зимо- та морозостійкими, не хворітимуть та будуть витримувати спеку й посуху. Плоди з дерев на сіянцевій підщепі менше хворіють паршею, не покриваються іржавою сіткою великих розмірів.

ДЕКІЛЬКА СЛІВ ПРО ДОГЛЯД ТА АГРОТЕХНІКУ

Висаджувати дерева потрібно в добре заправлені органічними добривами ями за схемою 4 х 2,5 м. Дерева інтенсивно ростуть у перші чотири роки.

Ущільнене обрізування (майже увесь однорічний приріст) та низький штамб не дадуть деревам бути вище 4 м навіть у 10–15-річному віці.

Формувати дерева слід за системою ярусної крони, щорічно вкорочуючи центральний провідник. Це дає змогу сформувати міцну скелетну крону. Ділення клітин луба йде не на ріст приросту, а на потовщення скелетних гілок, затримку поживних речовин у камбіальних волокнах скелетних гілок, а значить краще формуються плодові ланки, раніше закладаються плодові утворення і дерева починають рано плодоносити.

Дерева сорту Єллоуспур та Голдспур (різновиди, спури сорту Голден делішес) незалежно від підщепи будуть невисокі, оскільки за своєю здатністю до поділу луб'яних клітин вони є природними швидкоплідними карликами.

Дерева цих сортів у саду на другий рік дали мені відповідно по 6 та 14 плодів при висоті 1,3 м.

Сорти: Мелба, Айдаред, Голден делішес, Ред голд, Лорд, Прима – середньорослі навіть на сіянцях. Вони добре почуваються на сіянцевих підщепах, невисокі, легко піддаються формуванню крони.

Також вирощую наші, вітчизняні сорти: Ренет Симиренка, Кальвіль сніговий.

Плоди сорту Мекінтош обсипаються перед достиганням на слаборослих клонових підщепах. На сіянцевих підщепах плоди майже не обсипаються.

В.В.Цинклер,
с. Чубарівка, Запорізька обл.

ПРИКРАСЬТЕ СВІЙ САД ЧЕРВОНОЛИСТИМИ ДЕРЕВАМИ

Ми звикли, що листок живої рослини, як правило, зелений і лише восени у листопадних рослин він може набути особливого жовтого або червоного забарвлення. Водночас існує група рослин з червоним і пурпуровим листям, забарвлення якого не пов'язане з листопадом. Будучи рідкіснішими, ці рослини заслуговують на особливу увагу, урізноманітнюючи створювання декоративних композицій і надаючи великої естетичної насолоди. За древніх часів одяг пурпурового кольору був привілеєм найвищих класів. Так і рослини подібних забарвлень, виокремлюючись серед зеленої маси своїх родичів незвичайним виглядом, утворюють собою особливу касту декоративних форм.

По-латині червонолисті сорти і різновидності нерідко називають за інтенсивністю забарвлення листків: Rubra – червоний, Purpurea – пурпуровий, Atropurpurea – темно-пурпуровий або навіть Nigra – чорний. Їх колір пов'язаний з наявністю в них особливих пігментів – антоціанів.

Найпоширенішим зразком пурпуроволистяних рослин є **червонолиста алича**, або по-науковому – слива вишненосна різновидність Піссарда – Prunus cerasifera var. pissapdii Bail. Її завезли наприкінці XIX століття до Європи з Персії за участю головного садівника шаха, на честь якого вона була спочатку названа сливою Піссарда – Prunus pissardii Carr. Тепер вихідна форма носить сортову назву Atropurpurea. Росте у вигляді дерева або куща. Листки еліптичні, червоно-коричневі, з часом пурпурові. Квітки білі, іноді з легенькою рожевинкою. Плоди кулеподібні, пурпурові, 3 см у діаметрі. З інших пурпуроволистх сортів аличі можна відмітити такі: Лихни, Nigra, Purpusii, Thundercloud, Vesuvius, Woodii та інші. Від основної форми вони відрізняються головним чином забарвленням квіткових пелюсток і різноманітними відтінками червоного у листків. Використовують червонолисту аличу для поодиноких, групових і алейних насаджень, живоплотів. Вона добре витримує підстригання.

Ген пурпурового забарвлення, який вперше з'явився в результаті мутації в аличі, шляхом гібридизації був перенесений до багатьох інших кісточкових культур, які схрещуються з аличею. Так, гібридизація аличі з китайською сливою сприяла появі великоплідної аличі. Зараз ця плодова культура набуває дедалі більшої популярності серед садівників. З-поміж пурпуроволистих сортів великоплідної аличі слід відмітити Hollywood. Листки у цього сорту спочатку зелені, пізніше коричнево-червоні, завдовжки 9 см; квітки яскраво-рожеві; плоди доволі великі, червоні.

Досить ефектний вигляд має **червонолистий персик** – Persica vulgaris Mill. Purpurea. Від аличі він відрізняється широколанцетними, витягнуто загостреними листками, до 20 см у довжину. Темно-пурпурове блискуче листя цього сорту персика створює незабутнє враження.

Із низькорослих форм цікавим є міжродовий гібрид **Cistena**, одержаний від схрещування аличі з мікровишнею карликовою. Гібридизатор назвав його "цистена", що на мові північноамериканських індійців племені сіу означає "малюк". Це справді найнизькоросліша форма кісточкових культур. Росте до 1–1,5 м у висоту, хоч у дорослому стані може сягнути 2–2,5 м. Листки завдовжки 3–6 см, темно-коричнево-червоні, на молодих пагонах світло-червоні. Квітки з білими пелюстками. Плоди пурпурово-червоні. Висаджують у солітерах і групами. Чудово пасує для бордюрів і низьких огорож, позаяк легко витримує підстригання. Чергування кущів червонолистої цистени із зеленолистою бессеєю надає живоплоту особливої привабливості. У такий живопліт можна ввести також кущі Весняного полум'я.

Міжвидовий гібрид Весняне полум'я

Складний міжвидовий гібрид **Весняне полум'я**, що включає в себе генoплазму

аличі, сливи Сімона і сливи американської, характеризується щільною кроною і спуровим ростом пагонів. Має оберненояйцеподібні листки середніх розмірів, із загостреною верхівкою. У період інтенсивного росту вони червоні, пізніше червоно-зелені. Плодоношення слабке. В озелененні цінується за красиве забарвлення листків, високу зимо- та посухостійкість. Завдяки густому гілкуванню і вкороченим міжвузлям дуже добре витримує підстригання. Має чудовий вигляд у поодиноких і групових насадженнях, живоплотах і бордюрах. Добре розмножується зеленими і здерев'янілими живцями і, будучи власнекореневим, не утворює порослі. Є одним з кращих середньорослих клонових підщеп для абрикоса, великоплідної аличі, персика, сливи домашньої.

Живопліт із кісточкових культур найбільше цінується за ошатний вигляд, у той час як огорожа з колючого барбарису, крім краси, створює враження повної непролазності для непрошених гостей. Пурпуроволисті форми відомі у **барбарису Регеля** (сорт Rubra), **барбарису звичайного** (сорт Atropurpurea), **барбарису Тунберга** (сорт Atropurpurea Nana) і **барбарису оттавського** (сорти Purpurea і Superba). Барбариси незамінні при створенні непролазних огорож, котрі можна підстригати або залишати вільнорослими. Оригінального ефекту можна досягти чергуванням в рядку червоно- і зеленолистих екземплярів. Кущі мають висоту людського зросту, а карликовий сорт барбарису Тунберга, який досягає висоти лише 0,5–0,6 м, придатний для кам'янистих садів і бордюрних насаджень.

Пурпуроволистий барбарис Atropurpurea

Навесні ефект краси підсилюють гірлянди жовтих квіток, а наприкінці літа кущі вкриваються гронами червоних плодів. Поодиноко ростучий кущ з часом перетворюється в могутнього багатостовбурного красеня.

Барбариси відзначаються невибагливістю до умов росту і догляду, що дає змогу застосовувати їх там, де інші рослини почуватимуться не найкраще.

Фундук – цінна горіхоплідна культура. У той же час червонолисті форми заслуговують на те, щоб розмістити їх у саду заради декоративного ефекту. Ростуть вони багатостовбурними кущами заввишки 2–5 м. У ліщини найбільшої, сорт Purpurea в пурпуровий колір забарвлені і листки, і довгі сережки, і плоди, що ховаються під довготрубчастою обгорткою. Більшою зимостійкістю відзначаються гібридні сорти ліщини звичайної – Академік Яблуков, Московський рубін, Пушкінський червоний. Особливістю червонолистих ліщин є сезонність забарвлення. Навесні їхнє листя темно-пурпурове, до літа – зеленіюче. Процес позеленіння відбувається поступово – в міру старіння листків. Улітку лише верхівкове листя, що росте, зберігає червоне забарвлення, тимчасом як дорослі листки вже нічим не відрізняються від листків типової зеленолистої ліщини. Ось такі вони – рослини-хамелеони.

Пурпуроволиста ліщина Purpurea

Протилежна картина характерна **червонолистим черемшинам**. У них навпаки на початку сезону листки зелені, а старі листки у нижній частині пагона уже набули коричнево-червоного забарвлення. Одним з найкращих червонолистих сортів черемшини віргінської є сорт Shubert. Росте черемшина віргінська кущем або багатостовбурним деревом. Від нашої звичайної черемшини відрізняється також темно-червоними плодами, які придатні для споживання.

Клен гостролистий, або платаноподібний сорту Rubrum під час розпускання має червоно-зелене листя, яке до кінця літа набуває чорно-червоного забарвлення, у той час як сорт Schwedleri із самого початку має криваво-червоне листя, яке з часом стає оливковим. У сортів Crimson King і Goldworth Purle листки залишаються чорно-червоними упродовж усього сезону.

Червонолисті форми відомі у **клена польового, клена несправжньоплатанового** та інших видів, причому у деяких сортів у червоний колір забарвлений лише один бік листків. Через великі розміри дерев ці види клена малопридатні для озеленення невеличких садів. Тому дуже популярними є червонолисті сорти **клена дланеподібного** – Atropurpureum, Atropyrpyreum Novum, Nigrum, Sanguineum, котрі мають габітус чагарника або невеликого дерева. Ці японські клени, маючи дуже розсічену листкову пластинку і невелику висоту рослини, відзначаються особливою вишуканістю. На жаль, через недостатню зимостійкість, на значній частині території України в суворі зими вони можуть зазнавати пошкоджень. Як вихід із ситуації є контейнерне культивування. Рослинами в кадках можна прикрасити сад будь-якого розміру, розміщуючи їх у потрібному місці і заносячи їх на зиму, наприклад, на захищену веранду.

Пурпуролистий клен Crimson King (Малиновий король)

Західна частина України належить до природного ареалу **бука лісового**, який дуже цінується за високу декоративність. Густа крона і придатність до підстригання роблять його чудовим матеріалом для живоплотів. Величний вигляд поодиноких дерев, групових насаджень, алей надають паркам особливої краси. Незвичайного шарму буковим насадженням надає червонолиста різновидність, серед якої відібрані сорти Riversii і Purpurea Latifolia з темно-пурпуровим, майже чорно-коричневим листям. Малогабаритні сорти Purple Fountain, Purpurea Nana, Purpurea Pendula можуть значно розширити застосування бука в невеликих парках і скверах.

Список червонолистих форм можна продовжити, але і вищевказаних достатньо, аби задовольнити найвибагливішого садівника. Проблема на даний час лише в тому – де придбати садивний матеріал. Його в декоративних розсадниках явно ще замало. Однак попит формує пропозицію і хочеться сподіватися, що у найближчі роки дефіцит червонолистих саджанців буде зведений до мінімуму.

В.М. Меженський,
кандидат сільськогосподарських наук,
Артемівський науково-дослідний центр
Інституту садівництва УААН

Господар
журнал у журналі

ШАБЕР І ЦИКЛЯ

У домашній майстерні для шабера і циклі знайдеться багато справ, особливо, коли потрібно обробити поверхні старих дерев'яних виробів. Шабери призначені для грубих робіт, з їхньою допомогою видаляють лак і бруд. Циклями користуються для тоншої обробки деревини.

Попит на **шабери** помітно знизився відтоді, як з'явилися хімікати для видалення лакофарбованого покриття і тепловентилятори. Під час реставраційних робіт дедалі частіше застосовують хімічні засоби або обробку потоком гарячого повітря, щоб одержати чисту поверхню для нового покриття лаком. При цьому все-таки шабери є найпридатнішими нешкідливими інструментами: після них не залишається небезпечних для здоров'я відходів. Однак треба визнати, що обробка поверхонь шабером доволі втомлива, до того ж гарного результату можна досягти, лише якщо лезо інструмента бездоганно гостре.

Зрозуміло, що за допомогою сучасних засобів старе покриття видаляється швидше, ніж шабером, але обробка ним більш щадна. Крім того, поверхню не доводиться додатково мити або реставрувати, якщо, приміром, під впливом гарячого повітря розплавився не тільки лак, а й клей під шпоною, і останній здувся.

Шабери знімають лак з поверхні і кришать його на безліч дрібних скалок. На жаль, згодом леза тупляться і на них можуть з'явитися зазублини. Тому, купуючи новий шабер, варто відразу ж придбати запасне лезо, щоб завжди мати під рукою готовий до роботи інструмент.

У **циклі** лезо – це сталева пластина прямокутної, яйцеподібної форми або у формі "шийки лебедя". Перед використанням робочу крайку пластини гостро заточують спеціальним пристосуванням (воно має вигляд триграннного напилку, тільки без насічки), по краю леза прямокутної циклі продавлюють грат. Тоді цикля зрізує тонку стружку з поверхні оброблюваного дерев'яного виробу, розрівнює її, видаляє крихкі волокна, і в результаті поверхня стає гладенькою і чистою.

Для обробки виробу підбирають циклю відповідної форми. Гладенькі рівні поверхні обробляють циклею прямокутної форми, а заокруглені, круглі деталі і вироби, профілі або різьблення – циклями у формі яйця або "шийки лебедя".

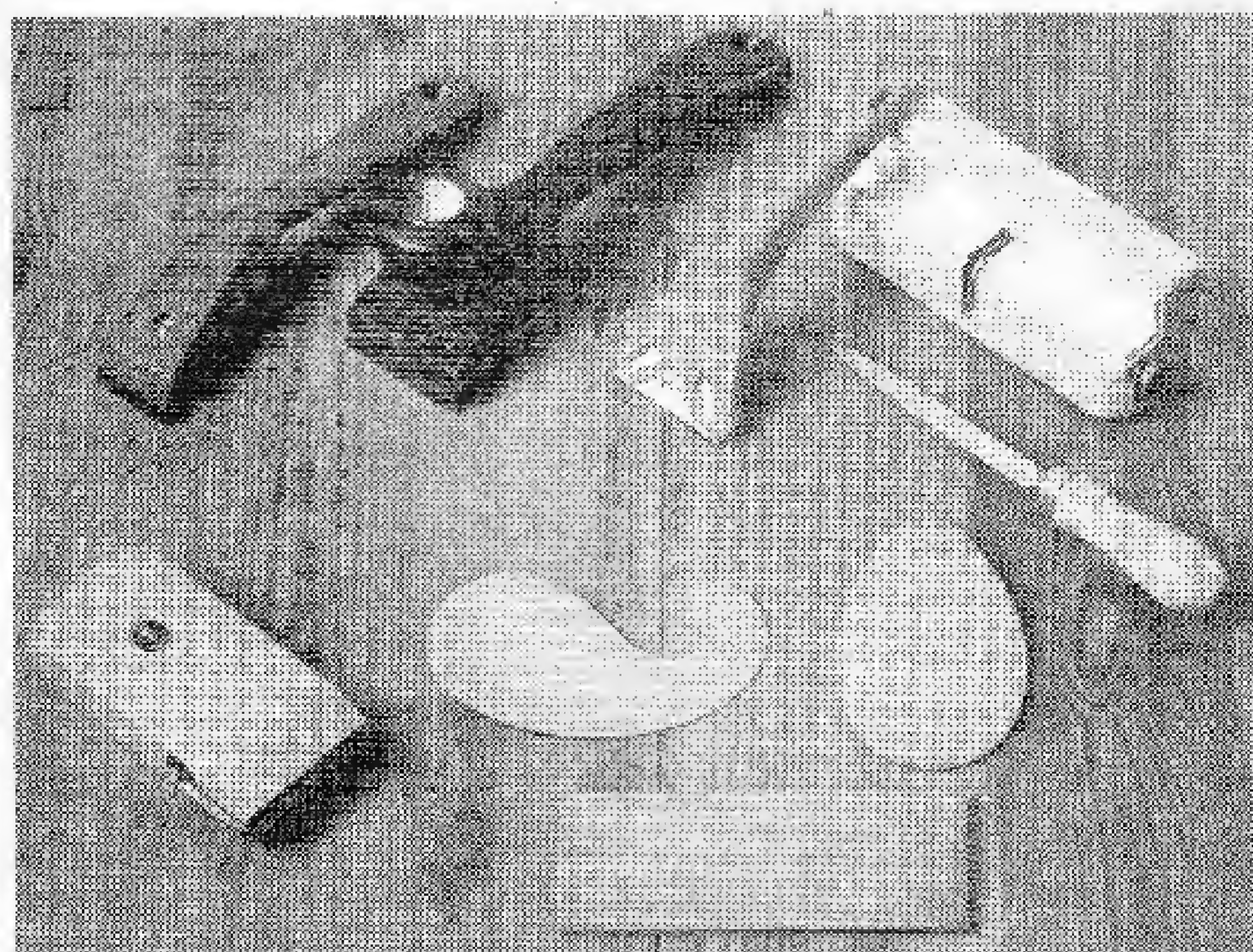

Верхній ряд (зліва направо): шабери; пристосування для зачищення скла з висувним лезом; пристосування для утворення грата по краю леза прямокутної циклі. Нижній ряд: циклі різних форм.

Працюють шабером чи циклею тільки в напрямку волокон дерева. У відходах, що з'являються при цьому, завжди має бути тонка, скручена стружка. Якщо відходи – це тільки "борошно", отже, лезо циклі затупилося і його необхідно заточити. Коли ж на поверхні з'являються подряпини або від дерева відокремлюється надто велика стружка, це означає, що вістря леза потрібно випрямити. Тільки після цього продавлюють свіжий грат.

Скляні скалки, хоча ними іноді і рекомендують користуватися, лише у виняткових випадках, можуть бути заміною циклі. У них рідко бувають абсолютно прямі краї, і тому їх можна застосовувати лише для обробки дуже маленьких, заокруглених або круглих поверхонь.

БУДЬТЕ ОБЕРЕЖНІ

Щоб на крайці циклі, що ріже, не з'явилися зазублини (перед кожним застосуванням лезо потрібно заново нагострити), інструмент варто зберігати окремо від інших, наприклад, у коробці з підкладкою або в спеціальному футлярі.

Г. Ткаченко

ОПАЛЕННЯ САДИБНОГО БУДИНКУ

Борис Сеник з котлом-змійовиком, виготовленим з водопровідних труб

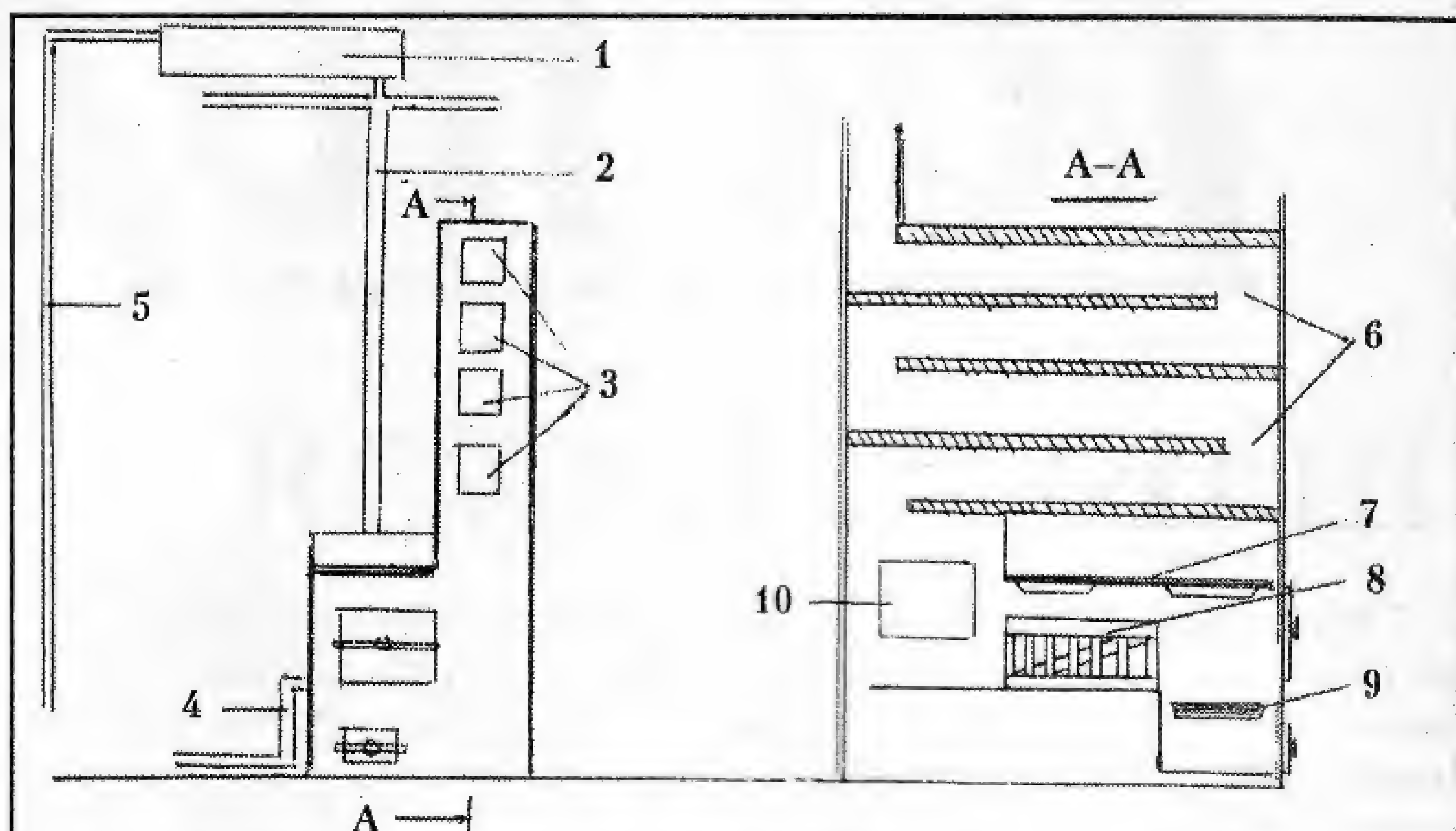

Рис 2. Опалювально-варильна комбінована система, сконструйована і побудована у власній квартирі Борисом Сеником

Конструкція включає: вогнище, побудоване з вогнетривкої цегли і кахелю, над яким вмонтовано чугунну плиту з двома конфорками; за руштрами вогнища розміщено водотрубний котел-змійовик власної конструкції. За котлом вмонтовано духовку, а далі гарячі гази вогнища проходять по петльовому димоходу грубистіннівки. Стінки вогнища і груби, чугунна плита і духовка обігрівають передпокій і кухню-їдальню у центрі квартири, і забезпечують багаторазовий повітрообмін в усіх приміщеннях, а котел-змійовик і підвіконні радіатори обігрівають зовнішні стіни квартири. Конструкція ефективна й економічна.

На малюнку-схемі цифрами позначено: *1 – розширювальний бачок для води; 2 – верхній стояк котла (труба діаметром 40–50 мм) з розгалуженнями в опалювані підвіконні радіатори (труби діаметром 20–25 мм); 3 – дверцята горизонтальних димоходів груби для видалення сажі; 4 – нижній стояк котла для надходження води від радіаторів у котел; 5 – контрольна труба; 6 – горизонтальні петлеві димоходи груби; 7 – чугунна плита з двома конфорками; 8 – водотрубний котел-змійовик (див. фото); 9 – руштра; 10 – духовка.*

У журналі "Господар" ("ДСГ" № 6 за 2004 р.) читач В.М. Булгар порушив питання опалення садибного будинку.

Пропоную матеріал, в якому я поділюся знаннями і досвідом з цього питання.

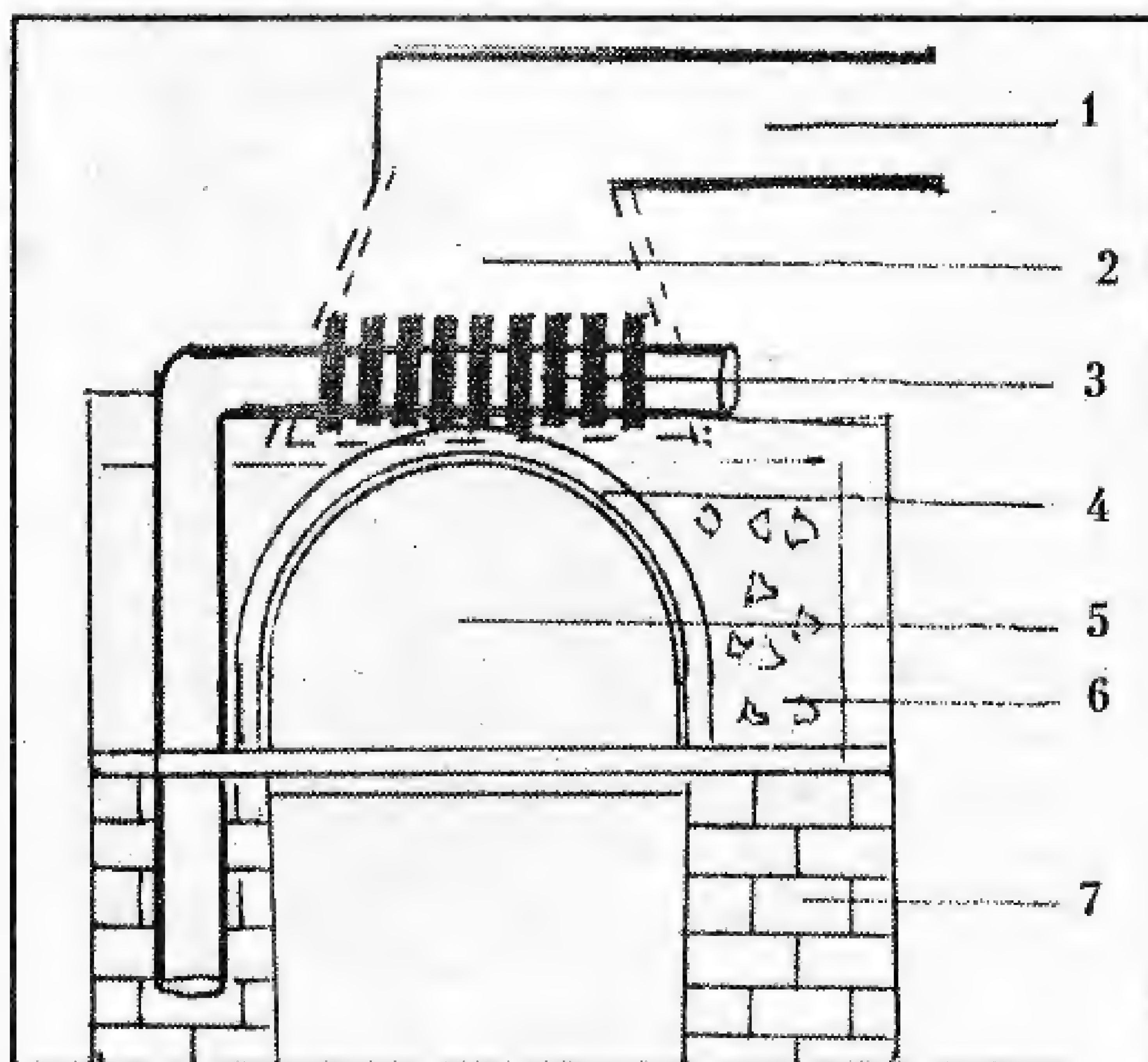

Рис. 1 Українська піч удосконалена для підвищення тепловіддачі й економії палива: *1 – димохід; 2 – комин (показано пунктиром); 3 – вмонтований у комин регістр (чугунна труба з ребрами) або сталева труба діаметром 100 мм; 4 – челюсті печі; 5 – верхня камера; 6 – простір між стінкою печі і глинобитною стінкою варильної камери заповнюється уламками цегли; 7 – підмурок печі*

Опалення садибного будинку буває кількох видів: пічне, водяне, комбіноване (пічне і водяне). Про електричне і газове мову не веду, бо це для мене – мрія.

Одне з найпоширеніших опалювально-варильних пристроїв у сільській місцевості – українська піч з комином і припічком. Вона проста за конструкцією. Її використовують для різних господарських потреб: обігрівання, приготування їжі, випічки хліба, запарювання кормів для худоби, нагрівання води, сушіння зерна, фруктів тощо.

І якщо протягом кількох останніх десятиліть у новозбудованих будинках окремі господарі вважали піч з комином за застаріле, то все-таки будували її у літній кухні. Адже приготувати традиційні українські страви для весілля, проводів, родин чи хрестин без печі практично неможливо.

Паливо для печі годиться різноманітне: дрова, хмиз, стебла кукурудзи, соняшнику, очерет, солома і т. ін.

Основна частина печі – варильна камера. Нижня поверхня злегка нахилена до фасаду і перекрита склепом, називається подом, отвір, через який завантажують піч – челюсті. Носійний корпус печі кам'яний чи цегляний, а варильна камера глинобитна, каркас виготовляють з прутів лози. Умільці виготовляють всю піч з цегли, але такі печі чомусь досвідченими господинями не сприймаються.

Пічне опалення забезпечує в будинку гарний повітряно-тепловий режим. Так поряд з універсальністю і простотою, має і недоліки. Так, у печі не горить кам'яне вугілля чи торфобрикет, для яких потрібні руштра, під, розміщений на відстані 80–85 см вище підлоги, і вся нижня частина печі майже не прогрівається, тому біля підлоги і дещо вище завжди прохолодно.

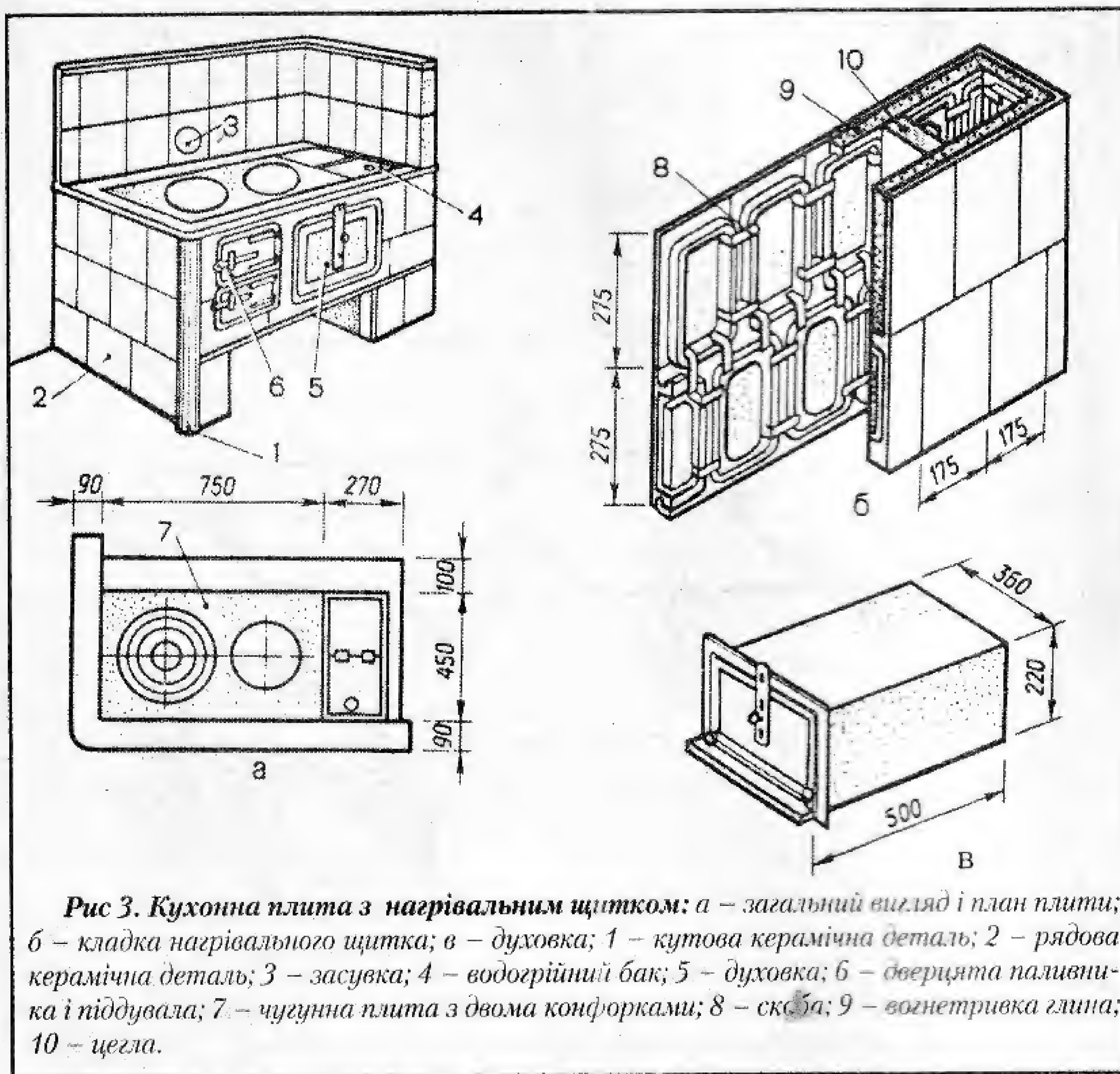

Рис 3. Кухонна плита з нагрівальним щитком: *а – загальний вигляд і план плити; б – кладка нагрівального щитка; в – духовка; 1 – кутова керамічна деталь; 2 – рядова керамічна деталь; 3 – засувка; 4 – водогрійний бак; 5 – духовка; 6 – дверцята паливника і піддувала; 7 – чугунна плита з двома конфорками; 8 – скоба; 9 – вогнетривка глина; 10 – цегла.*

Звичайно матеріальні витрати на побудову такої печі збільшуються, але вони безперечно окупляться підвищеною тепловіддачею печі й економією дров.

Із збільшенням кількості жилих кімнат у будинку з'являється ще один вид опалювальної печі – груба. І українська піч, і груба в різних регіонах України мають свої конструктивні особливості. Набір матеріалів і традиційність порушити не так уже й просто.

Так, у моєму рідному селі Жеребилівка, що в Могилів-Подільському районі Вінницької області традиційною і неперевершеною, на думку мешканців, є груба, побудована з колотих уламків каменю, який добувають в одному з кар'єрів. Камінь за міцністю не поступається граніту, не руйнується під час нагрівання і охолодження і має цінну, як для побудови груби, властивість – колеться на плитки завтовшки і розміром з долоню. Матеріал для побудови груби чудовий. Груби будують з кахелю з цегляною футеровкою, з цегли з наступною штукатуркою по обтягнутій мішковині і побілкою. Паливник груби виконують з вогнетривкої цегли, а якщо такої немає, то з гранітних каменів, підібраних за формою цегли, на глиняному розчині з перев'язкою швів.

Найефективніша – комбінована система. Суть її в тому, що в паливник кухонного вогнища вмурований трубчастий змійовик як генератор тепла водяної системи опалення і гарячого водопостачання. При цьому кухонне вогнище од-

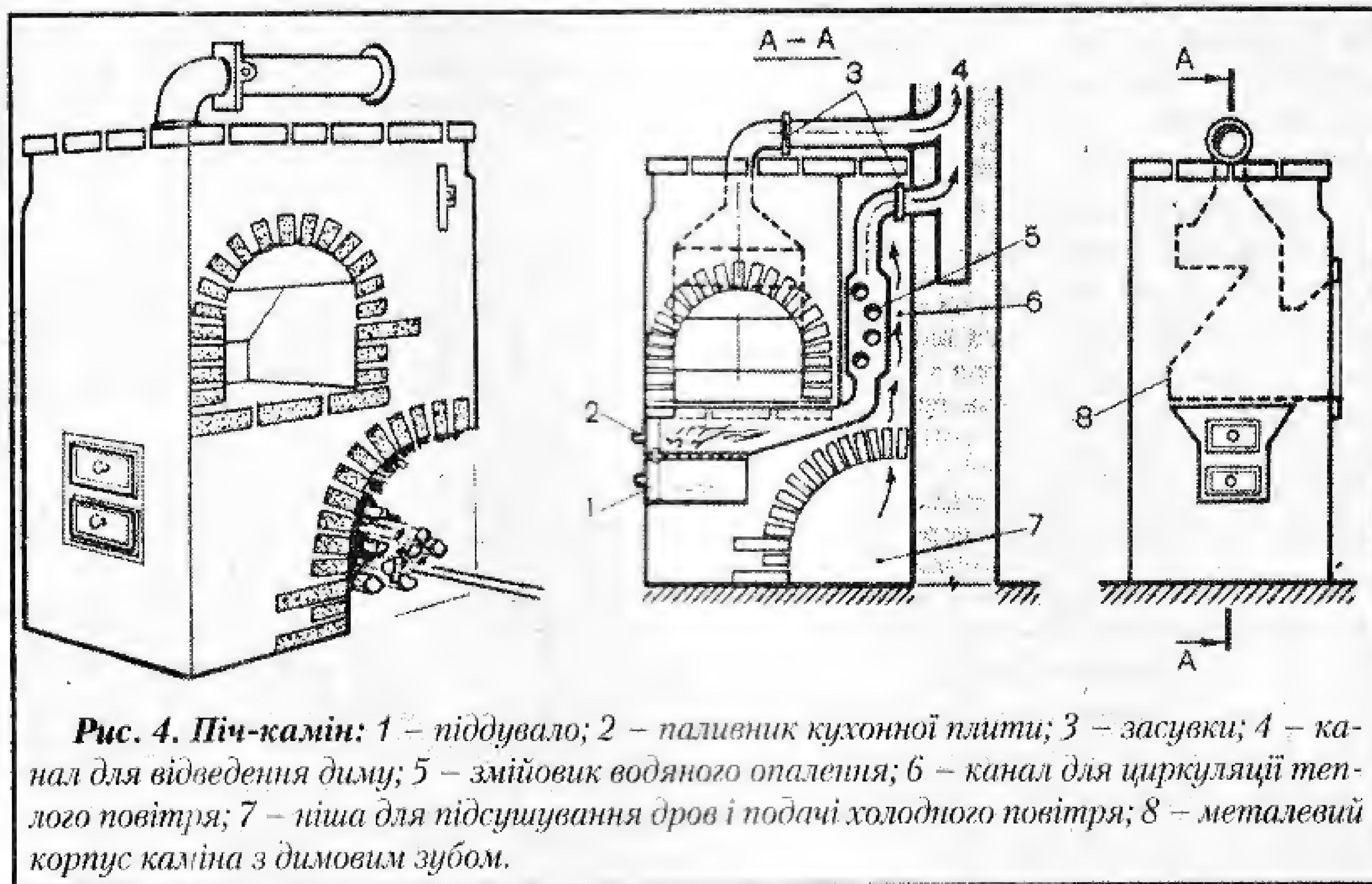

Рис. 4. Піч-камін: *1 – піддувало; 2 – паливник кухонної плити; 3 – засувки; 4 – канал для відведення диму; 5 – змійовик водяного опалення; 6 – канал для циркуляції теплого повітря; 7 – ніша для підсушування дров і подачі холодного повітря; 8 – металевий корпус каміна з димовим зубом.*

Сільські умільці-новатори пічної справи створили безліч конструкцій українських печей з різними умовами опалення. Не був осторонь цієї справи і я.

Носійну нижню частину печі я збудував не монолітною, а на двох підмурках, які перекрив двома суцільними чугунними плитами, а вже на них побудував під з вогнетривкої цегли (1/4 цеглини), тож тепло від гарячого поду печі надходить з припічкової ніші до приміщення. А ще на висоті 25 см вище челюстей у комині вмонтував чавунний регістр, який зазвичай використовують як підвіконні радіатори для водяного чи парового опалення різних приміщень. Чугунні опалювальні регістри бувають різних розмірів як за внутрішнім діаметром, так і за довжиною – від 0,5 м до 1,5 – 2 і більше метрів. Я придбав регістр завдовжки 0,5 м і з внутрішнім діаметром 70 мм. З одного боку регістра приладнав до фланця трубу з оцинкованої покрівельної жерсті і під прямим кутом опустив її вниз через припічок на 20 см вище підлоги. По цій трубі холодне повітря надходить у регістр, і нагріваючись, з іншого боку виходить у приміщення (див. рис. 1). Якщо регістр довгий, його слід вкоротити.

Коефіцієнт корисної дії печі збільшився, мабуть, удвічі (визначається за кількістю спалених дров і надходженням тепла). Акумулююча здатність печі не зменшилась. Адже в звичайній печі тепло від поду печі йде на прогрівання баласту нижньої носійної частини, а полум'я і гарячі гази, що виходять з челюстей, – напряму через комин у димохід.

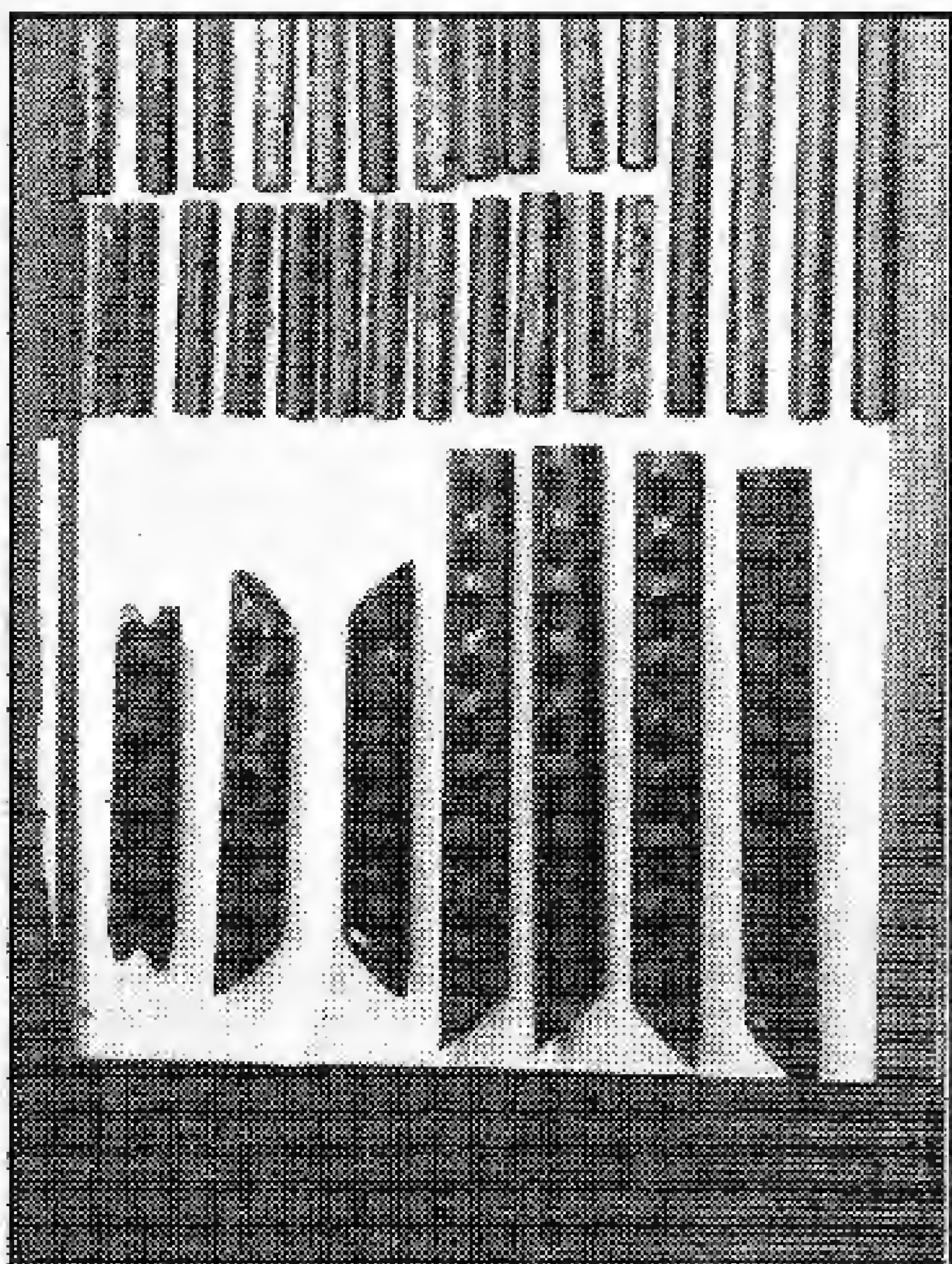

Деталі заготовки котла-змійовика: вгорі зліва – відрізки труби завдовжки 180 мм, діаметр – 25 мм (23 шт.); вгорі справа – відрізки труби завдовжки 350 мм, діаметр – 25 мм (4 шт.); внизу зліва – відрізки труби завдовжки 250 мм, діаметр – 50 мм (3 шт.); внизу справа – відрізки труби завдовжки 500 мм, діаметр 50 мм (4 шт.)

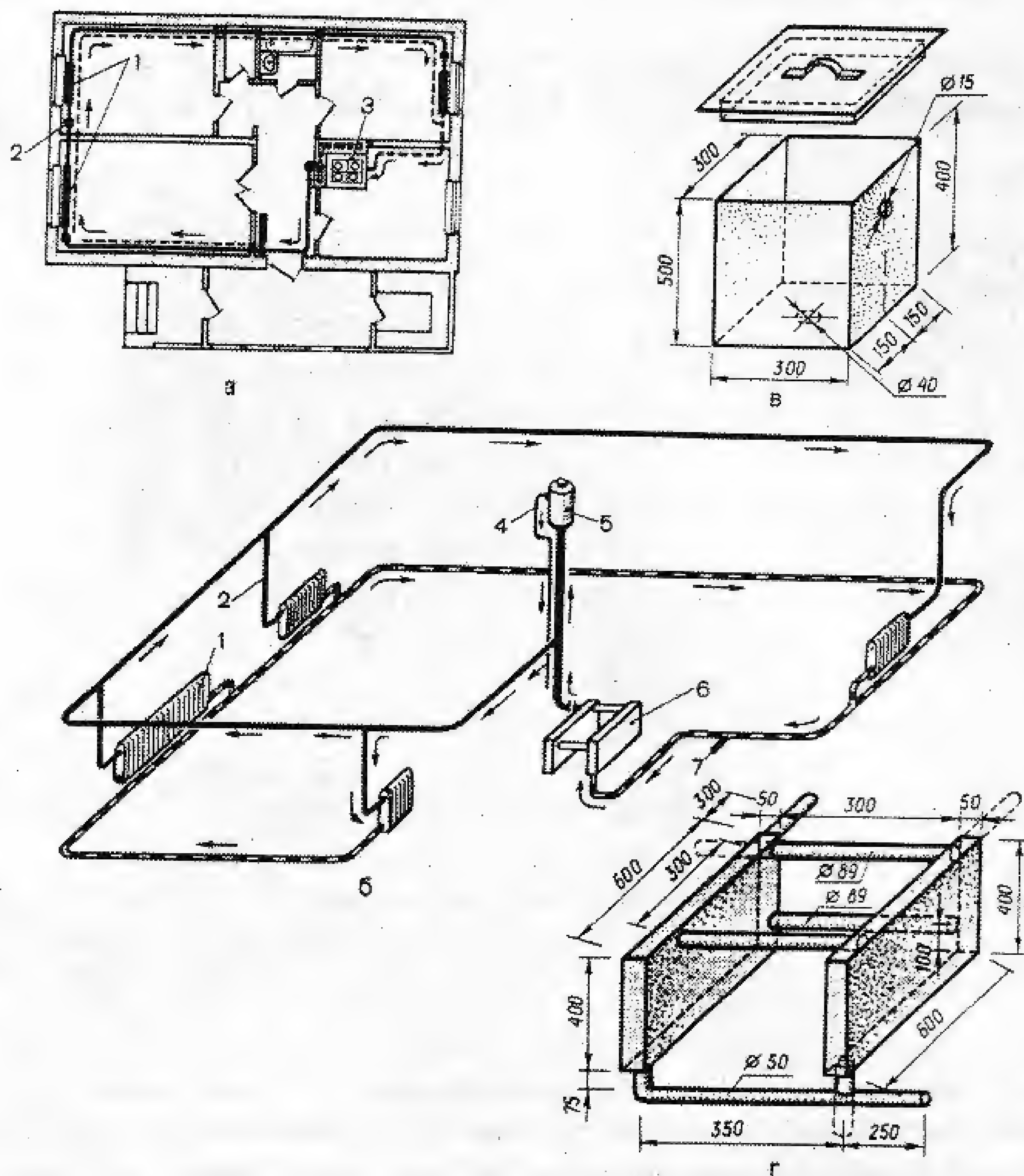

Рис. 5. Комбіноване (пічне і водяне) опалення житлового будинку: *а – план будинку; б – схема водяного опалення будинку; в – бак-розширювач з листової сталі завтовшки 4 мм; г – конструкція котла з листової сталі завтовшки 4 мм.*

1 – нагрівальні прилади; 2 – стояк; 3 – кухонна плита з нагрівальним щитком; 4 – контрольна труба; 5 – бак-розширювач; 6 – котел-змійовик; 7 – спускна труба.

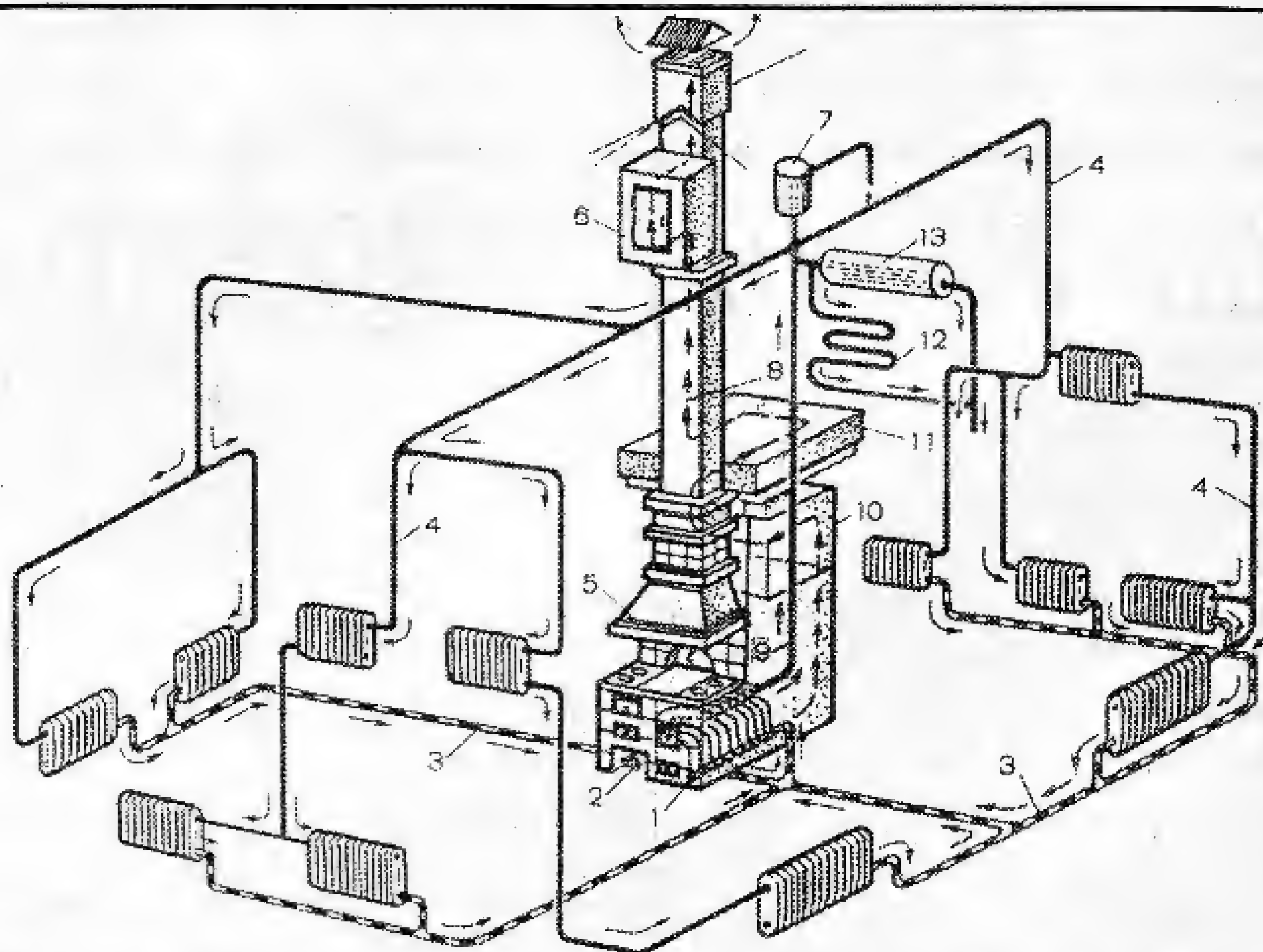

Рис. 6. Кухонний опалювально-варильний агрегат з коптильнею на поді: *1 – котел-змійовик у паливнику кухонної плити; 2 – ніша для дров; 3 – зворотня магістраль; 4 – стояк; 5 – піч; 6 – коптильня на поді; 7 – бак-розширювач; 8 – димовий канал; 9 – головний стояк; 10 – сушильна шафа; 11 – нагрівальний щиток чи лежанка у спальні мансарди; 12 – регістр-сушильник рушників; 13 – бойлер гарячого водопостачання.*

початково використовують для приготування їжі і як джерело пічного опалення за допомогою нагрівальних щитків, які опалюють суміжні приміщення, а змійовик і радіатори водяного опалення забезпечують обігрівання віддалених від вогнища приміщень.

Тепер споруджують складні опалювально-варильні агрегати, на яких готують їжу, корми для тварин, сушать фрукти і одежу, гріють воду і лежанку для відпочинку, коптять м'ясо і водночас обігрівають приміщення першого і другого поверхів (рис. 2-6).

У Мурованих Курилівцях Вінницької області, де я мешкаю, популярним є котел-змійовик, зварений з водопровідних чи газових труб, які вмуровують у плиту чи грубу.

На фото (угорі) – відрізки труби діаметром 50 мм з просвердленими отворами для з'єднання з трубками діаметром 25 мм. Зліва направо – перші три труби мають довжину, що забезпечує розмір паливних дверей (зазвичай – 250 мм), решта чотири завдовжки 500 мм. Для виготовлення такого котла потрібно: електрозварювальний апарат на 50 вольт і 120–140 ампер (на виході), 70–80 шт. електродів діаметром 3 мм і 5 годин роботи. Довжина котла може бути збільшена до 700 мм. Такий котел-змійовик забезпечить нагрівання не менше 10 радіаторів водяного опалення. Вартість – у 4–5 разів менша за котел заводського виготовлення.

Конструкція за якісного виготовлення – довговічна. В готовий котел електрозварюванням вмонтовуються верхній і нижній стояки діаметром 40 мм, розвідні труби діаметром 25–20 мм.

Борис Сеник,

смт Муровані Курилівці, Вінницька область

І ЗНОВУ СУШАРКА. НА ЦЕЙ РАЗ З ХОЛОДИЛЬНИКА

Прочитав у журналі про конструкції сушарок для сушіння фруктів, ягід і вирішив поділитися своєю. Виготовив я її з непрацюючого холодильника "Кристал", можна і з іншого, але він найбільше підійшов за розмірами.

Як видно з рисунка, конструкція дуже проста і вартість її складається з ціни двох тенів, вентилятора і сітки для лотків (близько 50 грн.), все інше зробив з підручних матеріалів. Послідовність виготовлення така. Спочатку зняв холодильний агрегат і внутрішню оболонку холодильника, всі отвори закрив жерстю, утеплювальний матеріал залишив той самий. До кожної стінки по периметру за допомогою шурупів прикріпив дерев'яні рейки і обшив зсередини відходами жерсті та текстоліту. Задня частина залишилася без утеплювача. Вона складається з двох стінок, між якими на ізоляторах встановлено два тени по 500 Вт, з'єднаних послідовно (можна й іншої потужності і з'єднання, але вже потрібно підбирати дослідним шляхом температуру і визначати по термометру). У мене вона становить близько 60°С і регулюється верхнім вентиляційним отвором, де є регулююча решітка. До бокових стінок прикріплені рейки для встановлення лотків з сировиною. Їх у мене шість. Виготовлені вони з дощечок і знизу обтягнуті сіткою. За добу моя сушарка споживає близько 5 кВт електроенергії, що становить приблизно 75 копійок, але якщо врахувати, що я завантажую близько 25 кг нарізаних яблук і отримую більше 5 кг високоякісної сушні, то не важко підрахувати прибуток за добу чи за місяць.

Обслуговування моя сушарка не потребує ніякого, лише бажано через деякий час верхні і нижні лотки міняти місцями, оскільки у нижній частині сушарки температура трохи вища, але це займає небагато часу.

Перевага у використанні такого типу сушарок ще і в тому, що її, порівняно з іншими видами, можна використовувати майже цілий рік незалежно від погодних умов і отримувати екологічно чисту продукцію.

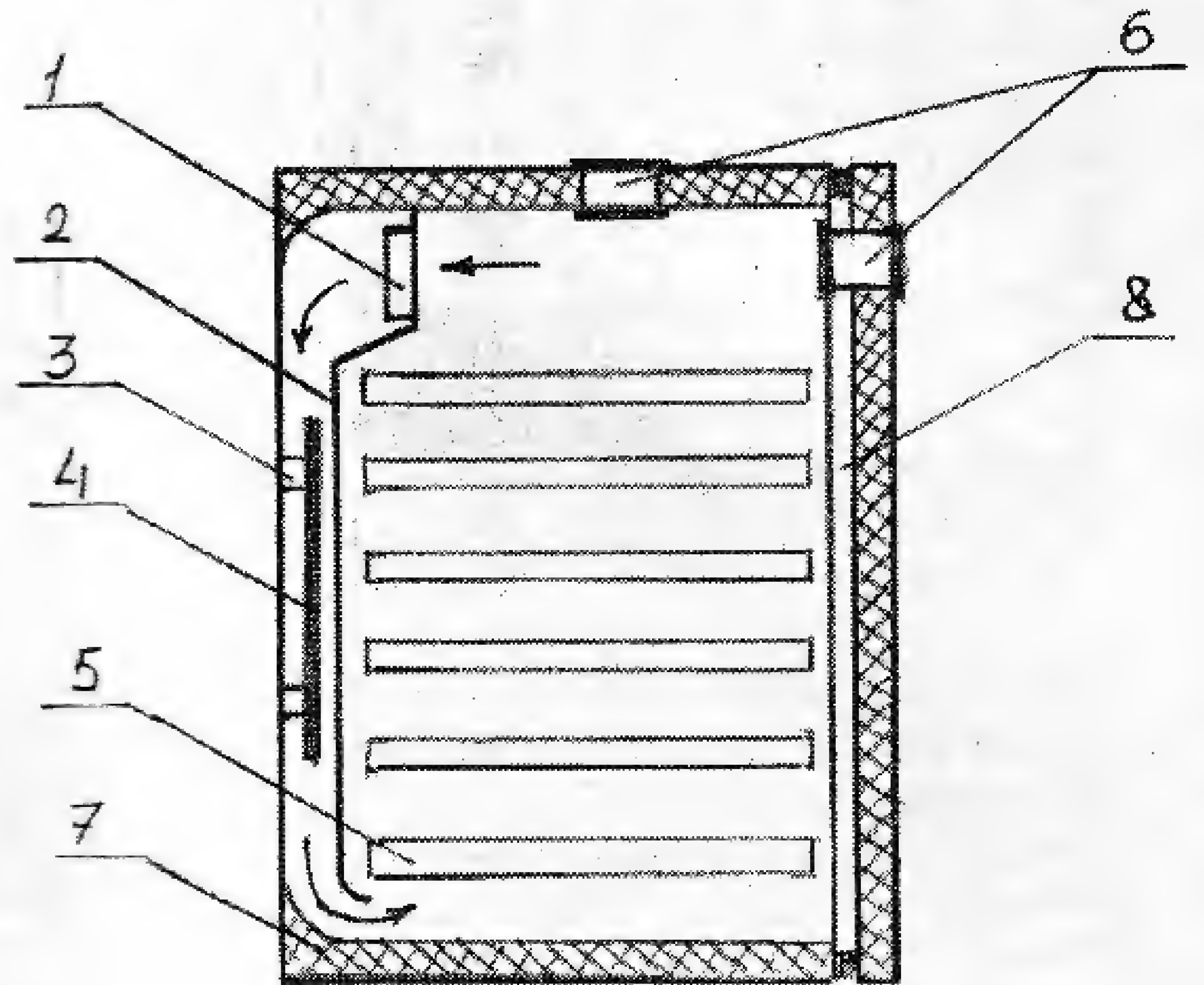

Вигляд сушарки у розрізі:
1 – вентилятор; 2 – друга задня стінка; 3 – ізолятор; 4 – нагрівальний елемент; 5 – лотки для сировини; 6 – вентиляційні отвори; 7 – утеплювальний матеріал; 8 – дверцята холодильника.

Користуюсь я такою сушаркою третій рік і цього року вирішив трохи вдосконалити її для того, щоб зменшити витрати на електроенергію і точніше підтримувати температуру, щоб розширити можливість сушіння не тільки фруктів і ягід, а майже всього, що росте на городі, а також дарів лісу. Для цього виготовив терморегулятор, подібний до такого, який використовують у інкубаторі, тільки з більшим діапазоном регулювання. За допомогою регулювальних решіток вхідного і вихідного отворів для повітря встановив оптимальну температуру. В результаті майже на половину часу роботи підключаються тени, хоча вентилятор тепер працює постійно. Економія очевидна, хоча говорити щось конкретно про роботу сушарки після встановлення терморегулятора рано, тому що цього року в нас погано вродили яблука і цілий місяць я її не експлуатував.

Кого зацікавила ця конструкція, пишіть, з радістю поділюся своїми спостереженнями.

В.А. Осадчук

ГАРЯЧА ВОДА НЕДОРОГО

У містах з централізованим водопостачанням гаряча вода – не проблема. Не складно її добути, коли є тільки водопровід з холодною водою і газ – допоможе газова колонка. А як бути, якщо житловий будинок чи дача на присадибній ділянці, де немає ні "централізованої" води, ні газу? У цьому разі у пригоді стане електронагрівач потужністю 1 кВт. В експлуатації ця елекронагрівальна установка (схему установки див. на рисунку) проста й надійна.

Час нагрівання води у другому баку залежить від потужності електронагрівача. Постійний рівень води в баках підримується водозапірним клапаном від змивального бачка.

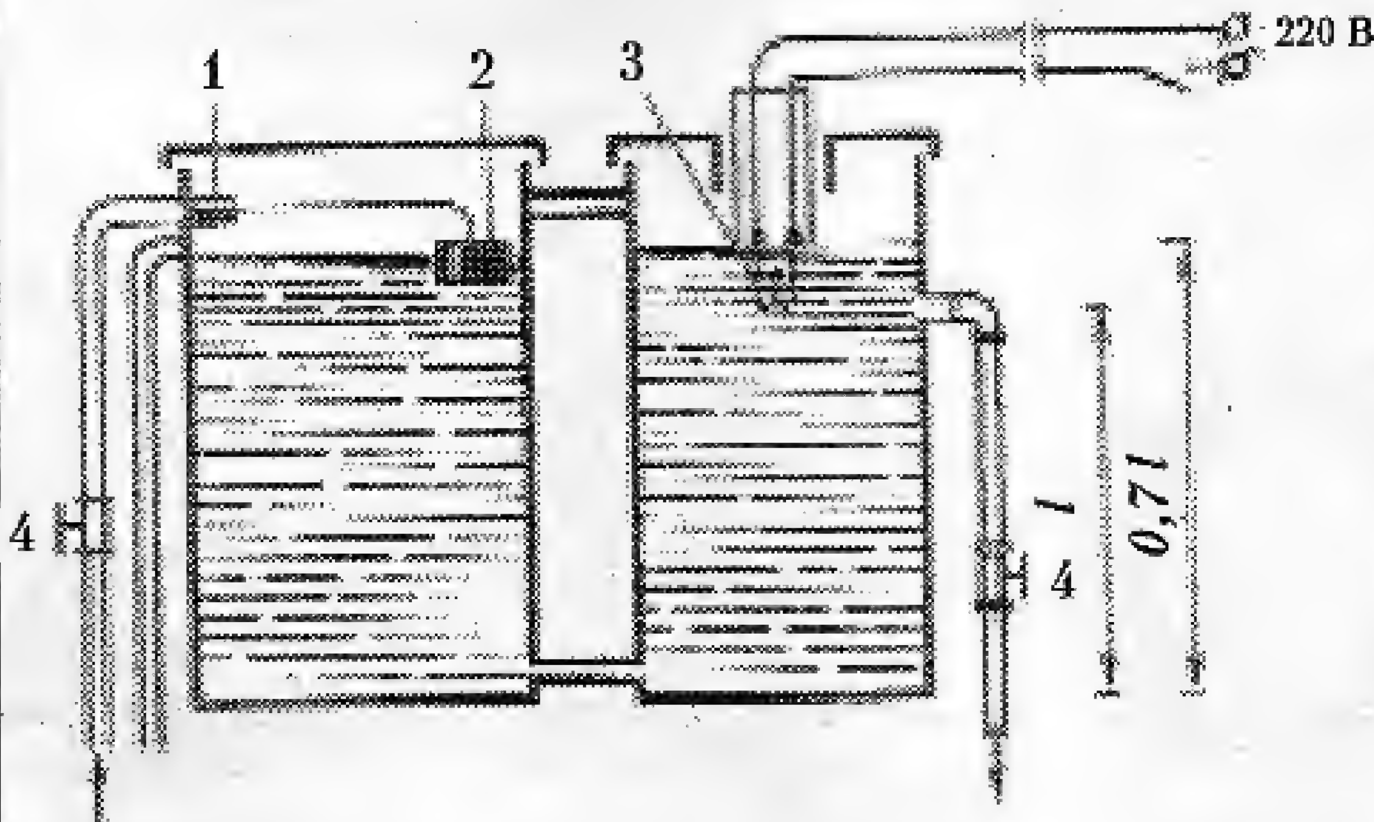

Схема нагрівальної установки:
1 – водозапірний клапан; 2 – поплавок; 3 – електронагрівач; 4 – вентилі.

Г. Галкін

ПОКРИШКИ – БУДІВЕЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ

Скільки неприємностей завдають відпрацьовані автотранспортні покришки, що відробили свій вік. Вони валяються уздовж доріг, на полях, у житлових кварталах, на пляжах і в багатьох інших місцях, де збирають бруд, погіршують обмінні процеси у ґрунті, заважають проїздові транспорту тощо. Спалювати їх не можна через те, що при їх згорянні в атмосферу виділяються токсичні компоненти, а для поховання в землю великої кількості покришок необхідні значні площі і чималі фінансові витрати.

Еластична пішохідна доріжка

Тому тривають інтенсивні пошуки способів утилізації покришок з мінімальними витратами. У багатьох країнах патентують загороджувальні дамби, виготовлені з покришок, селезахисні споруди, мости, штучні рифи для морських тварин, покриття доріг, берегів, схилів і багато чого іншого.

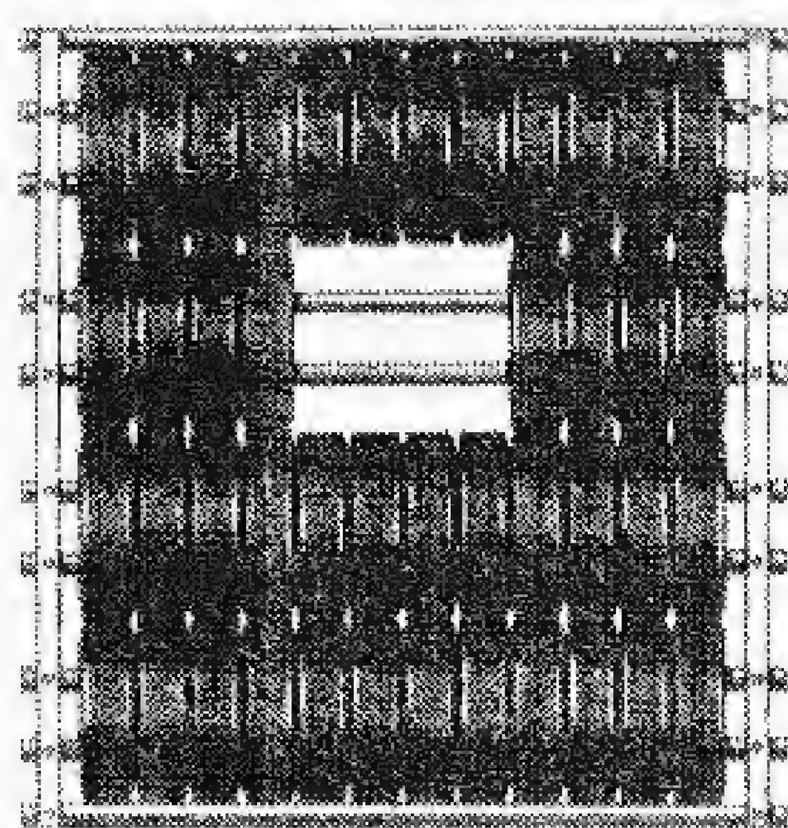

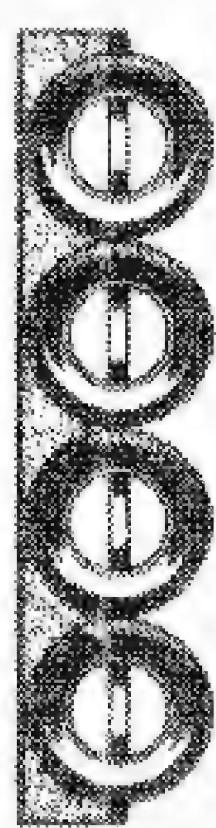

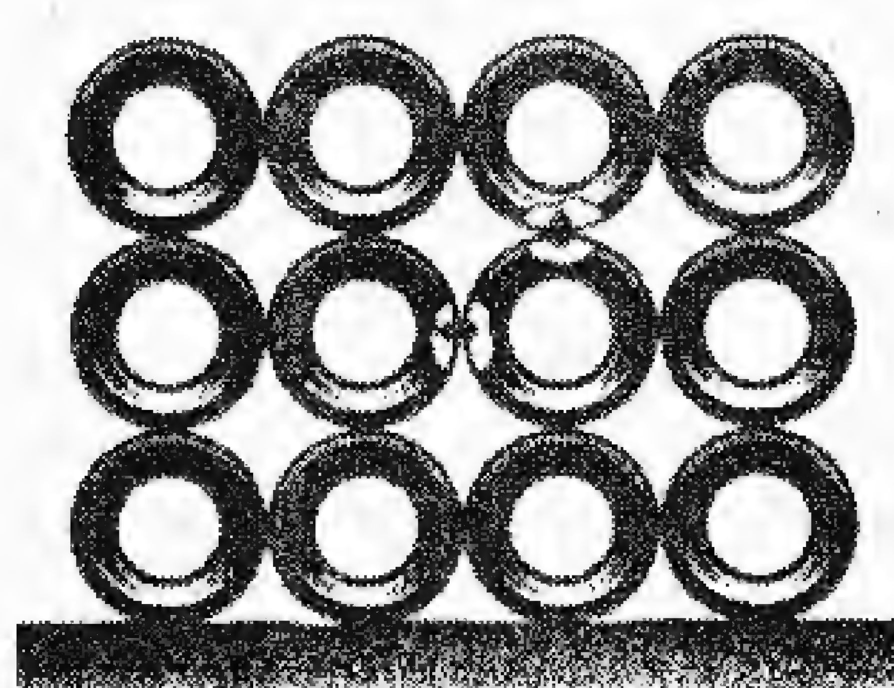

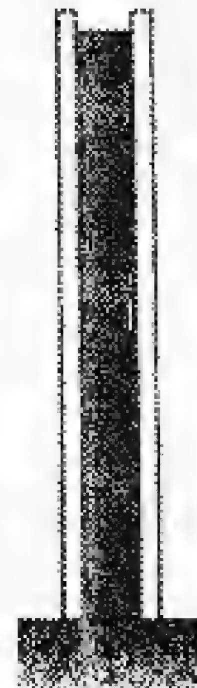

Варіанти стін з покришок

Для занять фізкультурою і спортом спроектовано близько 400 різноманітних конструкцій снарядів і тренажерів, у яких покришки використані як вантажі, амортизатори, елементи опору. У різних регіонах країни зусиллями громадськості вже побудовано понад 120 тренажерних містечок. Однак на кожне містечко витрачається незначна кількість покришок, тоді як у відходи щорічно йде близько 50 мільйонів штук.

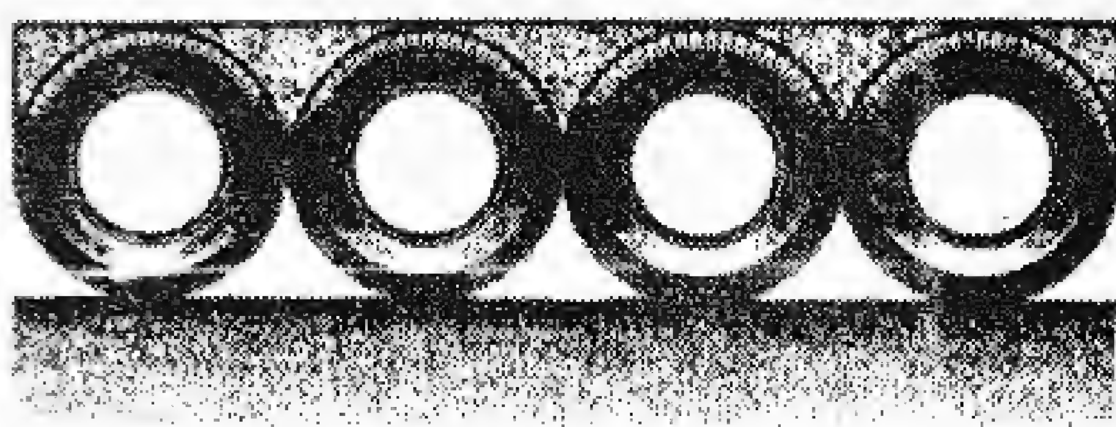

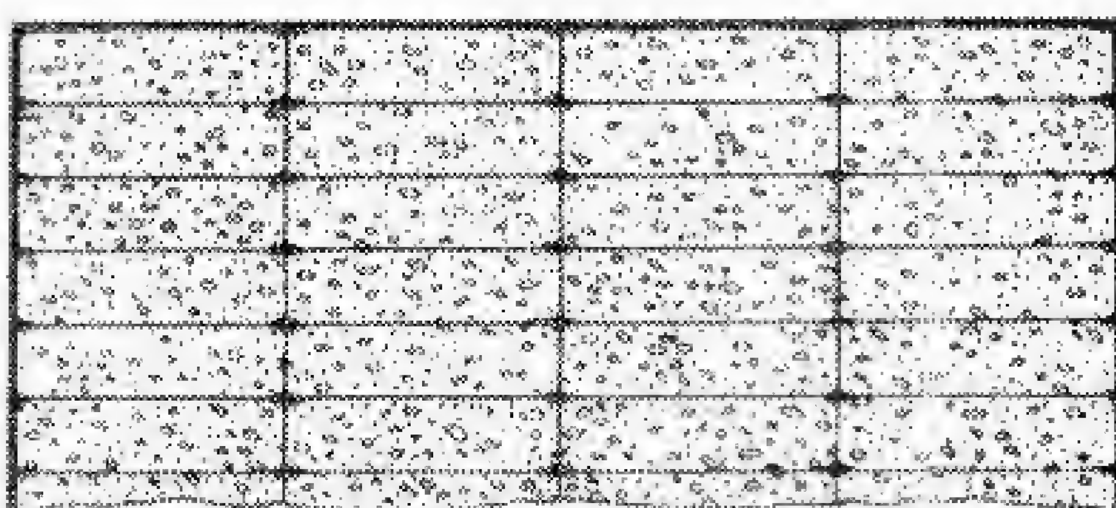

Фундамент для невеличкого будиночка

Але ж утилізовані покришки з успіхом можна використовувати. При цьому на побудову нескладних, але практичних і недорогих споруд з покришок потрібно небагато часу і мінімум зусиль. Так ще буває, що сільським дітям у сльоту доводиться пішки добиратися до школи, долаючи в один бік 5–7 км по розгрузлій дорозі. Що ж заважає спорудити погодостійку ***пішохідну доріжку*** між селом і школою, виклавши непотрібні покришки плиском на ґрунт у вигляді ланцюга. Такі доріжки можна робити будь-де.

Пішохідну доріжку викладають з покришок від вантажівок, покладених плиском на ґрунт ланцюгом; на схилах покришки розміщують одну на одну у формі сходинок, причому для усунення рухливості шин у їхні осьові отвори і зовні частково підсипають ґрунт.

При ходінні по таких опорах, що амортизують, не перевантажуються суглоби, як це відбувається на бетонних сходинках і на асфальті, рельєфна поверхня покришок забезпечує надійне зчеплення зі взуттям.

Збірно-розкладна стіна з покришок, являє собою раму зі з'єднаних болтами і гайками металевих труб, у рами між стійками пригвинчені чотири пари рівнобіжних поперечок з насадженими на них рядами відпрацьованих покришок від легкового транспорту. (Зауважимо, що відстань між поперечками дорівнює внутрішньому діаметру кілець покришок). "Складки" між суміжними покришками легко закрити, наклеївши на них смуги гумової стрічки, узяті з тих же коліс.

Після закріплення стіни на фундаменті її бік, звернений усередину приміщення, вирівнюють, заливаючи розчин в опалубку. Зовнішній бік ре-

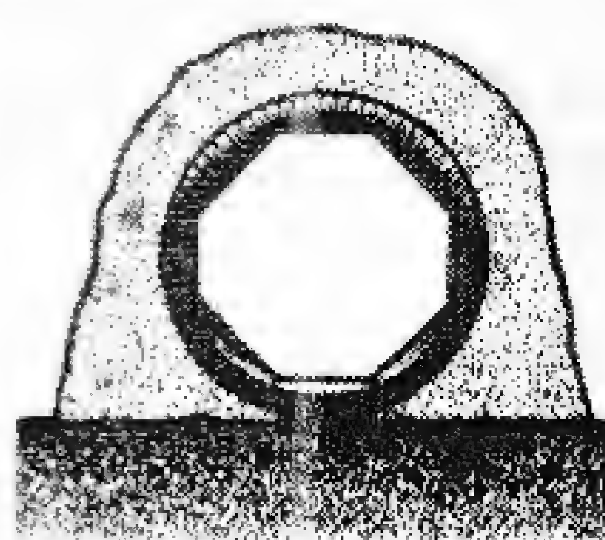

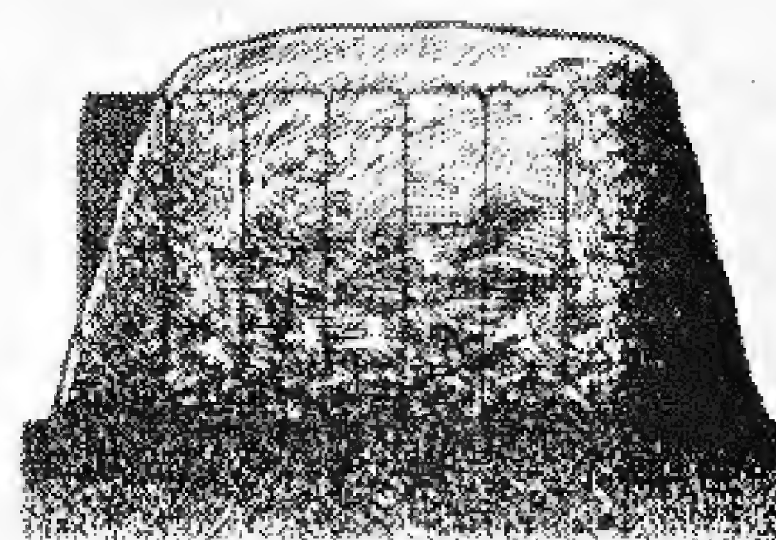

Наземний погріб

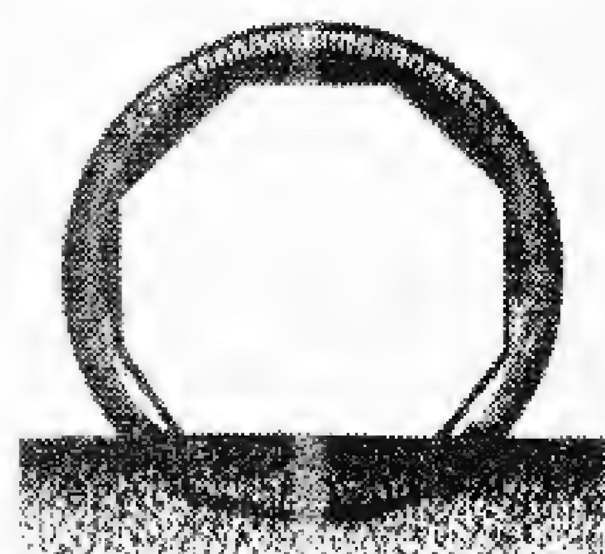

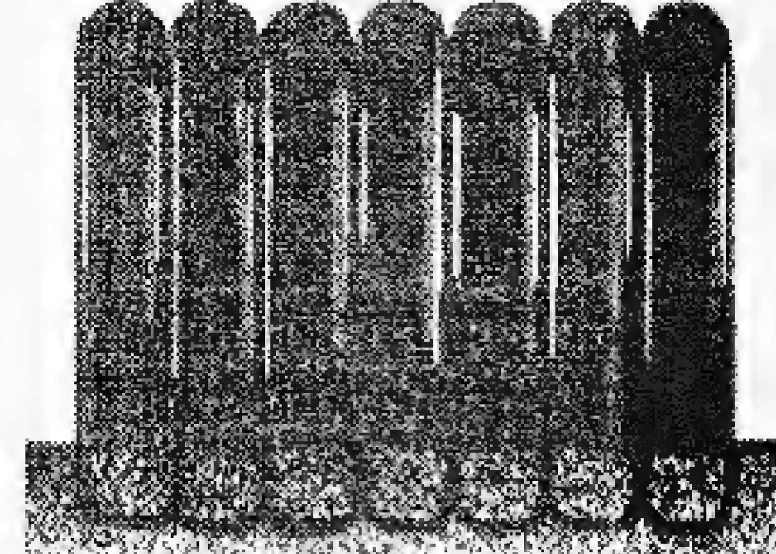

"Сарай" для дрібної живності

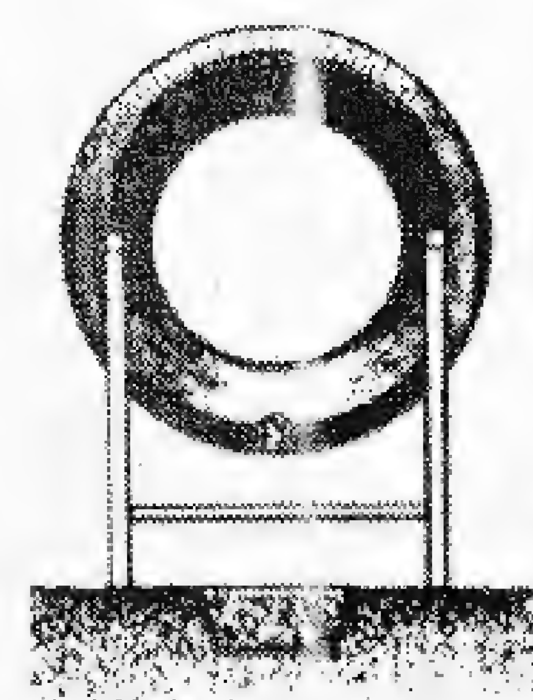

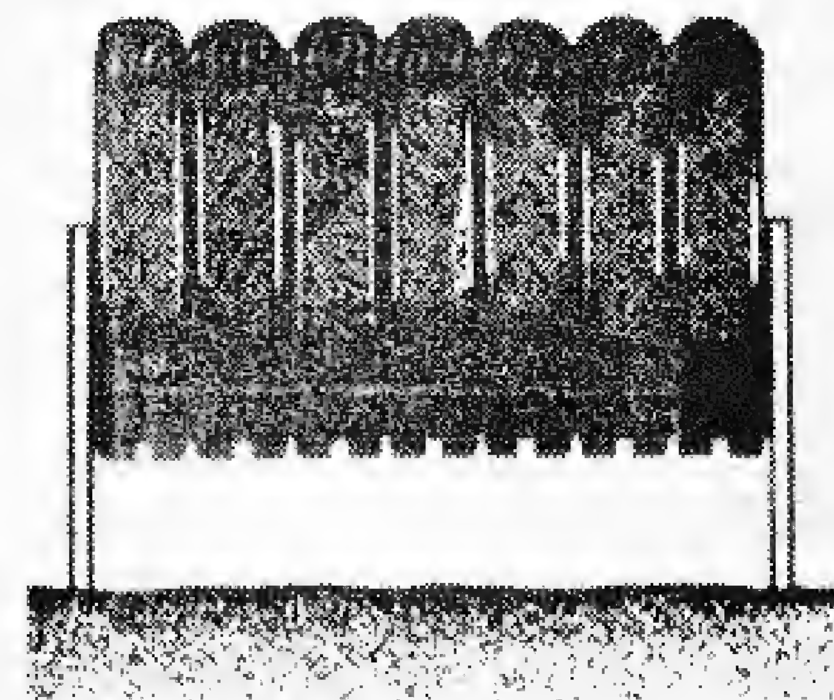

Курн

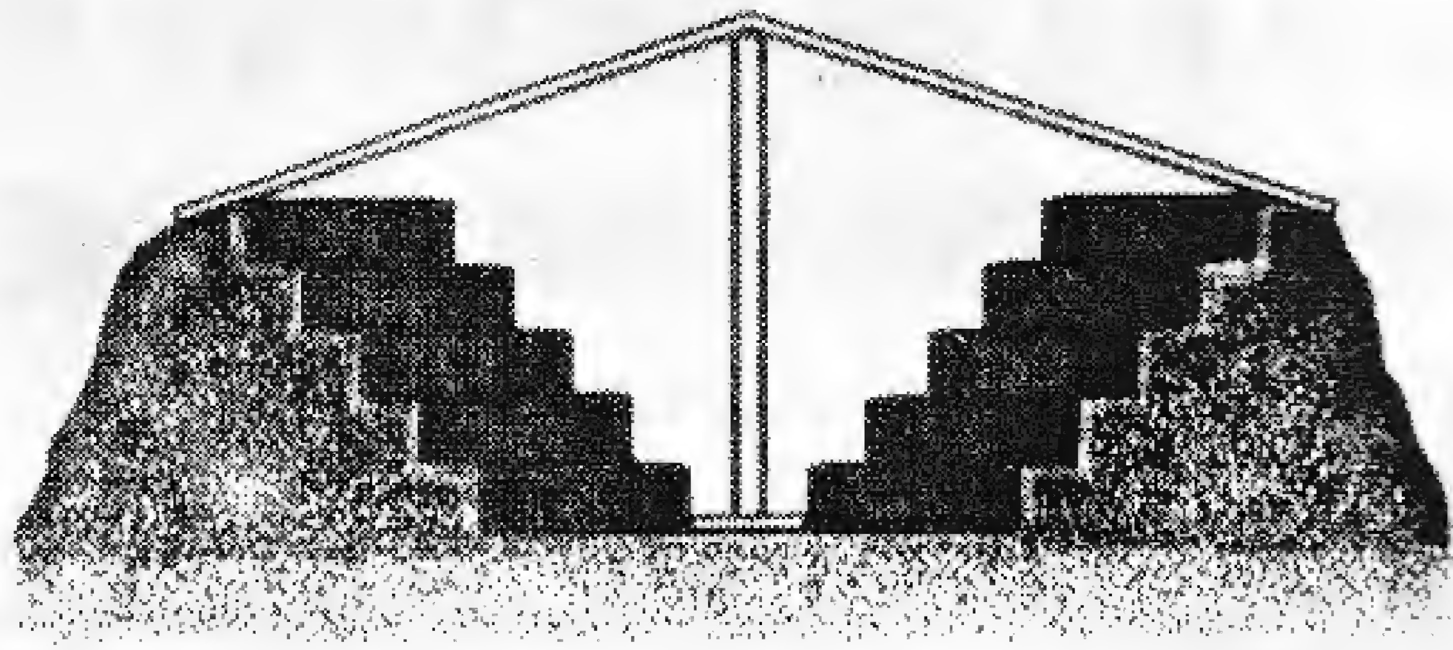

Козлятник зі сходинками

комендуємо розмалювати під стовбури могутніх дерев. Така стіна має висоту 240 см, товщину 60 мм, що забезпечує їй високі термоізоляційні властивості.

Стіна іншого виду складається з каркасу, у якому покришки від вантажівок з'єднані між собою болтами з гайками. Зовнішній бік каркасу обшивають дерев'яними щитами, а внутрішній покривають деревностружковими плитами.

Висота такої стіни понад 300 см при товщині близько 40 см. Вона також має високі термоізоляційні властивості, до того ж ще й сейсмостійка.

З відпрацьованих покришок можна спорудити відмінний ***фундамент для невеликого будиночка***. Залежно від властивостей ґрунту (поверх нього або в невеликому котловані) встановлюють вертикально кілька рядів покришок від вантажівок. Спочатку покришки скріплюють між собою розігрітим бітумом або тросами, потім у заглиблення між їхніми суміжними рядами заливають розчин бетону і вирівнюють поверхню.

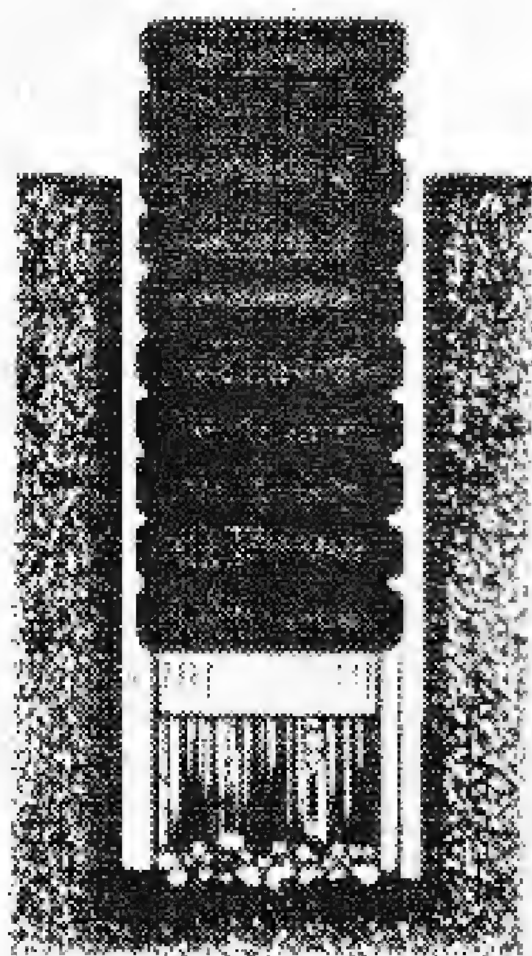

Колодязь

Перевагами такого фундаменту є висока міцність, сейсмо- і гідростійкість. Однак під ним не можна викопати льох, який за бажанням можна спорудити поблизу.

Невеликий наземний льох виготовляють з 5–7 тракторних покришок, з яких ножівкою випилюють боковини. Покришки складають вертикально в ряд і скріплюють між собою бітумом, а зверху присипають ґрунтом. Бажано, звичайно, дно льоху забетонувати. Довжина такого льоху 2–3 м, висота близько 110 см, чого цілком достатньо для роботи в ньому, щоправда, зігнувшись.

Приміщення для утримання кролів, гусей, качок та іншої дрібної живності можна збудувати з 7–8 тракторних покришок, укопаних вертикально впритул одна до одної у ґрунт на глибину 25–30 см. Стики між суміжними покришками гідроізолюють все тією ж стрічкою з гуми, дно з невеликим ухилом бетонують або засипають ґрунтом. Перед монтажем "звіринця" з покришок звичайною ножівкою випилюють боковини, добре поливаючи пилку водою. Висота такого приміщення 105–110 см, довжина 220–250 см. Тому для полегшення його прибирання бажано залишити два виходи.

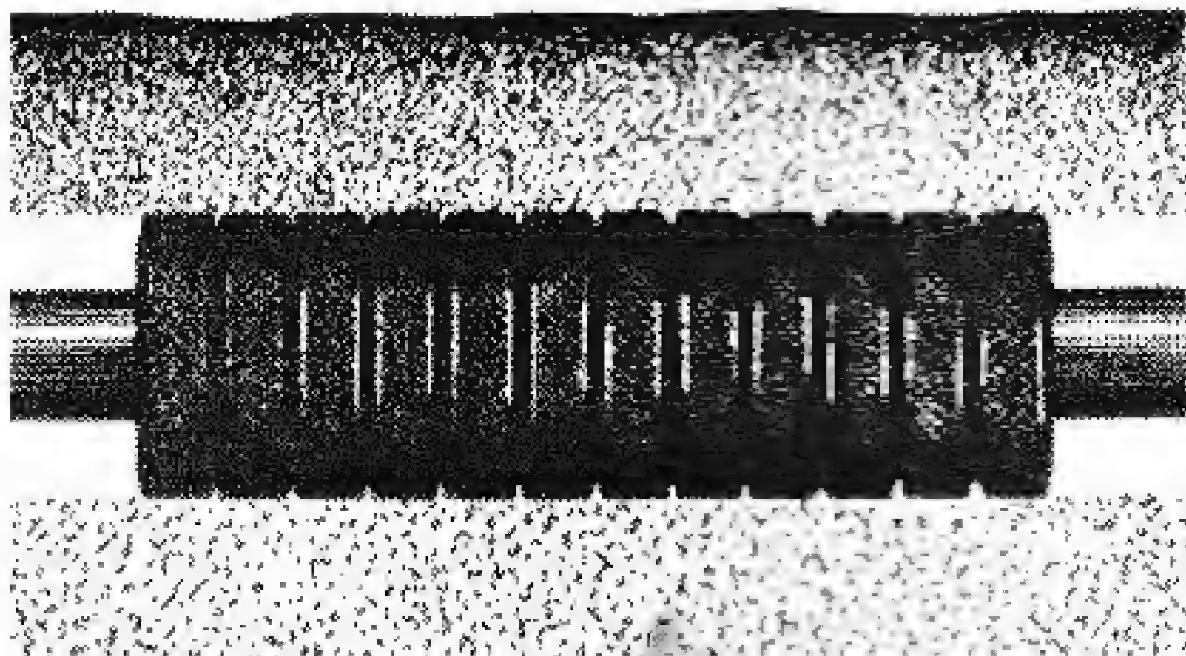

Ізоляція для трубопровода

Не варто прагнути збільшувати місткість приміщення за рахунок довжини. Доцільніше побудувати кілька коротких паралельних відсіків, що полегшує доступ у приміщення.

Утеплений курник збирають з 7–8 покришок (від вантажівок), насаджених вертикально на дві паралельні поперечини з труб, приварених до чотирьох вкопаних у ґрунт стійок. Знизу в протекторах прорізують отвори для стоку, які за негоди засовуються трубою.

Довжина курника – 240–260 см, висота – 60 см, при цьому вхід розташований на висоті 60–120 см від ґрунту, що полегшує доступ до нього, а під покришками в ґрунті проривають стічну канаву для відведення рідини, наприклад, під час чищення курника струменем води зі шланга. Дверцята ж до курника легко прикріпити до стійок. Такий курник дає змогу утримувати птахів у теплі, сухості й у безпеці від хижаків.

Використовуючи природні нерівності поверхні (западини, ями, ярки), можна побудувати оригінальний, недорогий ***козлятник з вологостійкою теплою підлогою***. По бічних схилах обраного приробленого поглиблення з покришок від вантажівок укладають кілька "драбинок". Внизу між рядами протилежних "драбинок" залишають похилу доріжку, яку бажано забетонувати, що полегшує вологе прибирання приміщення.

Вкривши споруду дахом, одержимо недороге приміщення, у якому на гумовій підлозі утримують тварин у теплі і сухості.

Стінки колодязя можна викласти покришками від вантажівок, при цьому в нижній частині колодязя, де накопичується вода, передбачають бетонні кільця, завдяки чому у воду виділення з гуми не потрапляють. Такий колодязь набагато довговічніший за дерев'яний зруб, схильний до гниття. До речі, для його чищення зручно опускатися на дно, спираючись на покришки.

Використані покришки можуть стати доброю гідроізоляцією і відмінним ***утеплювачем для трубопроводу***. Залежно від перерізу труби на неї одягають покришки від вантажного або легкового автотранспорту. Завдяки повітряним порожнинам і покришкам такий трубопровід укладають у менш глибоку канаву, міцність і пружність покришок надійно захищає його від механічних пошкоджень.

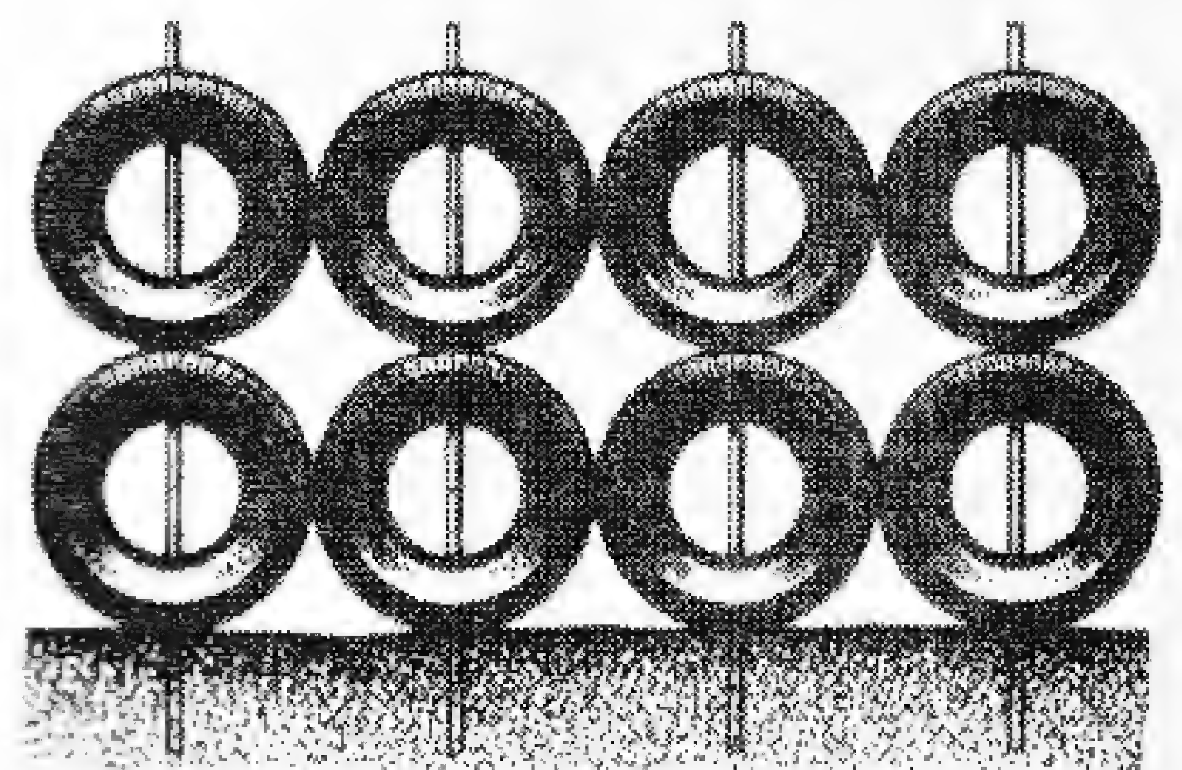

Огорожа

Огорожу можна виготовити з металевих паль, на які надягають дві покришки від вантажівок. Таку огорожу збудувати доволі швидко, при цьому вона виявляється набагато тривкішою, ніж дерев'яні паркани.

Таким чином, без особливих перешкод і з мінімальними витратами засобів і зусиль можна швидко побудувати у садибі або на дачі багато необхідних споруд, використовуючи покришки як будматеріал, при цьому зведені будівлі виявляються надійними, довговічними і зручними.

Підготував ***Г. Галкін***

Біодинамічний

СІЧЕНЬ

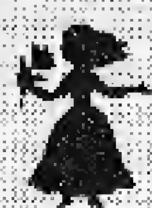

Діва – 1–2.01 – 2005 р.

Здавна відомо: якщо взимку снігу багато, то це на врожай. На полях його затримують різними способами. В саду цьому сприяють самі дерева. Після снігопаду сніг треба постряшувати з дерев, аби не поламалися гілки. Варто також його притоптати навколо дерев. Утрамбований сніг повільніше танутиме навесні, тож більше вологи потрапить у грунт. В ущільненому снігу мишам важче добиратися до штамбів дерев, а відтак вони менше пошкоджують кору. Дуже важливо у цей період перевірити, чи надійно обв'язані молоді дерева від зайців.

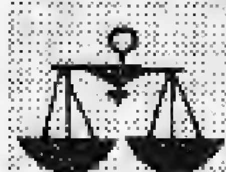

Терези – 3–4.01

☾ – Місяць убуває – 3.01

☋ – Перетинання екліптики під час опускання Місяця

Доцільно уважно обстежити дерева, аби виявити зимуючі гнізда шкідників. Гілочки, на яких помітили кладки яєць кільчастого шовкопряда, треба зрізати секатором і знищити. Засохлі листочки, що звисають з гіллячок на павутинні, слід зняти і обов'язково спалити, бо там зимує гусінь золотогуза. Залишені з осені муміфіковані плоди теж треба видалити, адже вони є джерелом інфекції грибних хвороб рослин.

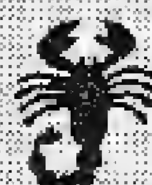

Скорпіон – 5–7.01

Узимку важливо подбати про підгодовування птахів. Якщо ви не встигли розвісити пташині годівниці восени чи на початку зими, то це не пізно зробити тепер. У годівниці слід регулярно підсипати відходи зерна, крихти хліба, різне насіння. Птахи звикнуть до вашого саду. Навесні тут зів'ють гніздечка і, будьте певні, відчутно допоможуть у боротьбі з шкідниками.

Серед птахів, що зимують у наших місцях, на особливу увагу заслуговують синиці. Влітку вони знищують гусінь, метеликів, жуків, мух, павуків, попелиць, яйця комах. Пара синиць за день приносить корм своїм пташенятам понад 350 разів. Працюють синиці й узимку, розкльовуючи гнізда білана жилкуватого, золотогуза, кладки яєць кільчастого та непарного шовкопрядів, добувають з щілин кори гусінь плодожерок. Тож, якщо у вашому саду оселиться пара синичок, вважайте, що він повністю захищений від листогризучих шкідників. Підгодовування синичок взимку цьому дуже сприятиме. Крім різного насіння (соняшникового, гарбузового, з кавунів, конопель, проса), яке вони охоче споживають, синички ласі до несолоних м'ясних продуктів та сиру. Тож підвішений на нитку шматок старого сала буде для них делікатесом.

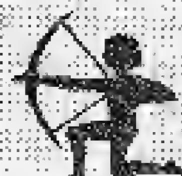

Стрілець – 8–9.01

☋ – Найнижча точка під час опускання Місяця

Січень – пора зимових щеплень у кімнатних умовах, але для тих, хто завчасно (з осені) до нього підготувався.

Не слід забувати й про насіння плодових, закладене на стратифікацію. Хоч раз на місяць необхідно перевірити умови стратифікації: перемішати пісок з насінням, щоб дати доступ повітря до нижніх шарів, у разі потреби зволожити, не допустити пошкодження насіння мишами.

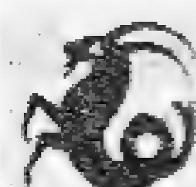

Козеріг – 10–11.01

ПГ – Перигей – 10.01

● – Новий Місяць

Взимку варто підготуватися до весняно-літніх робіт: відремонтувати садівничий інвентар, перевірити запаси отрутохімікатів, добрив, скласти план невідкладних весняних робіт.

Водолій – 12–13.01

Відкалібровують, знезаражують і загартовують, обробляють стимуляторами росту насіння помідорів, перцю, баклажанів, капусти, моркви, буряків, редьки, лікарських трав і квітів.

Риби – 14–15.01

Щоб перевірити схожість заготовленого насіння овочів, на чисту мокру тканину або папір у тарілці кладуть 100 насінин. Їх накривають іншими тарілками і залишають у приміщенні за температури 20–25°С. Потрібно стежити, аби папір чи тканина були завжди вологими. Кожних 2–3 дні підраховують кількість пророслих насінин, число записують, а насінини видаляють. Насіння більшості видів овочів проростає протягом 8–14 днів, за винятком моркви, петрушки, пастернаку, селери, шпинату, спаржі і деяких рідкісних овочів, період проростання яких становить 20–28 днів. Отже, через відповідний період для того чи іншого виду підсумовують кількість пророслих у всіх тарілках насінин і ділять на 2 чи 3 (кількість тарілок), одержане число це і є процент схожості.

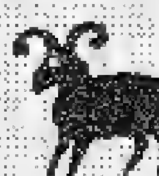

Овен –16–17.01

☊ – Перетинання екліптики під час піднімання Місяця – 17.01

☽ – Місяць зростає – 17.01

Аби не помилитися з нормою висіву насіння овочів, слід враховувати енергію проростання, тобто процент насіння, яке зійшло у тарілках при перевірці на схожість.

календар

СІЧЕНЬ

Знавці біодинамічного календаря стверджують, що і енергію проростання слід визначати, враховуючи Місячний календар. Скажімо, ви будете сіяти артишок у квітні під знаком Терезів, що сприяє розвитку цієї культури, то й схожість насіння перевіряйте під цим же знаком у лютому.

Чи не найголовніше завдання у січні – захистити озимі посіви і багаторічні овочеві насадження від морозів. Якщо земля гола, корені можуть підмерзнути при зниженні температури ґрунту на глибині 20 см до мінус 12–18 градусів. Щоб цього не трапилося, захистіть свої посіви снігом.

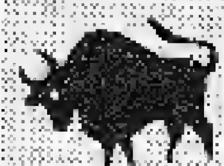

Телець – 18–19.01

Готують парники і ящики для висіву насіння на розсаду.

Перевіряють, як зберігається в погребах картопля та інші коренеплоди. З ознаками хвороби, загнилі видаляють, складають їх у бачок або ящик, щоб навесні закопати. Висохлі й зотлілі краще спалити, щоб не поширювали збудників хвороби.

Перевіряють також стан зберігання овочів і фруктів у сховищах, загнилі збирають в окрему ємкість, щоб навесні знешкодити.

Ящики з уже готовою розсадою розміщують ближче до світла, на підвіконня, якщо вони у кімнаті, здійснюють полив.

Висівають і висаджують для вирощування в ящиках на підвіконні цибулю на зелене перо, селеру, петрушку, крес-салат, салатний цикорій.

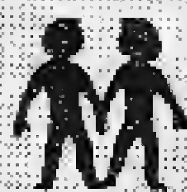

Близнюки – 20–22.01

☊ – Найвища точка під час піднімання Місяця – 22.01

Перевіряють, як зберігаються фрукти й овочі, підтримують оптимальний температурний режим і вологість у підвалах і погребах. Намічають схему інтенсивної сівозміни на городі з обґрунтованим чергуванням культур.

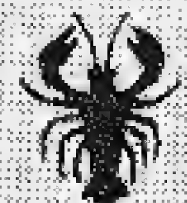

Рак – 23–24.01

АГ – Апогей – 23.01

Аналізують власний та інших садівників досвід ведення городництва й садівництва. Перевіряють чи є насіння для вирощування наступного року овочів різних сортів і строків достигання. Якщо почалося масове псування продукції, слід її перебрати, зіпсовану відокремити від здорової.

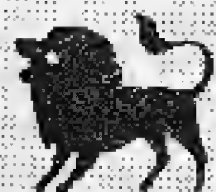

Лев – 25–27.01

○ – Повний Місяць – 25.01

Заготовляють стовпчики, рейки, плівку, інші матеріали для будівництва теплиці навесні. Ремонтують та готують нові ящики та інші ємкості для розсади. Щоранку перевіряють, як розвиваються кімнатні рослини і висаджені для вигонки, поливають та підживлюють їх.

Діва – 28–29.01

Висівають і висаджують для вирощування в ящиках на підвіконні цибулю на зелене перо, селеру, петрушку, салатний цикорій.

Якщо ви висадили в ящики для вигонки цибулю раніше, то для її інтенсивного розвитку можна підживити розчином міндобрив (3–4 г азотних і по 2 г калійних та фосфорних на 1 л води), після підживлення обприскайте пір'я цибулі чистою водою.

Бульби жоржин, призначені для розмноження, висаджують в ящики чи горщики і присипають землею й піском з таким розрахунком, щоб коренева шийка була вільною.

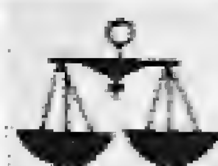

Терези – 30–31.01

☋ – Перетинання екліптики під час опускання Місяця – 31.01

Стежать за температурою у парниках, підживлюють розсаду. Збирають і пакують попіл як добриво для городніх культур. Якщо дозволяє погода, можна обрізувати гілки на кісточкових, проріджувати ягідники.

Оглядають заготовлені раніше живці плодових дерев, чубуки винограду. Якщо є найменші ознаки запліснявіння, то їх просушують у кімнаті (але не біля печі й опалювальної батареї) протягом 2 годин і знову кладуть у холодильник. Перевіряють, чи немає хворих гладіолусів, жоржин, інших квітів. Просушують здорові.

Контролюють зберігання засолених у бочках помідорів, огірків, капусти, миють окропом кружки і гніт.

Підсипають у годівниці для пташок у саду крихти хліба, насіння різних рослин.

ІДЕАЛЬНЕ ТЕПЛО –
МІНІ-ПІЧ
ДЛЯ ДАЧІ, ДОМУ, ГАРАЖУ та ін.
виготовляється
за кращими зарубіжними аналогами.
Працює на дизпаливі усіх марок,
без кіптяви і диму.
ЧАЙНИК (2 л) закипає за 10 хвилин.
✓ Витрата палива - 120 г/год.
✓ Оптимальне опалюване приміщення - 60 куб. м
✓ Теплова потужність - 2,4 кВт/год.
✓ Вага - 7 кг, розмір - 42x37x40
Висилаємо післяплатою
(оплата при отриманні на вашому поштовому відділенні).
Перед відправкою перевіряється, брак виключено.
Замовлення за адресою:
а/с 2100, м. Маріуполь, Донецька обл., 87502.
Дзвоніть і замовляйте за тел. (0629) 23-51-55 ЧП "АКВАСТИЛЬ"

ЩО ЗА ГАЗ БІОГАЗ?

Напевно, не кожний знає, що найзвичайнісінькі органічні відходи сільського двору – гній тварин, городнє бадилля, бур'яни та інша "органіка" – за певних умов можуть стати джерелом дуже потрібного в домашньому господарстві горючого газу, що згодиться для готування їжі, опалення приміщення й підігрівання води. Назвемо його біогазом.

Біогаз, якщо не повністю, то хоча б частково забезпечить потреби сільських жителів, власників дачних і садових ділянок у паливі. Крім того, при виробництві біогазу відходи використовуються для доброї справи, внаслідок чого не тільки поліпшується санітарний стан території, знищуються збудники інфекційних захворювань, зникає неприємний запах гниття рослин, гине насіння бур'янів, але й утворюються найцінніші високоякісні органічні добрива з підвищеним гумусним потенціалом.

Але щоб кожен за бажання міг власноруч спорудити на своєму обійсті найпростішу біогазову установку, не зайве мати уявлення про основні особливості технології одержання біогазу з органічних відходів, а також про чинники, що впливають на продуктивність біогазових установок, та про їх конструкцію.

Одержання біогазу з органічних відходів засновано на їх властивості виділяти горючий газ внаслідок так званого "метанового зброджування" в анаеробних (без доступу повітря) умовах. Біогаз, що утворюється під час метанового зброджування, являє собою суміш, яка складається з 50–80% метану, 20–50% вуглекислого газу, приблизно 1% сірководню, а також незначної кількості деяких інших газів (азоту, кисню, водню, аміаку, закису вуглецю та ін.). Нагадаємо, що 1 $м^3$ метану при згорянні виділяє енергію, що дорівнює приблизно 20–25 МДж.

У свою чергу "метанове зброджування" відбувається у процесі розкладання органічних речовин у результаті життєдіяльності двох основних груп мікроорганізмів. Одна з них, яку зазвичай називають кислотоутворювальними бактеріями чи бродильними мікроорганізмами, розщеплює складні органічні сполуки (клітковину, білки, жири та ін.) у простіші, при цьому в зброджувальному середовищі з'являються первинні продукти бродіння – леткі жирні кислоти, нижчі спирти, водень, оксид вуглецю, оцтова і мурашина кислоти тощо. Ці менш складні органічні речовини є джерелом харчування для другої групи бактерій – метаноутворювальних, що перетворюють органічні кислоти в потрібний метан, а також вуглекислий газ та ін.

У цьому складному комплексі перетворень бере участь безліч мікроорганізмів, за деякими даними – до тисячі видів, але головні з них усе-таки метаноутворювальні бактерії. Відзначимо, що вони значно повільніше розмножуються і чутливіші до змін навколишнього середовища, ніж кислотоутворювальні мікроорганізми-бродильники. Тому спочатку в зброджуваному середовищі накопичуються леткі кислоти, а першу стадію метанового зброджування називають кислотною. Потім швидкості утворення і переробки кислот вирівнюються, тож надалі розкладання субстрату й утворення газу відбуваються водночас. І природно, від умов, створених для життєдіяльності метаноутворювальних бактерій, залежить інтенсивність газовиділення.

Бактерії і першої, і другої груп зустрічаються в природі скрізь, зокрема і в екскрементах тварин. Вважається, що гній великої рогатої худоби має повний набір мікроорганізмів, необхідних для його зброджування. І підтвердженням цьому є те, що в шлунку і кишківнику жуйних тварин постійно відбувається процес метаноутворення. Отже, для одержання біогазу немає потреби застосовувати чисті культури метаноутворювальних бактерій для того, щоб викликати процес бродіння. Досить лише забезпечити вже наявним у субстраті бактеріям придатні умови для їх життєдіяльності.

Для створення таких умов органічні відходи зброджують у спеціальних бродильних камерах (біореакторах), де підтримують строго анаеробне середовище, а також відповідні температурний і кислотний (pH) режими, тиск та ін.

А тепер, перш ніж перейти до розгляду різних конструкцій біогазових установок, зупинимося коротко на основних чинниках, що впливають на ефективність їх роботи. Це дасть змогу зробити біоустановку по-справжньому рентабельною і не перетворить роботу з одержання такого потрібного газу в марне перелопачування гною!

ЯК ДОМОГТИСЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БІОГЕНЕРАТОРА

Для ефективної роботи установки, що виробляє біогаз, крім строго анаеробного середовища, треба дотримуватися ще низки вимог. По-перше, підтримувати в реакторі оптимальні температурний і кислотний режими. По-друге, постійно стежити за наявністю живильних речовин у зброджуваному середовищі, забезпечуючи низький вміст у ньому речовин-інгібіторів, тобто речовин, що гальмують життєдіяльність мікроорганізмів.

Загалом же утворення метану відбувається в доволі широкому інтервалі температур (8–60°С), при цьому за певних температур у процесі зброджування беруть участь певні види бактерій.

Розрізняють три характерні рівні температур, найоптимальніші для окремих видів бактерій. Психрофільний режим – при температурі 8–20°С, мезофільний – 25–40°С, термофільний – 45–60°С. Продуктивніші з-поміж них термофільний і мезофільний режими зброджування, однак усі три режими мають і свої переваги, і недоліки. Режими з вищими температурами потребують великих витрат енергії на підтримку оптимальної температури і термоізоляцію біореакторів, що значно здорожує процес одержання біогазу. Зате завдяки скороченню тривалості зброджування вдається значно зменшити об'єм біореактора й у такий спосіб підвищити продуктивність біогазової установки. Проте вартість енергії, необхідної для підігрівання вмісту бродильної камери за термофільного зброджування настільки велика, що усі переваги, пов'язані з швидшим, ніж в інших випадках, зброджуванням втрачають сенс.

Тож в умовах домашнього господарства практичне значення має тільки мезофільне (25–40°С) або психрофільне (8–20°С) метанове зброджування. (Про способи забезпечення відповідних температурних режимів цих методів зброджування ми розповімо трохи пізніше).

Аби нормально відбувалося бродіння, необхідна слаболужна реакція середовища (pH = 7–8). За оптимальної (рівної) активності кислототвірних і метанових бактерій (тобто за сталого процесу бродіння) значення pH підтримується в бажаних межах "автоматично". Однак іноді кислототвірні бактерії починають розмножуватися швидше, ніж метанові, внаслідок чого концентрація летких жирних кислот у бродильній камері зростає і відбувається так зване "закислення", при цьому вихід біогазу зменшується, а кислотність біомаси збільшується. У цьому разі до вмісту біореактора варто додати гарячу воду, вапняне молоко, соду. Якщо баланс між азотом і вуглецем порушений, його відновлюють, додаючи до біомаси коров'ячу сечу.

Основою безперешкодного розмноження анаеробних бактерій є наявність живильних речовин у зброджуваному середовищі. І майже всі ці речовини, необхідні для росту метанових бактерій, містять екскременти тварин, що є основною сировиною для виробництва біогазу. Розмаїтість видового складу метанотвірних бактерій дає змогу використовувати практично всі види рідких і твердих органічних відходів. Але краща органічна маса для одержання біогазу – гній великої рогатої худоби у суміші з рослинними рештками (вологість біомаси не менш як 85–90%).

Зброджувана органічна маса не повинна містити речовин, що негативно впливають на життєдіяльність мікроорганізмів (антибіотики, розчинники тощо). Не сприяють "роботі" мікроорганізмів і деякі неорганічні речовини. Тому не можна, приміром, використовувати для розведення гною воду, що залишилася після прання білизни синтетичними миючими засобами.

Вироблення біогазу залежить і від багатьох інших чинників. Наприклад, на поверхні органічної маси періодично утворюється кірка, що заважає виходу біогазу. Тому її необхідно усувати, перемішуючи вміст біореактора раз–двічі на добу. Перемішування сприяє також рівномірному розподілу температури і кислотності в біомасі, що зброджується.

Для повного розкладання органічної речовини, зазвичай, потрібен тривалий час. При цьому тривалість зброджування, з огляду на властиву даному виду відходів швидкість розкладання, залежить від потрібного ступеня розкладання органічної речовини. Зазвичай, максимальний вихід біогазу і якісніші добрива бувають при розкладанні органічної речовини (гною) до 30–33%. Зазначимо, що при перебуванні біомаси в біореакторі протягом 14–15 днів ступінь розкладання сягає 25%.

За безперервного зброджування, коли вивантаження певного обсягу відпрацьованої органічної речовини відбувається водночас із завантаженням такого ж обсягу свіжого матеріалу, виділяється найбільша кількість біогазу. За такої організації процесу для малогабаритних біогазових установок у присадибних господарствах доза щодобового завантаження зазвичай не перевищує 4–5% корисного обсягу камери зброджування.

Далі буде

О. Зелик,
м. Київ

Книга — поштою (післяплатою)

Виготовлення ковбас та м'ясних продуктів
Технологія переробки риби
Присадибне і любительське рибальство
Корова в господі
Обробка молока, виготовлення молочних продуктів у домашніх умовах
Вирощування і розведення курей
Кінь у присадибному і фермерському господарстві
Присадибне бджільництво
Присадибне картоплярство
Вирощування грибів у присадибних і домашніх умовах
Овочі на вашому городі
Ціна — 4 грн.
Сорти картоплі
Ціна — 3 грн. 50 коп.
Хутрові звірі
Кролі в господі
Нутрія
Шиншила
Присадибне свинарство
Коза в господі
Вирощування і розведення індичок
Вирощування і розведення качок
Вирощування і розведення гусей
Перепелина ферма біля хати
Вичинка і фарбування шкур
Домашній акваріум
Папуги в оселі
Хом'яки
Морські свинки
Ціна — 2 грн.
Журнал "Картопляр":
№ 1, 2, 3, 4 за 2000 р.
№ 1, 2, 3, 4 за 2001 р.
№ 1, 2, 3, 4 за 2002 р.
Ціна одного номера — 2 грн.

Вартість літератури без врахування поштових витрат за пересилку. Замовлення надсилати: редакція "Ветеринарна газета", 03151, м.Київ, вул.Донецька, 30, тел.(044) 243-39-19, 243-38-22.

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ ЖУРНАЛИ

"КАРТОПЛЯР" (індекс — 22671)
та "Бібліотеку ветеринарної медицини" (індекс — 22591)
порадники для фермерів, дачників, картоплярів, садівників, городників, тваринників, пасічників, домогосподарок, спеціалістів села та переробної галузі

"ВЕТЕРИНАРНУ ГАЗЕТУ" (індекс — 35069)
— поради з годівлі, утримання та лікування тварин, птиці, бджіл та риби, а також господарювання в домі, саду та на городі

Пряно-лікарські рослини в побуті

АЇР ТРОСТИННИЙ, АБО БОЛОТНИЙ

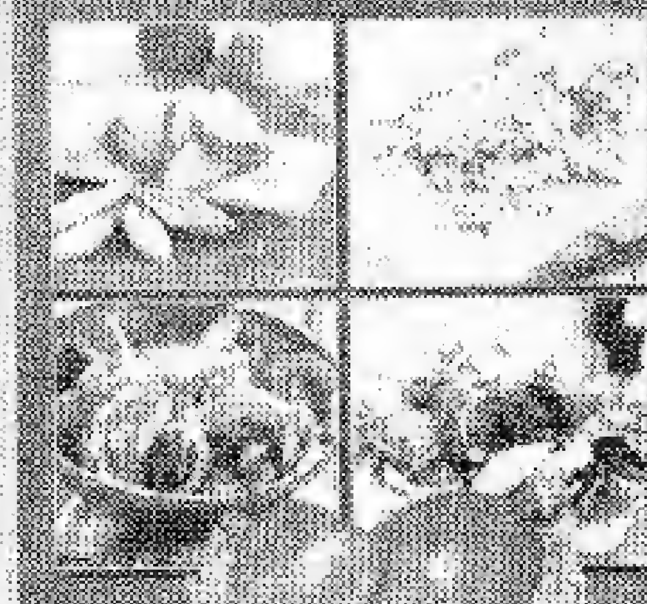

У народі цю рослину називають ще лепехою, лепешняком, татарським зіллям.

Походить, очевидно, з Індії, де його використовували як ліки протягом тисячоліть. Деякі ботаніки прабатьківщиною аїру називають Південну чи Східну Азію. Поширення аїру в Україні пов'язане з татаро-монгольськими завойовниками, які вважали, що аїр очищає воду, робить її безпечною для здоров'я людей і тварин.

У країнах Західної Європи, які уникли нашестя татар, аїр ще довго вважався рідкісною південною рослиною, зацукрені кореневища якого як дорогий делікатес завозився із Константинополя.

Більше про аїр та інші рослини ви зможете дізнатися з брошури "Пряно-лікарські рослини", яку торік видала редакція журналу "Дім, сад, город". А вміщені кулінарні рецепти дадуть вам змогу збагатити раціон різноманітними прянощами, поліпшити смакові й лікувальні властивості страв.

Замовити брошуру поштою можна в редакції журналу "Дім, сад, город"
за адресою:
вул. Краківська, 20,
м. Київ-94, 02094

РЕМОНТ – СПРАВА СЕРЙОЗНА

Фарбуючи кімнату, не відчиняйте у ній вікна й двері. Протяги, рухливе тепле або вологе повітря не дадуть фарбі рівномірно висохнути й зіпсують вашу роботу.

Для очищення дерев'яних поверхонь від старої олійної фарби застосовують дротяну щітку. Проте роботу можна виконати набагато швидше, якщо зробити комбіновану щітку-шкребок. Для цього прибийте до неї (рис. 1) зігнутий дугою шматок полотна ножівки.

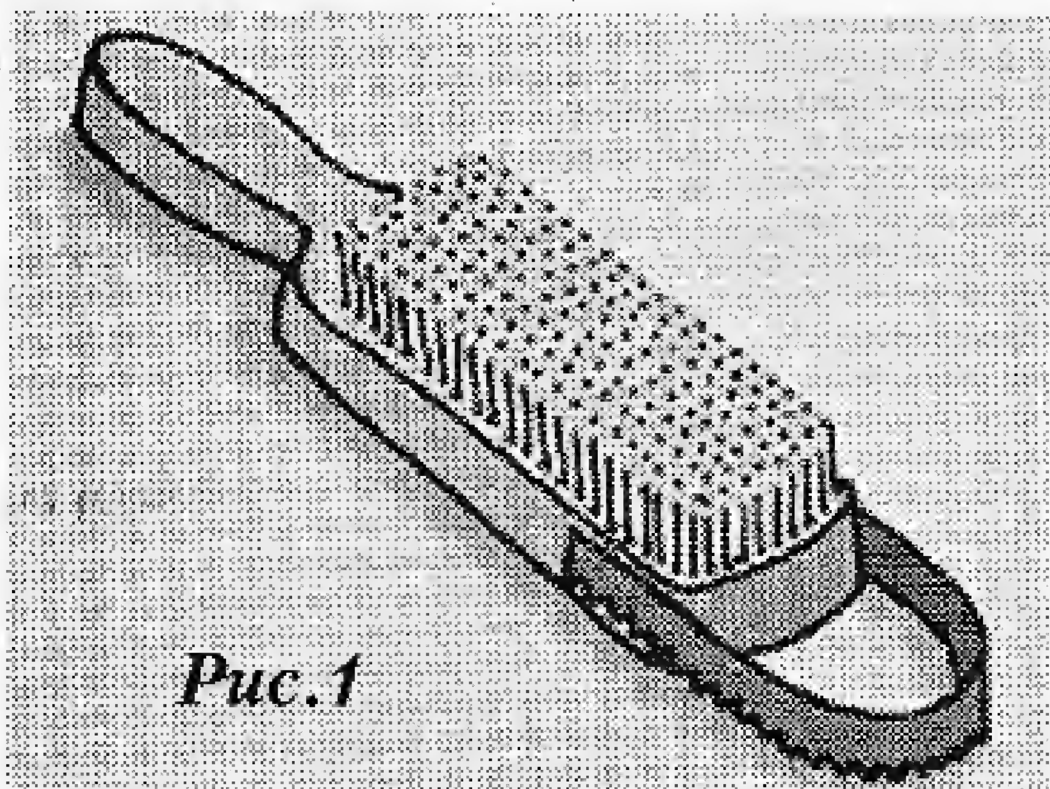

Рис.1

Замазати щілину між бетонними плитами стелі практично не вдається, бо через певний час вона утвориться знову. Щоб позбутися цього дефекту, уздовж шва нанесіть шар білої фарби, а на неї наклейте бинт, який після висихання легко забілюється і стає непомітним.

Консервна банка з пропилами у бічних стінках – зручне пристосування для очищення шпателя від шпаклівки.

Видалити стару побілку зі стелі можна сухим способом. Для цього в металевій щітці роблять отвір *(рис. 2)* для шланга пилососа.

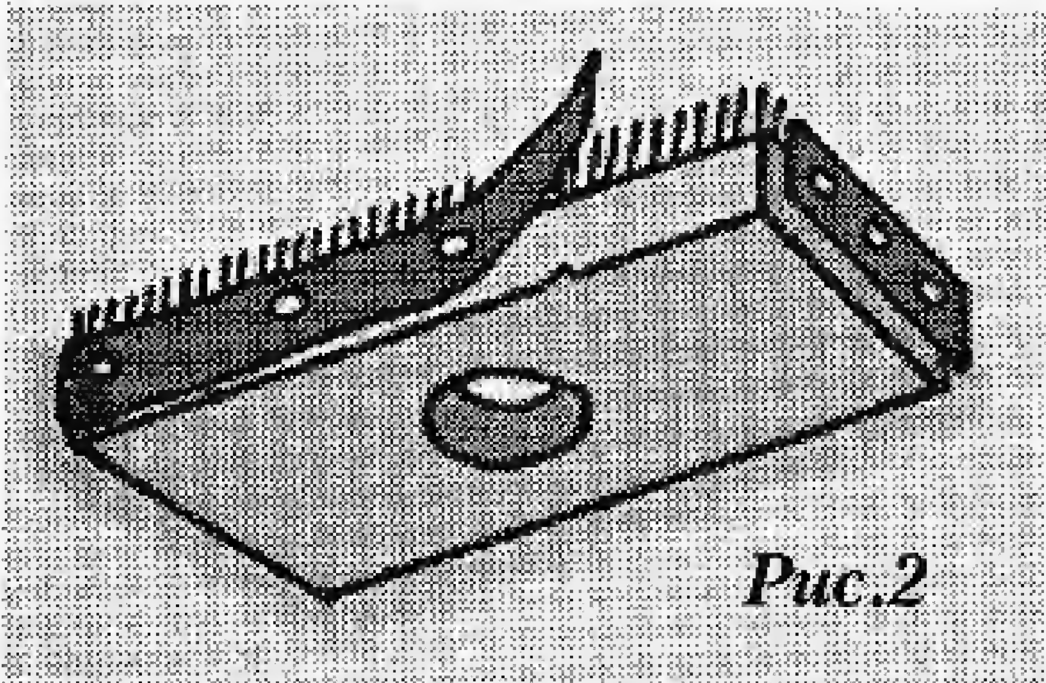

Рис.2

Нові щітки необхідно опустити у воду на 1 годину, що запобігатиме випаданню щетини й волосся. Перед роботою олійними фарбами намочені щітки варто просушити і попрацювати ними 20–30 хвилин по грубій штукатурці або цеглі, змочивши їх у фарбі, щоб волоски, які виступають, вирівнялися.

Усі знають, що **змивати зі стін побілку** – дуже брудна робота. Радимо намазати стіну клейстером, дати йому трохи схопитися і лише після цього знімати побілку циклею або шкребком, тоді не буде ні пилу, ні бруду.

Фарбу слід наносити тонким шаром. І пам'ятайте, що два–три тонкі шари фарби завжди міцніші, ніж один товстий.

Рівномірно пофарбувати стелю доволі складно і під силу тільки досвідченому майстру. Однак поролоновою щіткою ви зможете пофарбувати стелю не гірше за фахівця. Така щітка не залишає смуг, з неї майже не капає фарба, вона рівно розтирає побілку. Ширина щітки 20 см, для твердості під поролон підкладають листову гуму *(рис.3).*

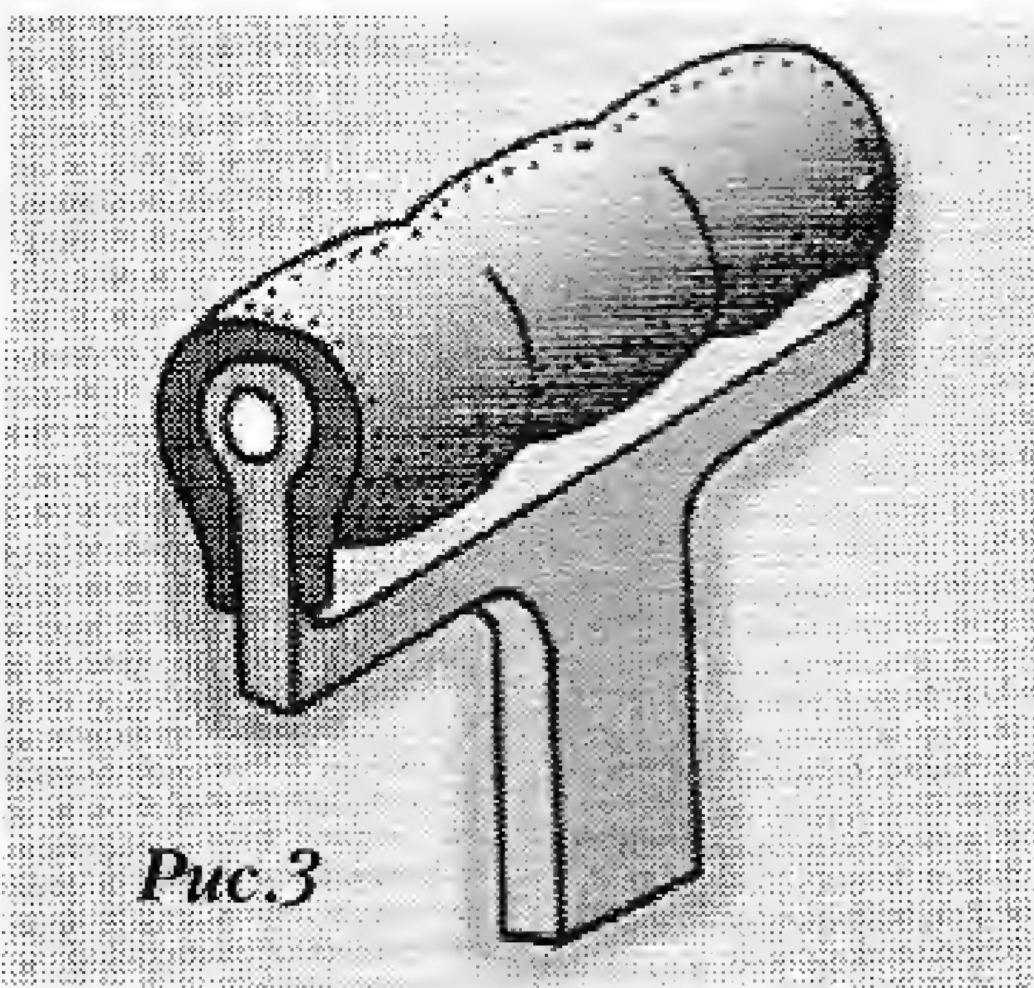

Рис.3

Стелю фарбують у першу чергу. Причому останній шар фарби або побілки наносять щіткою обов'язково в напрямку до світла (до вікна), інакше сліди від неї будуть помітні на стелі.

Якщо немає під рукою щітки з довгою ручкою для побілки стелі, не засмучуйтеся. Візьміть звичайну щітку і насадіть її на довгу палицю. Зробити це можна так: кінець палиці спиляти під кутом 30°, а потім надягти на неї шматок гумового шланга. У шлангу роблять два отвори, куди вставляють держак щітки. Таке кріплення *(рис. 4)* набагато надійніше, ніж прив'язування мотузкою.

Аби під час **фарбування олійною фарбою** отримати матову поверхню, до неї потрібно додати розчин 40%-ного господарського мила з розрахунку 1 шматок на 3 літри фарби. Мило труть на тертушці, заливають водою (щоб вона злегка покривала) і нагрівають, доки воно не розчиниться. Потім, помішуючи, додають до фарби.

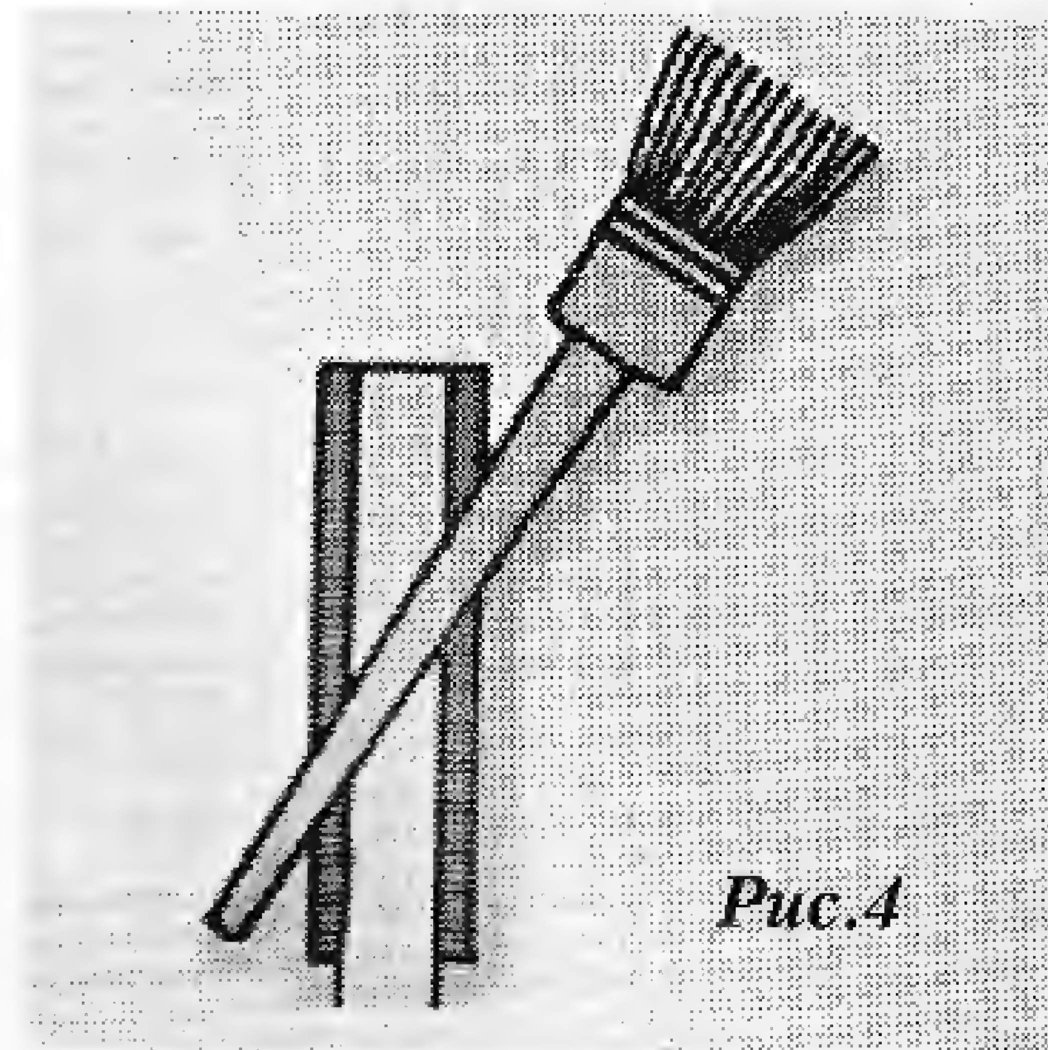

Рис.4

"Воскове" покриття можна отримати, пофарбувавши поверхню розведеним клеєм ПВА. Потрібний колір добирають, розвівши клей водою, злегка підфарбованою акварельною фарбою.

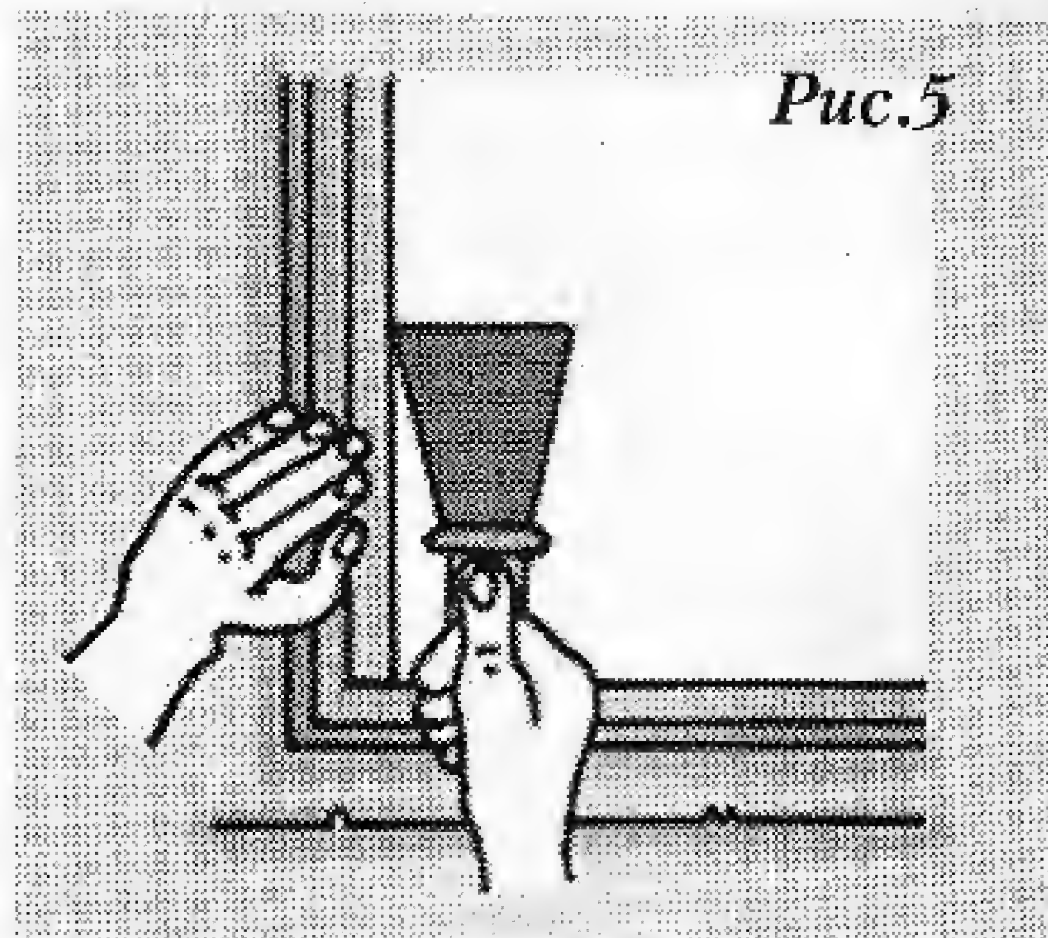

Рис.5

Фарбувати валиком починають з кількох мазків хрест-навхрест. Втім, багато фарби на валик так само, як і на щітку, не набирайте.

Захистити скло від випадкових мазків й акуратно пофарбувати раму можна за допомогою невеликого прямокутника з картону, жерсті або іншого щільного матеріалу,

прикладеного до скла під час фарбування віконних рам *(рис.5)*.

Шматок дроту, загнутий з двох боків і щільно надягнутий на краї відра з фарбою або клеєм, одночасно слугує і підставкою для щітки, й щіткоочисником *(рис.6)*.

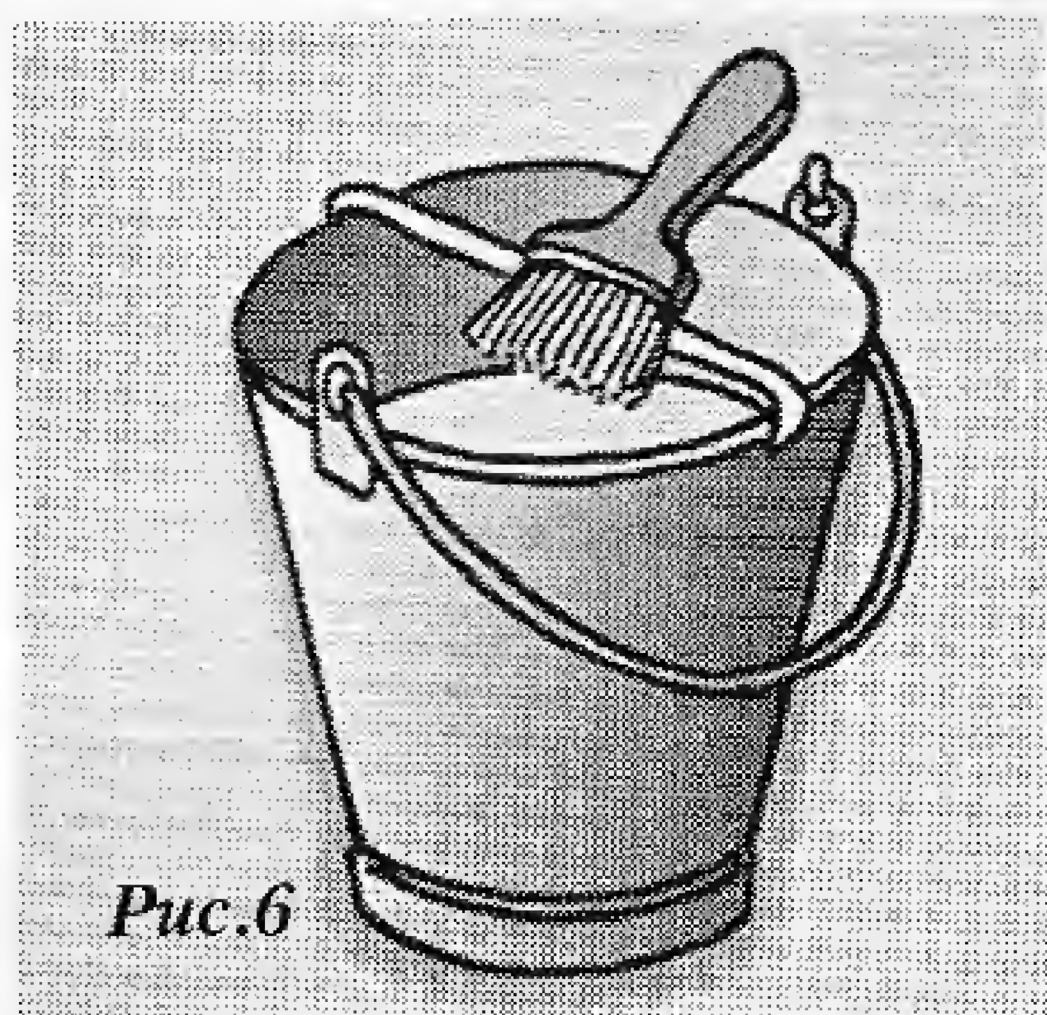

Рис.6

Щоб малярська щітка, забруднена олійною фарбою, не висихала, покладіть її в скляну банку з розчинником, надягніть на банку поліетиленовий мішечок і закріпіть його шпагатом або аптечною гумкою.

Під час побілки стелі насадіть на держак щітки ковпачок з жерсті, картону або іншого водостійкого матеріалу. Такий ковпачок вбере в себе весь розчин, який стікатиме з щітки. На місце з'єднання ковпачка з держаком нанесіть замазку або пластилін.

Пляшка з лаком або банка з фарбою не перекинуться, якщо їх зберігати, як показано на *рис. 7*.

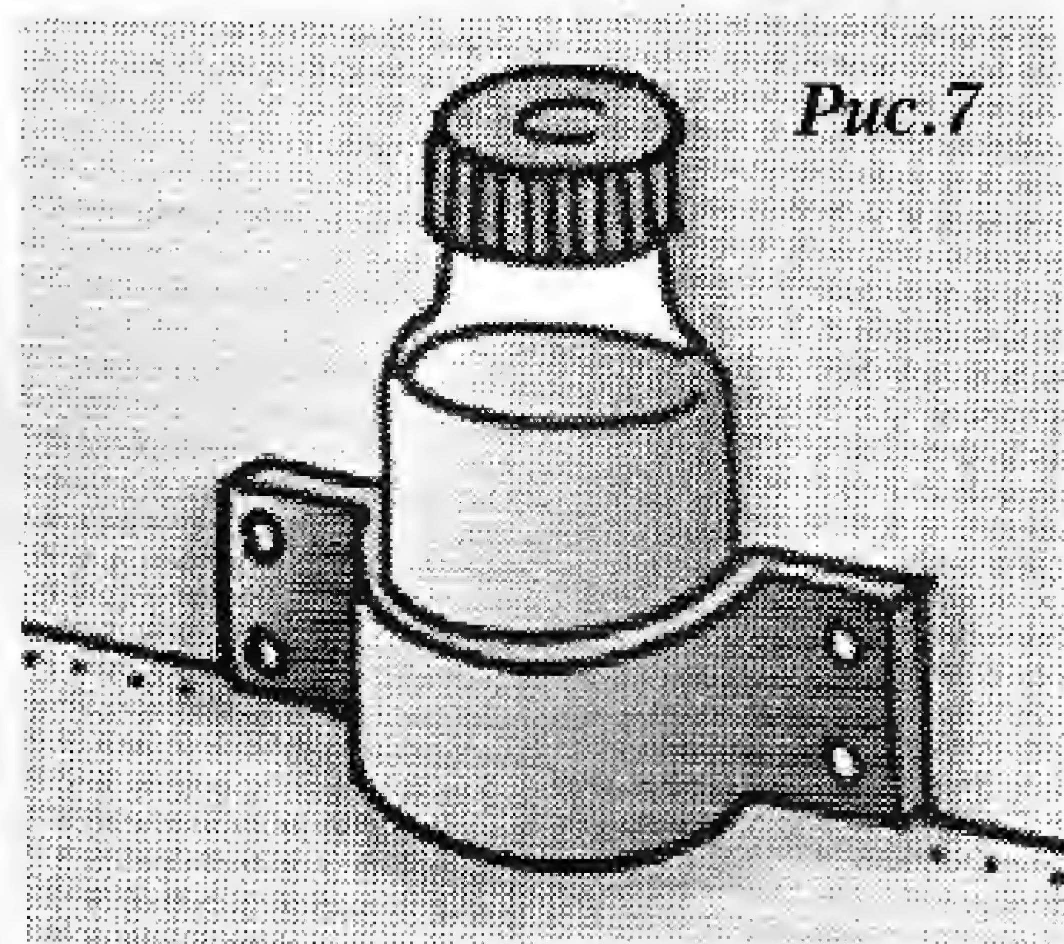

Рис.7

Якщо на шарі фарби утворилася плівка, проціджувати її зовсім не обов'язково. Досить покласти на фарбу шматок капронової панчохи, і щітку можна буде вмочати прямо через панчоху. Фарба при цьому використовується повністю.

Останній шар фарби на стіні наносять зверху вниз, щоб сліди щітки не були помітними.

Якщо під рукою не виявилося дрібного сита, візьміть широку консервну банку і виріжте в неї дно. З одного боку натягніть капронову панчоху і закріпіть її по колу банки дротом або тугою гумкою. Сито готове, тепер ви можете просіяти або процідити цемент, крейду, фарбу тощо.

Якщо необхідно перелити рідину з відра в посуд з вузькою шийкою, візьміть шматочок пластиліну і зробіть з нього будь-якої форми носик на відро.

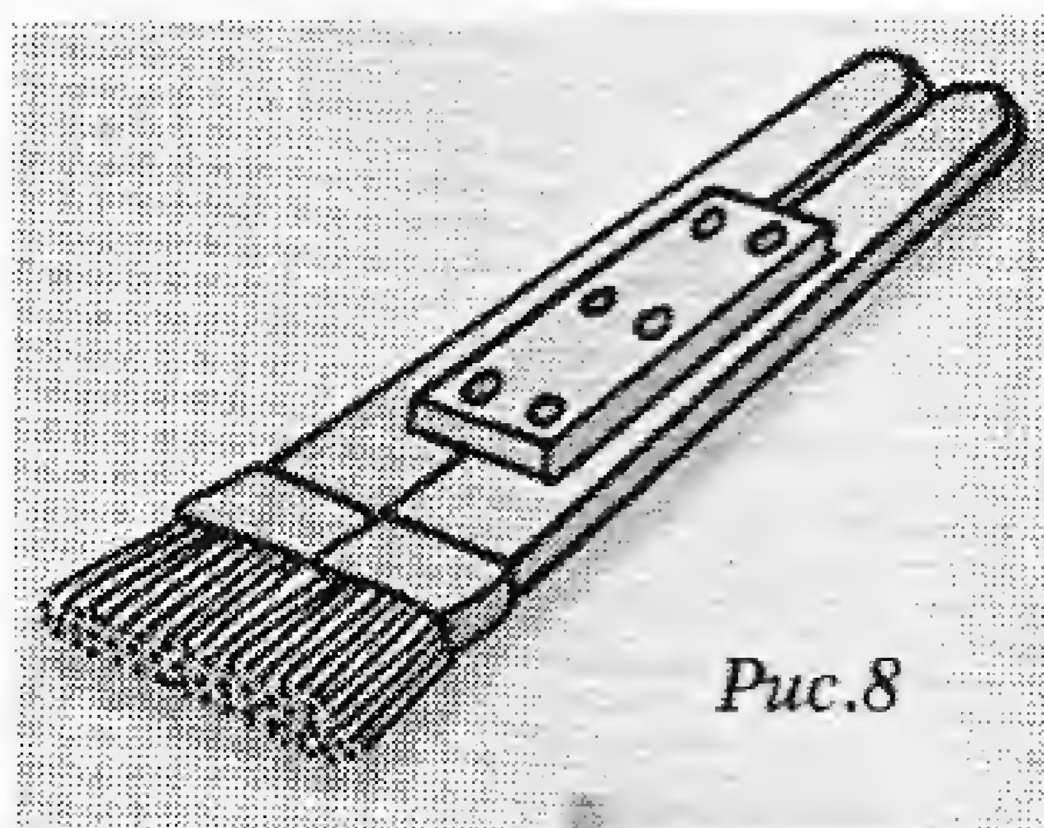

Рис.8

Широку пласку щітку для малярських робіт замінять дві або три вузькі, з'єднані в одну смужками фанери *(рис. 8)*.

Випадання волосків з малярської щітки легко призупинити, просвердливши в обтискному кільці отвір і пустивши всередину нього кілька крапель клею.

Виконуючи малярські роботи, банку з фарбою можна закріпити за допомогою струбцини і шматка ізоляційної стрічки на верхній сходинці драбини *(рис.9)*.

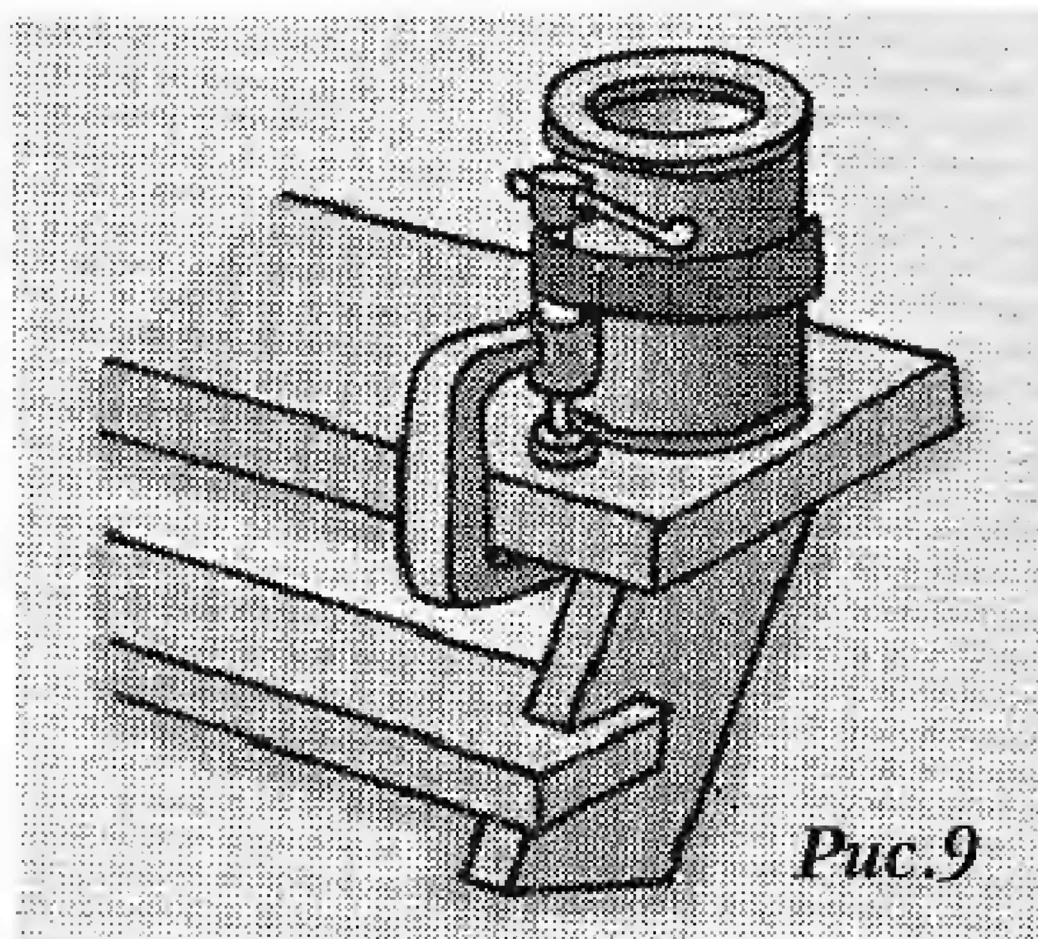

Рис.9

Зберегти фарбу протягом багатьох місяців, щоб вона не обростала сухою плівкою, допоможе тонкий шар соняшникової олії, налитої на поверхню фарби у посудині.

Проста дерев'яна поличка, прикріплена до драбини, не тільки звільнить руку від банки з фарбою, а й зробить ваше перебування на висоті безпечнішим.

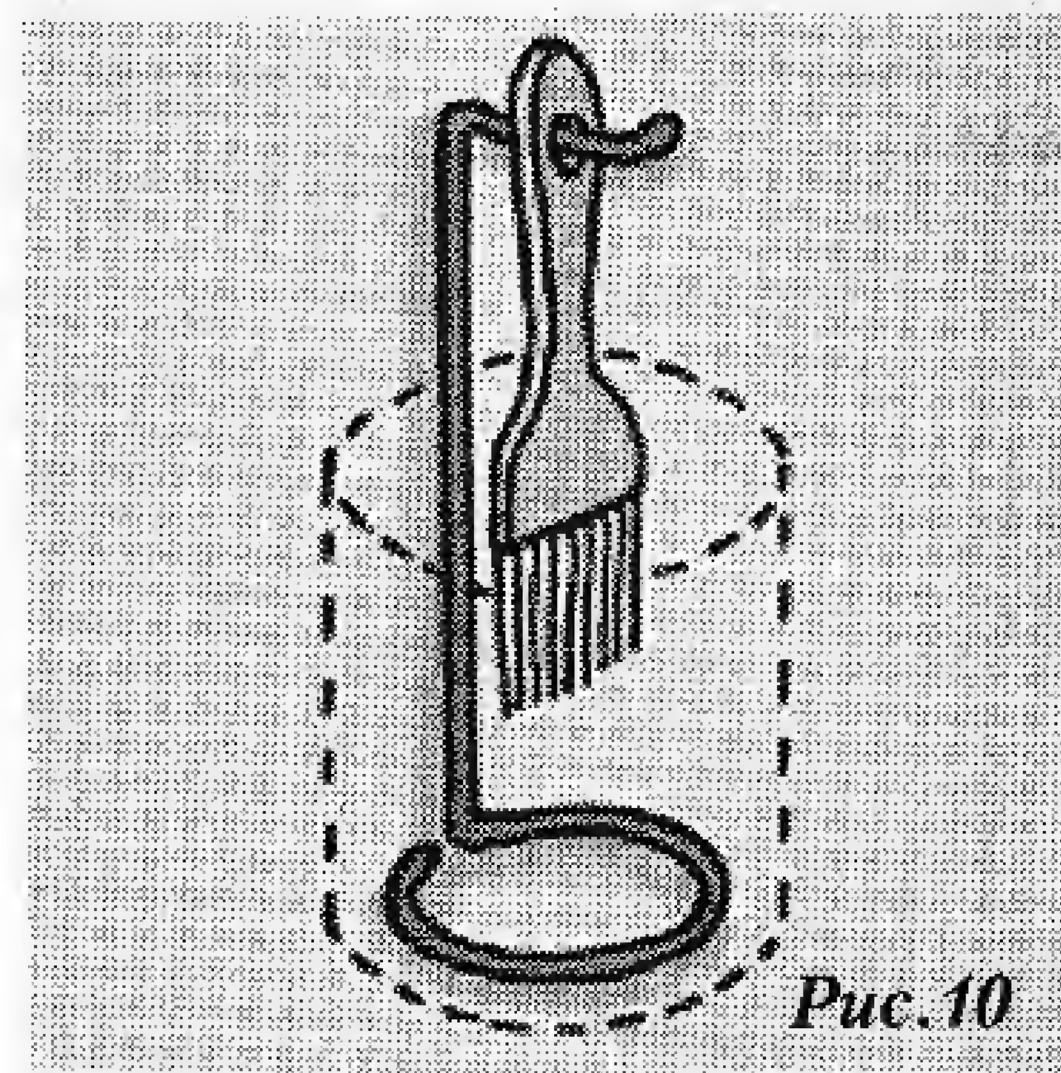

Рис.10

Вигнутий шматок м'якого дроту, поміщений у банку з фарбою, – зручна вішалка для малярської щітки під час коротких перерв у роботі *(рис. 10)*.

При побілці стін, стелі щіткою вапняний розчин лягатиме рівніше, якщо надягти на щітку стару капронову панчоху в 2–3 шари.

Ви вирішили пофарбувати стіни не до самої стелі і не знаєте, як провести рівну відокремлювальну лінію? Це легко зробити навіть одному, якщо витратити кілька хвилин на виготовлення нескладного пристосування. З картону виріжте смужку потрібної ширини і довжиною близько 0,5 м. Прибийте до неї цурку – це буде ручка. Пересуваючи картонку вздовж стелі, ви нанесете дуже рівну лінію.

Зачиняючи вікна або двері, на яких ще не висохла фарба, покладіть між пофарбованими поверхнями смужки обгорткової фольги, яка запобігатиме їхньому злипанню.

Трубу, яка лежить на землі або проходить у кутку, фарбувати щіткою важко. Щоб полегшити роботу, радимо зшити цигейкову рукавичку хутром назовні. Її надягають на руку, занурюють у фарбу і, рухаючи уздовж труби, легко фарбують її з усіх боків.

Підготувала ***О.Кисленко***

ЧАЙНИЙ ГРИБ

Добрий день, шановна редакціє журналу "ДСГ". Я постійна ваша читачка. Мені подобаються цікаві та корисні поради, які я знаходжу у вашому журналі. Але хочу звернутися до вас із своїм запитанням. "Скажіть, будь ласка, як правильно приготувати настій із чайного гриба, чи справді він має велику користь для організму людини та як його можна розмножити в домашніх умовах?"

Онофрійчук Ольга Яківна,
м. Київ

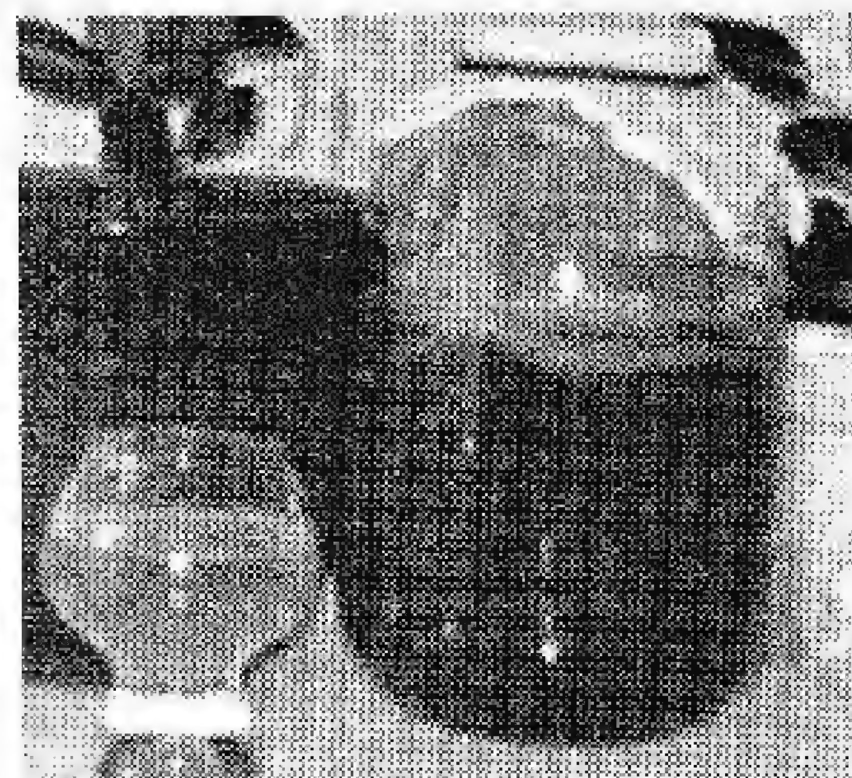

Отож. Проконсультувавшись зі спеціалістами та погортавши потрібну літературу, редакція відповідає на ваш лист, шановна Ольго Яківно.

Зовні чайний гриб нагадує медузу, що плаває, верхня його частина гладенька, нижня – волокнисто-кошлата. Власне, це не гриб у звичайному розумінні, а симбіоз дріжджових грибів і бактерій оцтового бродіння.

Гарним живильним середовищем для нього слугує відфільтрований солодкий чай, оскільки у ньому містяться пурини – речовини, які дуже необхідні для його життєдіяльності. Для приготування 1 л напою достатньо 2 ч. ложок сухого чаю (не напувайте гриб занадто міцним чаєм – це для нього шкідливо) і 50–100 г цукру. Цукор краще розчинити, бо якщо його підсипати поверх гриба, що плаває, він спричинить його "опіки" і появу бурих плям.

Через кожні 10 днів на поверхні гриба утворюється тонка і ніжна слизувата плівка – його черговий шар. Для розмноження чайного гриба беруть 1–2 новоутворених шари або невеличкі шматочки зі старих шарів. "Посадковий" матеріал переносять до банки місткістю 2–3 л (бажано з широким горлом, щоб було зручно виймати гриб), попередньо вимиту гарячою водою і заповнену відфільтрованим підсолодженим чаєм. Кількість рідини збільшується від 0,5 до 2–3 л у міру росту гриба. Банку закривають марлею у 2–3 шари або капроновою сіткою, щоб туди не потрапили дрібні плодові мушки, яких приманює оцтово-спиртовий запах напою, і поміщають у теплу кімнату (25–30°C). Перші два–три дні відсаджений гриб лежить на дні, потім спливає, і через два тижні настій готовий. Багато світла гальмує розвиток гриба, тому банку не можна виставляти на підвіконня. Навесні і влітку гриб росте значно швидше, ніж восени й узимку.

Чайний гриб можна розмножити й іншим способом: 0,5–1 л 8–10-добового настою переливають у банку з чистою водою і ставлять у тепле місце. Через 10–15 днів на поверхні утвориться тонка плівка, з якої незабаром сформується новий гриб (його форма залежить від розмірів посудини).

Настій гриба – ароматний кисло-солодкий слабоалкогольний газований напій. Він добре осідає й угамовує спрагу. Смак його залежить від тривалості перебування в ньому гриба. Настій 3–4-добової культури має 0,05% кислот, а двотижневої давнини – 0,5%. Правильно приготовлений настій за кількістю кислот близький до звичайного квасу.

Якщо "квас" перестоїть і буде кислуватим, його можна розбавити перевареною водою до приємного смаку, не побоюючись, що напій зіпсується.

Ученими встановлено, що гриб затримує розвиток хвороботворних мікробів навіть при 50-разовому розведенні. Старий, 15–30-добовий, напій стає кислим і його використовують тільки як приправу.

Якщо ви надто довго не вживали настій і він став дуже кислим, вилийте його, промийте гриб холодною водою, залийте на ніч теплою перевареною водою, щоб вийшла зайва кислота, а ранком вилийте її і знову залийте гриб солодким чаєм.

Щоб напій був смачним, гриб треба раз на тиждень промивати ледь теплою перевареною водою. Перед уживанням настій ретельно фільтрують через кілька шарів марлі. Розлитий у пляшки, він може довго зберігатися в холодильнику. Найбільш лікувально-активним настій стає на 7–8 добу після оновлення рідини, при цьому цілющі властивості підвищуються з ростом гриба і збільшенням кількості цукру в рідині приблизно на 10%.

Дозрілий гриб завтовшки у кілька сантиметрів дає змогу щодня пити "чайний квас", якщо до ночі поповнювати його залишок порцією охолодженого солодкого чаю. Але для лікування краще застосовувати 7-денний настій.

Не біда, якщо ви забули про гриб. Після того, як він висохне (якщо ви виїхали на дачу, у відпустку), можна оживити його, заливши солодким чаєм.

У результаті життєдіяльності гриба в настої утворюються пластівці, що осідають на дно посудини. Їх можна відцідити через ситечко або марлю. Вони нешкідливі для здоров'я. Настій чайного гриба, поліпшуючи обмінні процеси, працює і як біостимулятор, оскільки до його складу входять засвоювані цукор, оцтова та глюконова (у помірній кількості), щавлева і піровиноградна кислоти, ферменти, вітаміни B, C, P, кофеїн, дубильні й антибіотичні речовини. Глюконова кислота, що має антибіотичну властивість, відіграє особливо важливу роль, і для її збереження до настою треба доливати тільки кип'ячену воду, у якій міститься менше солей кальцію. Природний напій, без будь-якої "хімії", за своїм складом, технологією приготування перевищує якості горезвісної "пепсі-коли" та інших подібних напоїв, маючи освіжаючі, тонізуючі та лікувально-оздоровчі властивості.

Настій чайного гриба широко застосовують у народній медицині багатьох країн світу при шлунково-кишкових захворюваннях, хворобах печінки і жовчного міхура. Гриб також допомагає від головного болю та від запорів у людей похилого віку. Він має антисептичні й анестезуючі властивості.

Отож, лікуйтесь і хай вам щастить.

Підготувала **І. Куриневич**

Пропоную

... перепелині тушки та харчові й інкубаційні яйця, молодняк перепелів (японські, фараони); інкубатори автоматичні (на 1200 курячих або 3500 перепелиних яєць); клітки для утримання перепелів, стелажі з клітками на 280 голів.

І.Т. Сенєнков,
вул. Київська, 190, с. Горенка,
Києво-Святошинський р-н, Київська обл.,
тел. (044) 431-75-98, 8 (04498) 5-95-18,
senenkov@svitonline.com

...найкращі українські та німецькі сорти картоплі (насіння найвищих репродукцій) – недорого. Консультації.

О.П. Юренко,
вул. Артема, 1, с. Диканька, Полтавська обл., 38500, тел. (05351) 9-16-97

...насіння скорцонери, наперстянки, чорно- і жовтоплідної малини, жминди, китайських огірків, елеутерокока – по 1 грн. пакет; гумі, ківі, чорниці, граната, ожини техас, арахісу, чуфи – по 2 грн. пакет. Пересилка – 10%.

Олег Васильович Грогуль,
вул. Мічуріна, 18, кв. 27, м. Козятин, Вінницька обл., 22100

...перці Бел-Гой і К°, Колокол, Богатир та ін., чуфу, люфу, момордику, лагенарію (7 сортів), кавбуз, кавбудек, диньбуз, гарбуздиню, канталупу, Титан, скорцонеру, сою, сориз, вігну, чину, маш, цибулю широколисту, багатоярусну, багаторічну; жминду, гумі, йошту, барбарис, айву А, В, Я, вишнечеремху; помідори ранні, суперранні, ліаноподібні, гігантські, – стійкі до фітофтори. Каталог – 500 найменувань.

В.П. Ярмольчук,
вул. Франка, 3, смт Рафалівка, Рівненська обл., 34371

...насіння суперурожайних іспанських і кращих колекційних сортів помідорів, перців, стевії медової, лікарських рослин з рецептами та ін. Конверт – каталог.

П.М. Олексюк,
вул. Київська, 12/188, м. Тернопіль, 46023

...недорого сортові гладіолуси, лілії, тюльпани.

Г.М. Дейцева,
а/с 33, м. Кременчук-80, Полтавська обл., 39608 тел. (05366) 68-951

...саджанці найновіших сортів малини, смородини, аґрусу, жимолості, мікровишні, суниці, колоноподібних яблунь, клематисів та ін.

Михайло Петрович Узенков,
а/с 1066, м. Харків, 61168, тел. (0572) 583-284

...агроном-виноградар пропонує саджанці, чубуки 130 комплексностійких сортів. Конверт – каталог.

Е.М. Олефір,
вул. Авраменка, 18-84, м. Запоріжжя, 69120, тел. (0612) 67-49-53

...садивну картоплю 70 новітніх сортів світової селекції. Посилки від 6 кг. Безкоштовний каталог у вашому конверті.

Костянтин Юрійович Давидовський,
пр-кт Корольова, 2-в, кв. 64, м. Київ-134, 03134, тел. (044) 402-58-00

...насіння овочів і квітів; аматорське, вітчизняне та зарубіжне. Від 10 коп. у міні- і 50 коп. – у кольорових пакетах. Знижки (до 25%), гурт (до 45%), вагові. Захист рослин. Конверт – каталог.

Анатолій Георгійович Авраменко,
вул. Маяковського, 12, м. Красногорівка, Мар'їнський р-н, Донецька обл., 85630, тел. (06278) 2-35-20

...цибулини лілій усіх груп для відкритого ґрунту та вигонки. Якість, асортимент. Конверт – каталог.

Л.В. Петрусенко-Касьянова,
вул. Шевченка, 77, смт Голоби, Волинська обл., тел. (03352) 92-0-77, моб. 8 (050) 104-78-53

... гладіолуси, іриси, лілійники, лілії. Конверти – каталоги. Каталоги також на сайті www.sadcvetov.kiev.ua.

В.Ф. Трошкін,
пров. Тітенка, 1, м. Васильків, Київська обл., 08606

...сенполії 500 сортів. Живці, розетки, вазони.

Тел. 8 (044) 406-11-66, 8 (050) 558-84-72

...іриси, гіацинти, тюльпани, крокуси, лілійники, лілії, троянди. Конверт – каталог.

З.К. Глуменко,
вул. Щорса, 20, с. Кожанка, Фастівський р-н, Київська обл., 08550

...інкубатор з перевертанням 50 яєць – 155 грн. Терморегулятор – 45 грн. Іонізатор повітря – аналог "Люстри Чижевського" настінний – 60 грн., настільний – 100 грн.

а/с 147, м. Первомайськ, Луганська обл., 93201, т./ф. (06455) 4-63-02, 6-13-85, 6-44-89

...насіння помідорів (70), солодкого перцю (20), кімнатного гіркого, баклажанів (5), огірків (5), амаранту, гірчиці, кореребруньки канн (5), насіннєву картоплю (40), саджанці смородини, агрусу. Пакет насіння, каталог – безкоштовно. Ваш конверт.

В.Б. Мосціпан,
пров. Чайковського, 8, м. Прилуки, 17502

...теплиці всесезонні, зимові сади, ґрунтовий електрообігрівальний дріт (тепличний), металопластикові вікна, ландшафтні роботи, зварювальні, водойми, антени мобільних телефонів. Гуси, індики, фазани, цесарки.

Т. (044) 405-71-91, (050) 133-94-02, (050) 294-97-31

...поросят в'єтнамських міні-свиней.

А.В. Кривенко,
Мелітопольський р-н, Запорізька обл., т. (0619) 97-3-59

...томати супергіганти вагою до 2 кг, суперурожайні до 50 кг з куща, суперранні. Книги по лікуванню золотим вусом, індійською цибулею.

В.А. Шпак,
вул. Коцюбинського, 37, м. Ясинувата, Донецька обл., 86004

...гладіолуси, жоржини зрізочні.

Ніна Іванівна Молода,
с. Зіньків, Віньковецький р-н, Хмельницька обл., 32514

...насіння помідорів 300 новинок плюс старожили. Бобових – 120 сортів. Велика колекція квітів, лікарських пряних, рідкісних екзотичних рослин. Ціни доступні. Післяплатою.

О.І. Кулик,
вул. Леніна, 67, с. Куземин, Охтирський р-н, Сумська обл., 42752

...недорого насіння помідорів (100), перцю (25), баклажанів (5), сої (5), квасолі (20), пряносмакових, соняшник Теkі та інше. Конверт – каталог.

Елеонора Михайлівна Ковальчук,
вул. Володимирська, 35, с. Забороль, Луцький р-н, Волинська обл., 45623

...післяплатою цибулини і дітки 180 сортів гофрованих гладіолусів. Конверт – каталог.

В.В. Трепачка,
вул. Нагірна, 29, смт Талалаївка, Чернігівська обл., 17200

...саджанці і насіння звичайних, нових, рідкісних культур та квітів з власної колекції. Близько 700 найменувань. Конверт з марками на 80 коп. – об'ємний каталог.

О.І. Джус,
с. М. Крушлинці, Вінницький р-н, Вінницька обл., 23242

...найбільша колекція найдешевшого насіння овочів на Україні: помідори (350), перець (150), баклажани (30), фізаліс (7), тютюн (8), соя (15), огірки (20); а також кімнатні: помідори (40), перець (65), огірки (5) та багато іншого! Реалізація цілий рік, кожного сезону новинки. Каталог та пакет насіння безкоштовно – у вашому конверті з марками на 65 коп.

М.В. Семикопний,
с. Нова Басань, Бобровицький р-н, Чернігівська обл., 17461

...садивний матеріал гладіолусів на зріз і вигонку. Реалізація з 10 жовтня. Осінні знижки. Конверт – каталог.

Л.В. Петрусенко-Касьянова,
вул. Шевченка, 17, смт Голоби, Волинська обл., тел. 8 (03352) 92-0-77, моб. 8 (050) 104-87-53

...**1.** Малина (по 7 грн.) – Гусар, Геракл, Жовтий гігант, штамбова Крепиш.

2. Смородина (по 5 грн.); чорна великоплідна – 8 сортів; кольорова (біла, жовта, рожева, червона, вишнева) – 7 сортів.

3. Хворобостійкий аґрус (7 грн.) – 7 сортів.

4. Нетрадиційні культури (опис і ціни в каталозі): жимолость – 4 сорти; лимонник, крондаль, безколючкова ожина, калина, фундук, кизил, гумі, черемха, барбарис, логанбері; великоплідна журавлина (рос. – клюква), садова брусниця, високорослі півтораметрові канадські буяхи (рос. – голубика) – 3 сорти. Дернина нес-

На правах реклами

кошуваної газонної трави польовиці пагононосної, насіння спаржевого гороху (без пергаментного шару), суниця – 10 сортів.

Обмежено – маточне поголів'я червоного каліфорнійського черв'яка; саджанці лікувальної кімнатної рослини "Золотий вус". Товар (у першу чергу) висилаємо по передплаті. Можлива післяплата, але після письмової угоди.

Галина Аркадіївна Соколова,
Бульвар Слави, 6, кв. 119,
м. Дніпропетровськ, 49100

...чому нестандартний агробізнес надприбутковий? Дізнайтесь про секрети гарантованих заробітків на землі (від 5000 до 10000 гривень за сезон всього з 2 соток...). Це – реально! Ви теж зможете досягнути такого успішного результату! Додаткова інформація – безкоштовно. Для відповіді надішліть конверт із з/а.

а/с 3, "Техноком", смт Ст. Вижівка, Волинська обл., 44400

...елітне насіння перевірених високоврожайних сортів томатів, солодкого та гіркого перцю; насіння багаторічних медоносів та пилконосів, лікарських трав; електрообігрівні заставні дошки до вуликів. Конверт – каталог.

Людмила Миколаївна Чеховська,
вул. Чапаєва, 1, с. В. Снітинка, Фастівський р-н,
Київська обл., 08540, тел. (044) 654-47-24

...в'єтнамські свині.

Сергій Миколайович Гезун,
вул. Шевченка, 162-а, с. Родниківка,
Уманський р-н, Черкаська обл., 20300,
тел. 8 (050) 38-38-288

...використання для опалення тепла, накопиченого літом (8 грн.) і каталоги.

а/с 4, м. Тараща, Київська обл., 09500

...вагове насіння, повнокольорові пакети для насіння, насіння овочів та квітів у яскравих максі- та міні-пакетах (800 видів). Новинка – насіння в золотистих фольгованих професійних пакетах. Насіння квітів фірм "Джонсон", "Тезьє", "Галассі".

Запрошуємо дилерів. Для каталогів – заадресований конверт з марками на 65 коп.

а/с 12, "Геліос", м. Луганськ-40, 91040,
тел. (0642) 46-63-01, 46-82-91,
8 (044) 216-89-29, 8 (050) 582-16-70

...щорічно оновлювана колекція найновіших, найкращих великоплідних сортів малини, смородини, агрусу, суниць. Опт, роздріб, поштою.

Володимир Федорович Нікіпєлов,
вул. Шевченка, 76, с. Тубільці, Черкаський р-н.,
Черкаська обл., 19611

...конструкції міні-тракторів (10 грн.) і безкоштовно каталог корисних порад.

а/с 4, м. Тараща,
Київська обл., 09502

...насіння овочів, квітів, лікарських, саджанці смородини, суниці, картопля. Конверт – каталог.

Н.М. Савенко,
вул. Будівельників, 8/20, смт Замглай,
Ріпкинський р-н, Чернігівська обл., 15005

...насіння помідорів гігантів, плоди вагою до 800 г, різних квітів, багаторічних квітів – дельфініумів, циклантери (з куща – відро їстівних плодів), золоті яйця – їстівні, саджанці горіха "Ідеал", великоплідної і врожайної ожини, винограду та ін. Конверт – каталог.

Я.А. Конет,
с. Поділля, Заліщинський р-н,
Тернопільска обл., 48613

...понад 200 сучасних сортів гладіолусів, новинки та супер новинки, лілійники, іриси та інші культури. Каталоги в підписаному конверті.

Н.В. Крамарова,
а/с 42, м. Луганськ, 91042

...пави, фазани, пухово-шовкові, кучеряві кури, декоративні качки, казарки, лебеді.

В.М. Павленко,
вул. Образцова, 107, м. Дніпропетровськ, 49087,
тел. 8 (0562) 29-10-34

...створіть свою справу! Безпрогращний шанс для бажаючих зайнятися надприбутковим бізнесом у новій галузі тваринництва! Швидка окупність – 5 місяців, оборот капіталу – 120 днів.

Реальна можливість заробити від 25000 грн. за 365 днів з ділянки всього 10 x 10 м...

Гарантований збут та інвестиційна підтримка!

Ознайомлення з бізнес-проектом – безкоштовно.

Надішліть конверт із з/а.

Петро Володимирович Кузьмич,
а/с 116 "Д", м. Ковель,
Волинська обл., 45006

...саджанці красивоквітуючих, вічнозелених, декоративнолистяних, хвойних, ґрунтопокривних, плодових (хурма, ківі, актинідія та ін.), екзотичних, оранжерейних. Троянди, канни, іриси, лілійники, гладіолуси. Суниця нейтрального дня: Брайтон, Референта.

С.В. Тимофеєва,
вул. Вечірня, 11,
м. Севастополь, 99018

...найновіші надійні томати та ін. Каталог.

М.П. Курінний,
вул. Суворова, 49, смт Високопілля,
Херсонська обл., 74000

...1000 сортів і гібридів насіння овочів та квітів (гарбуз Руж Віф, розторопша, вперше 7 сортів жоржин з насіння). Конверт з маркою 65 коп. – кольоровий каталог квітів.

Р.І. Боренкова,
вул. Калинова, 53, м. Дніпропетровськ, 49087

...вулик-дупло: багато меду та мало догляду! Інформація безкоштовно. Надсилайте конверт.

а/с 3961-Д, м. Львів-40, 79040

...живці, саджанці нових і найновіших комплексностійких сортів винограду, великоплідних і врожайних сортів суниці. Ваш конверт – прайс-лист із сортами.

Ольга Вікторівна Поярeля,
пр. Дзержинського, 32, м. Донецьк, 83014,
тел. 8 (0622) 97-18-57

...60 високоврожайних сортів картоплі.

Володимир Петренко,
с. Березова Лука, Гадяцький р-н,
Полтавська обл., 37342

...цибулини гладіолусів – сортів світової і вітчизняної селекції. Чемпіони та лідери виставок.

Еліна Володимирівна Виноградська,
вул. Тупикова, 3/1, кв. 23, м. Київ, 03067

...система крапельного зрошення комплект (сотка і більше).

тел. 8 (050) 923-32-97

... картоплю найновіших та найкращих у світі сортів: Агаве, Беллароза, Мінерва, Пікассо, Беттіна, Спрінт та найврожайніший Бернадет. Квасоля – 20, помідори – 98.

О.А. Іллющенко,
а/с 61, м. Прилуки, 17500,
тел. 8 (066) 712-06-90

... щорічно оновлювана колекція найпоширеніших і нових сортів помідорів (близько 100 сортів, у т.ч. Молодіжний, Зеро, Тамбовський урожайний, Круїз, Суперінтенсивний, Приамурський конус, Шапка Мономаха тощо) та перців (близько 50 сортів, у т.ч. Лайлак Белл, Андора, Шорокшари, Великий дзвін, Золотий фазан).

В.Ф. Сирай,
вул. Ак. Павлова, 17, кв. 81,
м. Чернігів,14027,
тел. 17-25-07

... саджанці та чубуки комплексностійких сортів винограду.

Анатолій Петрович Савран,
вул. Спортивна, 64, м. Карлівка-1,
Полтавська обл., 39501

На правах реклами

КЕДРОВА СОСНА НА ХАРКІВЩИНІ

У журналі "Дім, сад, город" № 3 за 2002 рік читач О.В. Єгоров з м. Запоріжжя просив через журнал поділитися досвідом вирощування кедрової сосни.

Поблизу Харкова я займаюсь вирощуванням кедрової сосни вже понад 15 років. Гадаю, що мій досвід знадобиться й іншим читачам журналу.

Спочатку висівав кедрові горішки із шишок. Схожість їх була 70–80%. Перші 3–4 роки сосна росте дуже повільно. Після четвертого – інтенсивніше і дає приріст 15–20 см за вегетаційний сезон. За 10 років кедр виростає заввишки до 120 см. Чекати шишок від таких сіянців необхідно 60 років. Є публікації, що за високої агротехніки плодоношення настає у віці 36–40 років.

Друзі-туристи розповідали, що, мандруючи по Сибіру та Забайкаллю, бачили кедри заввишки 3–4 м з великою кількістю достигаючих шишок. У літературі зустрів повідомлення, що коли сіянець щепити живцем з плодоносного кедра, то вирощене деревце зацвіте вже на 6-й рік.

Кедр, щеплений на сосні звичайній

Це свідчить про те, що можна значно скоротити термін початку плодоношення кедра, чим я й скористався.

Близько 10 років тому, а точніше в 1994–1995 роках, мені пощастило дістати живці з плодоносного кедра, який росте поблизу Санкт-Петербурга. Подейкують, що ті насадження були закладені ще за Петра І. Урожай з того дерева становить 354–486 шишок на рік. Щепив живці на сосну звичайну. Спосіб щеплення має свої особливості. Щепити можна на початку росту підщепи навесні і під час другого сокоруху у липні–серпні.

У 2001 році щепи зацвіли (тобто через 6 років), але шишки не зав'язалися. Квітує кедр у травні і досить оригінально. Навколо ростової бруньки утворюються колоски яскраво-фіолетового кольору, дуже ошатні. На поверхні колосків розташовані отвори, з яких після їх дозрівання висипається яскраво-жовтий пилок, спочатку знизу, а в міру дозрівання колоска – до його верхівки. Довжина колосків 30–35 мм і їх по 6–15 штук у суцвітті. Вони тривалий час не обпадають. Кедр – вітрозапильна рослина. Бджоли пилок не збирали (пасіка поруч).

У 2002–2004 роках щепи знову квітували, але шишок не було. Я натрапив на публікацію НДІ лісового господарства Сибіру, в якій повідомляється, що чоловічі бруньки кедра в ембріональному стані розвиваються два роки, а жіночі – три. Після трьох років ембріонального розвитку жіночі бруньки квітують, запилюються, а затим 26 місяців розвиваються шишки, тобто впродовж двох вегетаційних сезонів. Репродуктивні органи кедр формує щорічно. Плодоносять кедрові дерева до 300-річного віку.

У моєму випадку, гадаю, шишки не зав'язуються через те, що всі щеплення зроблені живцями з одного дерева. У 1999 році я зробив щеплення живцями з іншого дерева. Їхнього цвітіння очікую в 2005 році.

Свої експерименти з кедром я продовжую, маю цікаві результати і виявив закономірності (вони ще уточнюються), які відрізняються від рекомендацій сибірських науковців.

Ю.Г. Хижняк,
м. Харків

ПРО ГОРІХОВЕ ЛИСТЯ

Шановна редакціє!

Мене цікавить таке питання: чи придатний для удобрення овочевих культур перегній з листя горіха грецького? Бо серед моїх колег-городників поширена думка, що листя горіха грецького містить шкідливі для рослин речовини. Чи справді це так?

М.О.Степанов,
м. Ватутіне,
Черкаська обл.

Результатів спеціальних досліджень щодо застосування перегною з листя горіха грецького для удобрення овочевих культур у друкованих виданнях мені зустрічати не доводилося. Гадаю, що в цьому й особливої потреби немає, адже все й так досить зрозуміло.

Незважаючи на те, що листя горіха виділяє речовини, які мають фітонцидні властивості й відлякують комах та містять дубильні речовини, як, скажімо, листя дуба, воно нешкідливе навіть для людського організму. Адже окремі господині (до речі, моя дружина також) додають його разом зі спеціями й листям інших рослин, до овочів під час їх маринування. То яким же чином це листя може зашкодити овочевим чи іншим рослинам, коли використовувати його для удобрення грунту? Та ще й коли з нього вже утворився перегній.

До речі, рослини живляться не органічними речовинами, якими є листя чи перегній з нього, а мінеральними, що утворюються за подальшого мікробіологічного розкладання органіки, яку ми вносимо в грунт. І рослинам байдуже, звідки взялися ці мінеральні речовини: з листя горіха, будь-якої іншої органіки чи з мінеральних добрив, синтезованих хімічним шляхом. Аби лише цих речовин не було в грунті надмірна кількість.

А тепер щодо практичного використання горіхового листя для удобрення городніх культур. Особисто я компостую його разом з іншими рослинними рештками й використовую перегній під будь-які культури й ніяких негативних наслідків не спостерігав. До того ж, скільки себе пам'ятаю, присадибна ділянка моїх батьків завжди була обсаджена по межі з боку дороги горіховими деревами. Листя з горіха прикопували прямо на городі або використовували для підстилки худоби, а далі з гноєм воно потрапляло в грунт й ніякої шкоди від того нікому не було.

А якщо хтось спостерігав пригнічення рослин, котрі ростуть поблизу горіха, то таке може бути від сильного затінення, яке спричинюють великі горіхові дерева, а також від нестачі вологи, яка завжди має місце для рослин, що ростуть поблизу великих дерев.

Б.К. Донгаш

ВИШНЯ: ОБРІЗУВАННЯ ДЕРЕВ У ПЕРІОД ПЛОДОНОШЕННЯ

(Закінчення. Поч. у № 11)

ОБРІЗУВАННЯ НА ПОЧАТКУ ВСТУПУ В ПЛОДОНОШЕННЯ. ЗНИЖЕННЯ КРОНИ

У цей віковий період обрізування розпочинають, як правило, з проріджування. Особливо ретельно його виконують (з дотриманням усіх інтервалів) у кущоподібних сортів, інакше не уникнути загущення, затінення крони, яке гальмує закладання плодових бруньок, спричинює до швидкого їх відмирання та оголення гілок, особливо у нижній і центральній частинах. Проріджуванню підлягають ті ж категорії гілок, що й у попередній період (див. статтю у "ДСГ" № 11, 2004).

Після цього переходять до вкорочування. У кущоподібних сортів кінцеві прирости скелетних і напівскелетних гілок укорочують слабко – до 60–70 см від основи. Менші не вкорочують. Бокові пагони також не вкорочують. У деревоподібних сортів (із слабким гілкуванням) укорочування дещо сильніше – до 50–60 см кінцевих і бокових пагонів. За меншої довжини – не вкорочують. А у сортів з пірамідальним габітусом крони обмежуються її санітарною прочисткою. Вкорочування на кілька років призупиняють.

Як відомо, основою плодоношення деревоподібних сортів є букетні гілочки. Але вони недовговічні (відмирають через 3–5 років). А нові з'являються здебільшого на пагонах середньої довжини. Тому ключем до стійкого плодоношення кущо- й деревоподібних сортів є підтримування в кроні приростів середньої довжини. З цією метою у деревоподібних сортів укорочують бокові пагони до 50–60 см. Це викликає гілкування з імовірною появою пагонів середньої довжини. Їх і залишають через відповідні інтервали. А ті, що загущують крону (у першу чергу ростові завдовжки понад 50 см), видаляють.

Коли ж закінчився віковий період сильного росту, прирости зменшуються до 30–45 см, завершено формування крони, а дерево закладає багато плодових бруньок і вступає у плодоношення – настає час для зниження крони. Його виконують рано навесні до розпускання бруньок під неврожайний рік. Спочатку зрізують центральний провідник над слабкою, добре нахиленою 2–3-річною гілочкою, розташованою на 30–50 см вище основи верхньої скелетної гілки. Потім укорочують саму верхню скелетну гілку над нижче розташованою на ній зовнішньою або боковою слабкою гілочкою, яка має горизонтальне положення або й нахилена до землі. На цій гілочці зберігають верхівкову бруньку (вона завжди ростова). А ті, що прилягають до неї на відстані 10 см, видаляють. У такий же спосіб обрізують і розміщені на ній напівскелетні та обростаючі гілки (див. рис. 5). А коли і друга зверху скелетна гілка перевищує крону, то знижують і її за тією ж технологією. Але більше трьох товстих гілок у кроні за одну весну зрізувати не варто. Крони слаборослих сортів вишні знижують до 2,5 м, середньорослих – до 3, сильнорослих і пірамідальних – до 3,5–4 м.

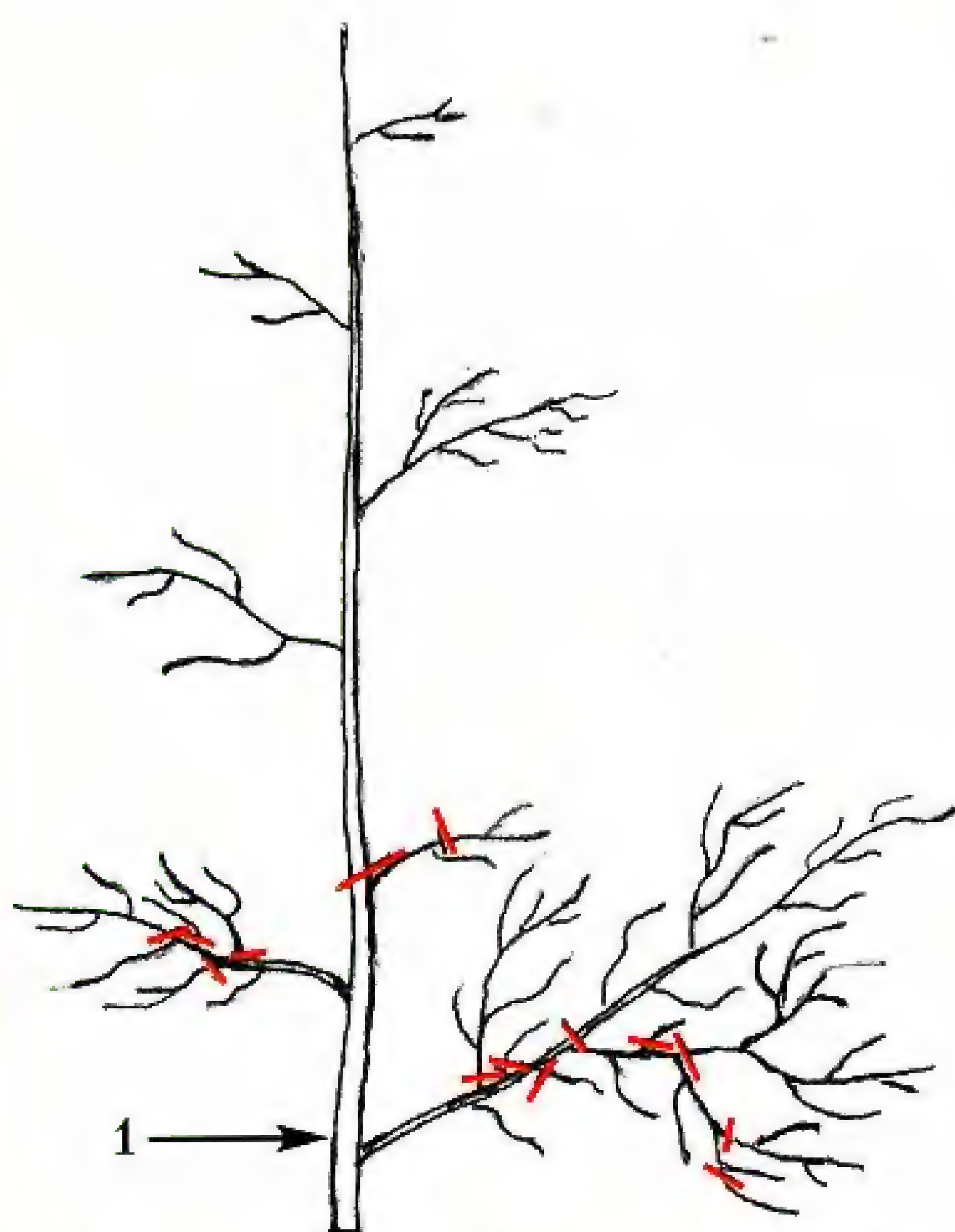

Рис. 5. Примірна схема зниження крони (пояснення і параметри див. у тексті): 1 – через 2 роки зрізують тут.

Раніше, до початку плодоношення, знижувати крону не бажано. Бо у фазі сильного росту, під час зрізування центрального провідника і скелетних гілок, залишені їх частини змінили б напрямок росту і вовчками замінили б видалений центральний провідник. Але й відкладати на пізніший строк зниження крони також не слід, оскільки, по-перше – через надмірне затінення крони почнуть відмирати плодові гілочки і бруньки, оголюючи скелетні (особливо нижні), а то й почнуть засихати; по-друге – через кілька років верхні гілки стануть товстими, а великі рани від зрізів погано заростають і навіть може утворитися дупло; по-третє – біля таких ран тривалий час наростає багато вовчків, котрі виснажують дерево.

Знижують крону не за одну весну, а частинами, зрізуючи щоразу 1,5–2,5 м. Якщо крона ще завищена, то через два роки знижують ще на стільки ж. Заодно через два роки повністю видаляють центральний провідник над основою верхньої скелетної гілки. Якщо ж все це зробити за один прийом – крона геть вкриється вертикальними вовчками.

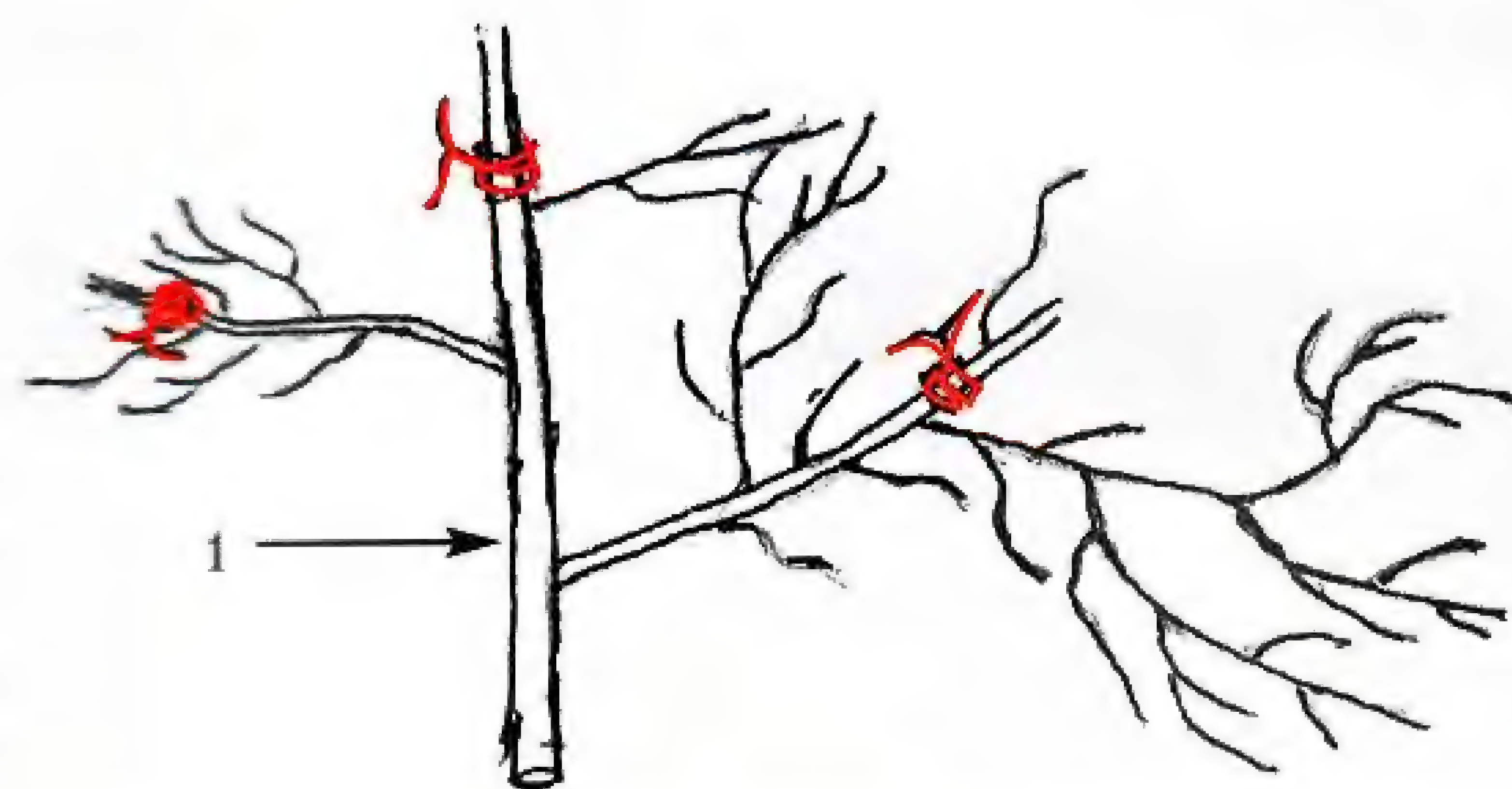

Рис. 6. Місця можливих перетягувань дротом: 1 – через 2 роки можна перетягнути тут.

Щоб пом'якшити таку реакцію дерева, ряд авторів пропонують простий прийом: насамперед загальмувати ріст центрального провідника і верхніх гілок. Для цього в місцях майбутніх зрізів їх міцно перетягують дротом у 2–3 витки і в такому стані залишають на пару років (див. рис. 6). Вище перетяжок послаблюється ріст пагонів і посилюється закладання квіткових бруньок, тож у ці роки з верхніх гілок можна збирати гарний врожай. А затим їх зрізують за звичайною технологією. Після такого заходу вовчків буває у кілька разів менше, ніж без нього.

Ще слід мати на увазі: якщо знизу і всередині крони листки залишаються дрібними, а плодові гілочки продовжують відмирати – це вірна ознака недостатнього зниження крони і її зниження варто продовжити.

Після оптимального зниження крони її внутрішня і нижня частини стають доступними для проникнення світла, збільшуються розміри листків, вміст хлорофілу в них, листкова поверхня в цілому, енергія фотосинтезу, що сприяє обростанню гілок плодовими гілочками і бруньками, збільшенню розмірів, покращенню забарвлення і якості плодів.

На 2–3-й рік після такого обрізування біля ран і нижче від них, уздовж гілок виростають нові пагони. Частину з них (котрі найпридатніші) можна залишити для заповнення пустот (через відповідні інтервали) або для заміни слабких, старих, хворих гілок різних порядків. А зайві й непридатні (котрі загущують інтервали, надміру сильні або слабкі, погано розташовані) видаляють. І так кілька років, поки не згасне відновлювальний ріст.

ОБРІЗУВАННЯ У ПЕРІОД ПОВНОГО ПЛОДОНОШЕННЯ. ОМОЛОДЖЕННЯ КРОНИ. ПЛОДОВА СТІНА

Уже після 10-річного віку в обох груп сортів вишні прирости послаблюються, кількість букетних і змішаних гілочок різко зменшується, плодоношення зосереджується переважно на коротких (менше 20 см), малопродуктивних гілочках. Урожаї знижуються, їх якість погіршується, плодові гілочки відмирають, а нові не наростають. Від цього скелетні гілки оголюються. Плодоношення відходить на периферію і до верху крони. Головна причина всього цього – виниклий дисбаланс між процесами плодоношення і росту. Листковий апарат пагонів (із затухаючим ростом) набагато зменшився, ослабнув, виявився нездатним виробляти таку кількість продуктів фотосинтезу, яка необхідна для енергетичного забезпечення усіх цих процесів. Для подолання цього дисбалансу і його наслідків необхідно досягти збільшення кінцевих приростів скелетних і напівскелетних гілок до 35–40 см, а бокових – до 25–40 см. Обрізування є найсильнішим методом стимулювання приростів, відновлення відповідності процесів росту і плодоношення, високої продуктивності дерев.

У першу чергу, як завжди, починають з санітарної прочистки крони. Але нею проріджування лише розпочинається. Після неї видаляють конкуренти, жирові пагони (які перехоплюють живлення, приглушують потрібні пагони), взагалі, вертикальні пагони, що ростуть до середини крони, з гострими кутами, тонкі, довгі, оголені, старі, найслабші, надміру сильні (що порушують підпорядкування), зайві скелетні, напівскелетні, обростаючі гілки, котрі загущують необхідні інтервали і крону в цілому. Прискіпливу увагу в цей період приділяють очищенню крони від тонких, довгих, голих, звисаючих, переплетених "батогів", у які за багато років витягуються спочатку короткі плодові гілочки (внаслідок верхівкового їх росту), котрі густо переплітаються з усіма іншими гілками і між собою, дуже засмічують крону, заважають у роботі, дають мало і низької якості плодів. Їх видаляють або переводять на бокове гілкування, що найближче до основи.

Завдяки проріджуванню в цілому покращується світловий режим у кроні, підвищується ефективність фотосинтезу, створюються сприятливі умови для обростання гілок плодовою деревиною і все це позитивно впливає на врожайність, зокрема на якість плодів. На початку цього періоду прирости ще можна вкорочувати на третину чи половину їхньої довжини. Але через пару років, коли кінцеві прирости зменшаться до 25–30 см, воно може бути недостатнім і знадобиться сильне вкорочування – на 1/2 для кущоподібних і 2/3 для деревоподібних сортів.

Найрадикальнішим способом є омолоджувальне обрізування. Коли кінцеві прирости зменшаться до 15–20 см – виконують легке омолоджування: усі скелетні і напівскелетні гілки вкорочують на ділянці 2–3-річного приросту (тих сортів, що сильно і слабко гілкуються). Омолоджувальне обрізування виконують шляхом переведення на сильне галуження (30–40 см) або на розвинуту букетну гілочку, бруньку. Всі інші бруньки, гілочки на відстані 10 см від неї видаляють, оскільки із них пішли б конкуренти, які послабили б потрібні пагони, а самі були б видалені наступної весни (див. рис. 7).

Після скелетних гілок омолоджують також напівскелетні. Причому з метою підпорядкування, щоб їхня довжина не перевищувала 1,5 м. А ті з них, котрі ближче до верхівки гілки-носія, зрізують так, щоб їхні зрізи були на 20–30 см нижче їхньої гілки-носія (з метою підпорядкування). Омолоджують і підпорядковують й обростаючі гілочки – за тією ж технологією переводять на 2–3-річне відгалуження, розташоване нижче, а їхня довжина щоб не перевищила 50–60 см.

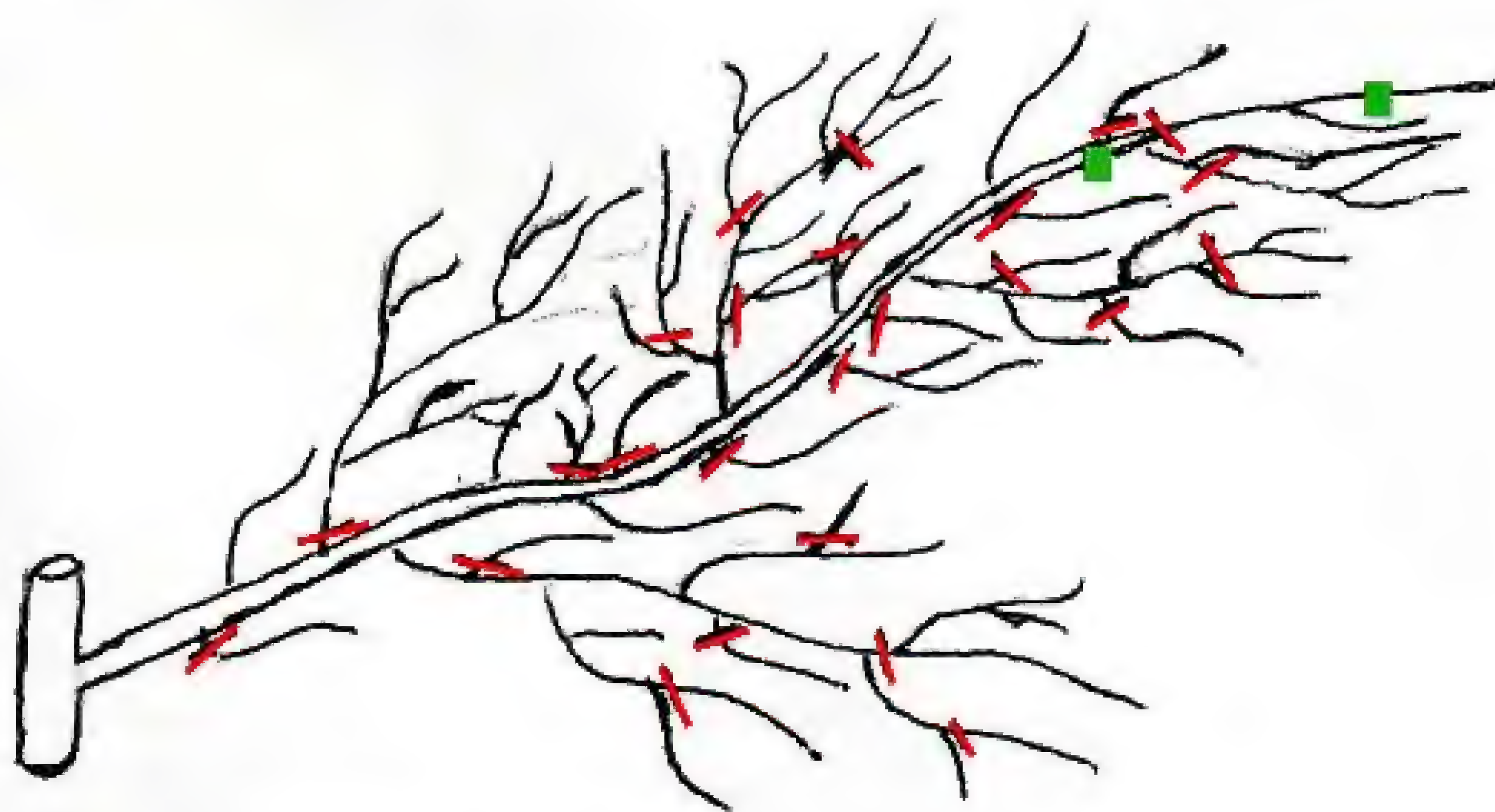

Рис. 7. Примірна схема омолоджування гілки (червоним – місця зрізів; зеленим – річні кільця на кінці гілки). Пояснення у тексті.

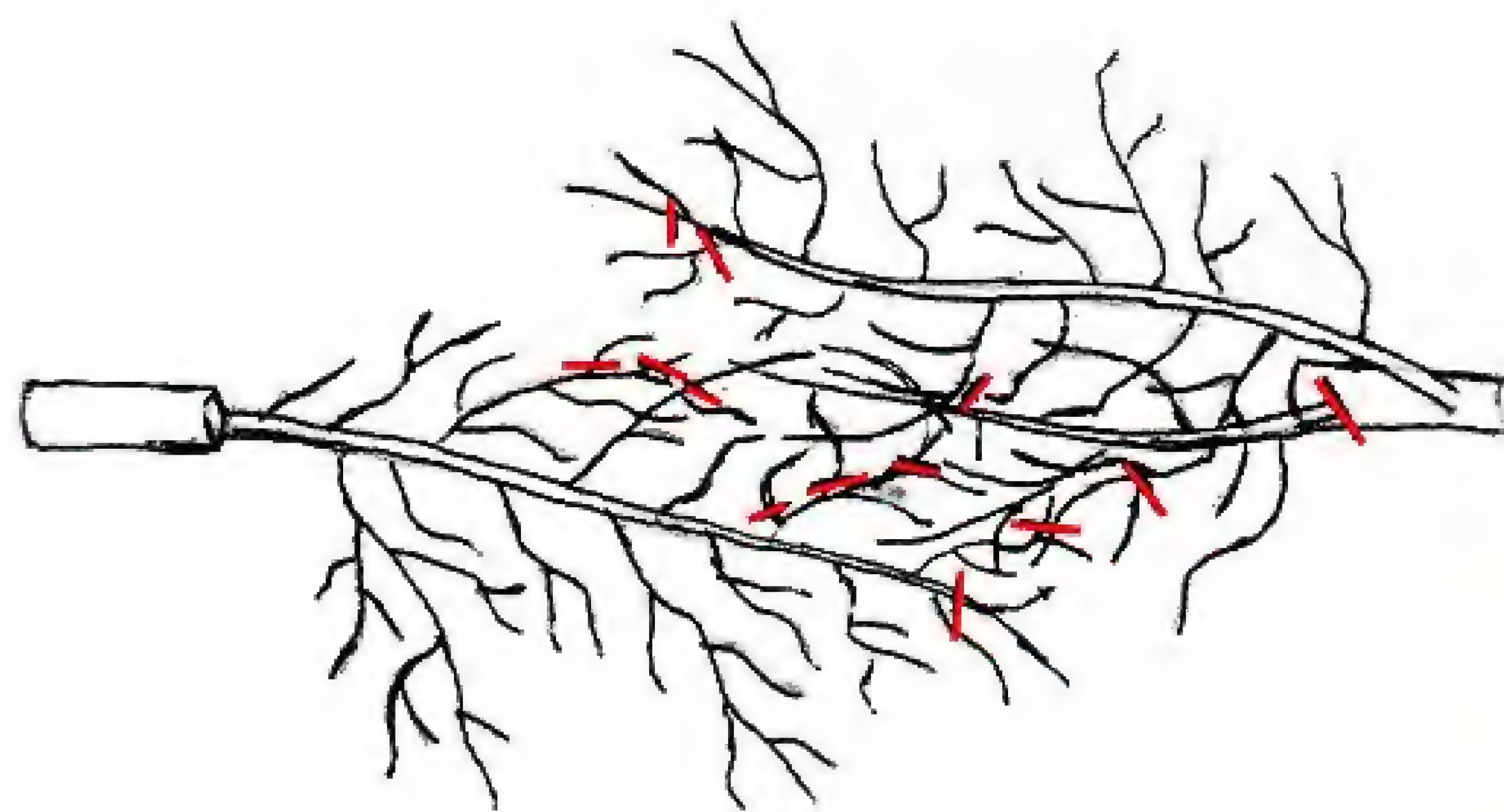

Рис. 8. Примірна схема обрізування взаємопроникних зустрічних гілок у плодовій стіні (у проекції). Пояснення у тексті.

Омолодження не лише стимулює відновлення ростової активності, а й зменшує та очищує шляхи постачання поживних речовин, сприяє посиленішому їх надходженню (від листкового апарата і коренів) до тієї частини крони, що залишилася. За доброго догляду в омолоджених дерев через деякий час посилюються прирости (на 30–50% і більше), через 2–3 роки відновлюється крона, врожайність, покращується якість плодів.

Але омолоджувальна післядія триває 3–4 роки. І знову повертаються попередні симптоми. Тоді легке омолоджування можна повторити. Але коли воно не допомагає, а прирости стають коротшими 10–15 см – укорочують на 4–5-річну деревину за тією ж технологією. А коли через кілька років прирости згасають зовсім, виконують середнє омолодження на 5–7-річну деревину. А надійніше, за кожного туру омолодження, не просто рахувати кільця річних приростів, а від верхівки відшукати перший з річних приростів минулих років завдовжки 30–40 см і на ньому робити зріз (за технологією, що подана вище). Дійти до сильного омолодження вишні (на 8–10-річну деревину), зазвичай, не дає змоги замалий термін її життя.

Після кожного туру омолодження на наступну весну на кожній скелетній гілці серед нових пагонів підбирають один розвинутий пагін на провідник та 1–2 найпридатніші і краще розміщені – на скелетні гілки другого порядку, краще на відстані 30–35 см один від одного. Ці пагони у сортів, що сильно гілкуються, вкорочують на 60–70 см від основи, а в тих, що слабко гілкуються – до 50–60 см. Пагони помірної сили залишають через 20–40 см на напівскелетні гілки, а через 10–15 см – на обростаючі. (Див. статтю в "ДСГ" № 11, 2004). За нестачі пагонів середньої довжини залишають сильні (більше 60 см), вкорочуючи їх відповідно до 50 і 40 см.

Хочеться звернути увагу ще й на те, що в загущених насадженнях обрізуванням не слід створювати просвіти між деревами в ряду. Навпаки, їхні крони зімкнуться одна з одною і при цьому гілки одного дерева можуть входити у вільні простори крони іншого. Гілки сусідніх дерев, що ростуть назустріч одна одній, вкорочують на бокові гілочки, що розходяться у різні боки (див. рис. 8). Таким чином створюється суцільна плодова стіна, ширина якої за ширини міжряддя 4 м не повинна перевищувати 2 м і світловий коридор між рядами – також 2 м. За більшої ширини міжрядь товщина крон може бути 2,5–4,5 м, а світловий коридор – 2,5 м. У міру розростання і загущення крон гілки з боку міжряддя вкорочують і проріджують. Сигналом для цього має бути звужування вільного просвіту між рядами до 1 м. Обрізуванням його знову відновлюють до 2–2,5 м.

Насамкінець відмітимо, що дерева вишні із систематичним і правильним обрізуванням дають вищі і стабільніші врожаї, а самі вони довговічніші. Побоювання камедетечі безпідставні. Вона матиме місце лише за неграмотного й недбалого обрізування та за незадовільної загальної агротехніки.

Ф.Г. Білека,
садівник,
м. Дніпропетровськ

ПРИСАДИБНІ СТАВКИ СЕЛА ФУРСИ

Щонайменше 1 млн. гривень потрібно для відродження цієї водойми в с. Фурси. В окремі місяці наблизитися до річки без протигазу чи респіратора, не зашкодивши своєму здоров'ю від сірководневих газів, які піднімаються над поверхнею води, просто неможливо.

У с. Фурси Білоцерківського району Київської області за підтримки голови сільської ради Фурсенка Миколи Івановича будується 12 присадибних ставків. Майже всі вони оформлені відповідно до законодавства України. Щиро кажучи, питань законодавчого плану виникає ще чимало. Та про це – в наступних номерах журналу. А зараз хочу сказати про наболіле –

У цьому ставку знаменитого парку Олександрія (м. Біла Церква) немає не тільки риби, а й жаб, бо вміст кисню у воді нульовий.

Так виглядає ще один із ставків парку Олександрія, вода із якого впадає у р. Рось. Його береги вигоріли не від пожежі, а від отрутохімікатів.

Окрасою і гордістю не лише Білоцерківського району можна вважати присадибний ставок Федора Васильовича Ластівки.

Площа ставка – до 15 соток. Із ставка через шлюз з висоти 1 м спадає чистий прозорий кришталевий розсип водяного потоку (до 50 м^3 за годину), який прямує до р. Кам'янки, а через 3 км впадає у р. Рось.

Не зважаючи на свої уже немолоді роки, Микола Іванович Пащенко має великі плани на майбутнє, яким може позаздрити і 20-річний юнак. На місці стариці (старого русла р. Кам'янки), яке перетворилося на болото, він хоче не лише побудувати ставок, а й відновити старе русло річки, проклавши канал завдовжки 1 км. Крім цього, хоче збудувати для односельчан місток через канал та облаштувати зону відпочинку і паркетинг. Такі плани заслуговують не тільки поваги, а й підтримки та допомоги від Білоцерківської райдержадміністрації.

На місці смітника Микола Іванович Фурсенко (зліва) і Анатолій Іванович Фурсенко побудували у с. Фурси ставок з джерельною водою площею 6 соток.

екологію. Наші екологи багато говорять про захист річок та водойм України та, на жаль, мало хто з них усвідомлює значення присадибних ставків та їх вплив на здатність річок до самоочищення. В цьому я переконався, зустрівшись з екологами Білоцерківського району. Складається враження, що вони зовсім не володіють ситуацією в районі, бо навіть не відають (або не хочуть знати) про проблеми річки Кам'янки. А в цій річці, через неякісну воду, літні придухи риби стали звичайним явищем.

Цей нескладний підйомний місток Олександр Іванович Моргунов використовує для пірнання, з нього він годує риб, а у весняно-літній період закріплює на ньому водяний електронасос для поливу.

Анатолій Іванович Фурсенко біля ставка після завершення будівництва. У ставку є риба. Тут із задоволенням купаються дітлахи. Водойма облаштована стаціонарним водяним насосом для поливання дерев, квітів та овочевих культур. Тепер важко повірити, що не так давно це місце було смітником.

У найближчому майбутньому ставок потрібно з'єднати каналом (завдовжки 0,5 км) з р. Кам'янка, щоб спрямувати чисту воду в річку. Анатолій Іванович добре розуміє, що це конче потрібно зробити, та не полишають думки – скільки треба грошей заплатити різним структурам, аби отримати дозвіл на виконання цієї доброї справи.

Треба віддати належне мешканцям с. Фурси. Вони для поліпшення екології довкілля, зокрема для очищення р. Кам'янки, роблять більше, ніж місцеві екологи.

Хочеться вірити, що Білоцерківська райдержадміністрація допоможе їм вирішити всі питання, пов'язані з оформленням і будівництвом ставків. І насамкінець. Вважаю, що за ставок, який зробив Федір Васильович Ластівка, чи той, що запланував побудувати на місці стариці Микола Іванович Пащенко, не вони повинні сплачувати чималі гроші різним структурам, які, як злоякісні пухлини, розплодилися на тілі України, а ще держава має допомогти їм у виконанні цих робіт.

В. Тарасюк

Не зважаючи на прохолодну осінню погоду, Олександр Іванович Моргунов (с. Фурси) трудовий день починає з купання у своєму присадибному ставку, в якому із задоволенням купаються і його дітлахи.

У ставку є і риба, навіть карпові.

УТРИМАННЯ ТВАРИН УЗИМКУ, АБО ЩО ВИМАГАЄ ЗИМА ВІД ГОСПОДАРЯ

У присадибному та фермерському господарстві зимовий період утримання тварин відповідальніший, ніж літній.

Треба пам'ятати, що на зимове стійлове утримання тварин слід переводити поступово. Приміщення та обладнання повинні бути підготовлені (відремонтовані, вичищені та продезінфіковані).

Якщо тільки ви думаєте побудувати приміщення для тварин, то у центральних і північних районах його розміщують на ділянках з поздовжньою віссю з півночі на південь, а в південних районах – із заходу на схід. Кращим будівельним матеріалом з гігієнічного погляду є хвойна деревина, потім цегла, шлак, саман, а затим уже залізобетонні конструкції.

Тваринник має чітко знати вплив атмосфери, клімату, ґрунту, води та інших чинників на умови утримання худоби. Повітря в приміщенні буває насичене водяною парою, пилом, мікроорганізмами, газами. Все це, безумовно, впливає на організм тварин, а відтак і на її продуктивність.

Відомо, що тварини вдихають кисень і виділяють вуглекислий газ (CO_2) і водяну пару. Наприклад, за оптимальної температури повітря корова живою масою 500 кг виділяє за добу 10–15 кг водяної пари. З усіх газів повітря тварини освоюють тільки кисень, який у легенях вбирається кров'ю, а потім переноситься нею до клітин організму і, беручи участь в окислювальних процесах, утворює вуглекислоту й воду.

У стійловий (зимовий) період у повітрі скотного двору міститься у середньому 20,1% кисню (від 19,4 до 20,71%). В атмосферному повітрі рівновага кисню постійно підтримується завдяки зеленим рослинам, які беруть із повітря вуглекислий газ, а виділяють в атмосферу кисень.

Порівняно стійка кількість в атмосферному повітрі вуглекислого газу (коливання у межах 0,25 – 0,05%). Але в повітрі, що його видихають тварини, місткість його значно більша, ніж в атмосфері, а в приміщенні для високопродуктивних тварин – 0,15–0,20%. Встановлено, що корова протягом години виділяє 110–115 л вуглекислого газу. Максимальна допустима концентрація CO_2 на скотному дворі 0,25%. За збільшення допустимої норми дихання і пульс тварин частішає, а це, в свою чергу, негативно впливає на здоров'я, апетит і їхню продуктивність. Ось чому постійна вентиляція приміщень – важлива умова нормальної життєдіяльності тварин, особливо в стійловий період їхнього утримання.

Варто зауважити, що у повітрі неналежно провітрюваних приміщень можна виявити значну домішку аміаку – газу з їдким запахом, а в той же час в атмосфері він відсутній або міститься в дуже малій кількості.

Треба пам'ятати і про те, що цей отруйний газ утворюється під час розкладання сечі, гною, брудної підстилки. Аміак під час дихання діє пригнічуюче, легко розчиняється у воді, вбирається слизовими оболонками горла, верхніми дихальними шляхами, кон'юнктивами очей. У таких випадках у тварин з'являється кашель, чхання, сльозоточивість та інші больові явища. Тому допустима норма аміаку в повітрі скотного двору становить 20 мг/м^3, у профілакторії – 10 г/м^3.

Якщо у повітрі приміщень з'являється сірководень, це є сигналом неналежного санітарного стану тваринницьких приміщень, що, в свою чергу, призводить до ряду серйозних порушень в організмі тварин.

Таким чином, приміщення для тварин і птиці обов'язково мають бути обладнані системою припливно-витяжної вентиляції. Проточне повітря повинно надходити до зони розміщення тварин рівномірно. Швидкість повітря в отворах не повинна бути більшою 6 м/сек.

Дуже впливає на організм тварин температура навколишнього середовища: низька температура посилює обмін речовин в організмі, затримує віддачу внутрішнього тепла, висока – навпаки. Ось чому в приміщенні скотного двору важливо підтримувати нормальний мікроклімат: температура в корівнику має бути оптимальною +10°С і відносна вологість не більше 85%, а в приміщеннях для молодняку в межах +12–17°С. Негативно впливає на організм висока вологість повітря за низької температури: вона зумовлює втрату організмом великої кількості тепла, що призводить до з'їдання додаткової кількості корму, яка не піде на продуктивність і буде марно загублена.

Важливу роль у життєдіяльності організму відіграє сонячна інсоляція, яка підсилює обмін речовин та підвищує продуктивність сільськогосподарських тварин, особливо в зимовий період. Бажано, щоб приміщення мало природне освітлення. Вікна роблять з таким розрахунком, щоб площа пройми вікна до площі підлоги (світловий коефіцієнт) становила:

- у приміщеннях для утримання корів та молодняку 1:10;
- на відгодуванні великої рогатої худоби 1:20;
- для свиней на відгодуванні 1:15, для іншого свинопоголів'я – 1:10;
- у кошарах, конюшнях і для дорослої птиці 1:10.

Свіже повітря та сонячна інсоляція дуже добре впливають на організм тварин під час регулярних прогулянок, особливо за активного моціону. Не буде зайвим у зимовий період застосування у приміщеннях штучного ультрафіолетового опромінення (за дотримання необхідних заходів обережності).

У зимовий період треба звертати увагу на наявність у повітрі приміщень мікроорганізмів, з-поміж яких можуть бути хвороботворні. Тому чистота приміщень, їхня дезінфекція, дотримання санітарних правил, своєчасна ізоляція хворих тварин є запорукою їхнього здоров'я і підвищення їхньої продуктивності. Особливо слід звертати увагу на чистоту шкіряного покриву: постійне його чищення підвищує молочну продуктивність у корів на 10–12%.

Важливу роль має вода, яка є складовою частиною усіх тканин тварин і їхніх продуктів – молока, м'яса та ін. Без води немає життя. Нестача води спричинює захворюван-

ня та загибель тварин. Тварини витримують нестачу води значно гірше, ніж голод. Тканини тіла тварин на 70% складаються з води. Найбільше вживають води молочні корови: на 1 кг молока треба до 5 л води. Корові за добового надою 10 кг молока треба 30 л води на добу, за надою 20 кг – вже 50 л, а за надою 30 кг – до 90 л води. Краще в приміщенні мати автонапувалки, в такому разі тварини п'ють воду в міру потреби і випивають її за добу приблизно на 20–25% більше, ніж за відсутності автонапувалок.

Для дорослих тварин температура води в зимовий період повинна бути не нижче +12°С і для молодняку – +15–20°С.

Годування тварин узимку – одна з перших і важливих умов їхнього життя. Незалежно від виду кормів та їхнього призначення усі вони повинні відповідати таким основним вимогам:

– містити максимальну кількість поживних речовин, необхідних для годування тварин за деталізованими нормами (за 50–70 показниками);

– зовсім не повинно бути шкідливих і отруйних речовин, які негативно впливають на стан здоров'я тварин, засвоєння поживних речовин та якість продукції;

– мати колір і запах, характерний для даного виду корму, відзначатися високими смаковими якостями та належним поїданням;

– бути придатним для тривалого зберігання у консервованому або натуральному вигляді.

Зелені кормові рослини та консервовані корми з них повинні становити основу раціону для жуйних та бути цінним компонентом раціону для свиней і птиці. Твариннику треба пам'ятати золоте правило: ні в якому разі не можна використовувати для годування тварин корм з ознаками плісені, затхлості і гнилизни.

У зимовий (стійловий) період особливу увагу надавати порядку і техніці годування усіх видів сільськогосподарських тварин, не допускати як недогодовування, так і перегодовування.

Важливе значення має також догляд за тваринами, насамперед за шкіряним покривом. Необхідно постійно їх чистити, мити, стежити за станом кінцівок, періодично розчищати і підрізати ратиці. Треба ретельно стежити за вим'ям корів, утримувати його в чистоті, щоб через бруд і прохолоду не виникало у нього хвороб, тим самим знижувалися надої та якість молока.

Таким чином, належна організація зимівлі худоби – це запорука доброго здоров'я тварин, підвищення їхньої продуктивності і отримання конкурентоспроможної продукції тваринництва в період найвищих цін на неї в умовах ринкової економіки.

П.І. Івашков,
кандидат сільськогосподарських наук,
П.А. Нарожний,
кандидат ветеринарних наук,
доценти Луганського національного аграрного університету

"КУЛІНАРНІ ХИТРОЩІ" ДЛЯ ВАШОЇ ЖИВНОСТІ

ВІВЦІ КОРИСНА СІРКА

Щоб вовна у ваших овець була густа й шовковиста, треба давати їм побільше кормів, які містять у своєму складі сірку. А це – конюшина, вика, боби, горох, сочевиця. Давайте такі корми постійно. На якість вовни також впливають надмірні холоди та спека. Від холоду вовна стає тоншою. Тому напередодні зими подбайте про теплий загін для тварин.

КУКУРУДЗА – СТИМУЛЯТОР РОСТУ

Кажуть, сила коня – від вівса. А от знавці стверджують, що від кукурудзи! Від такого корму швидше збільшується маса коня, він стає значно витривалішим. А ще зауважено, що знижується передчасна смертність коней і збільшується термін їхньої служби. Тільки привчати коня до нового корму треба поступово. Якщо він його, зазвичай, їсть погано, додавайте по жмені–дві до вівса. А якщо їсть добре, давайте відразу повну норму.

КРІП ПІДНІМАЄ УДОЇ

Обшпарте крутим окропом близько трьох кілограмів висівок, накрийте і залиште на півгодини. Розмішуйте рукою або великою дерев'яною ложкою, поки висівки не побіліють. Додайте жменю солі, склянку розпареного заздалегідь до м'якості, але невареного лляного насіння і півсклянки водної настоянки кропу (її треба заздалегідь приготувати). Добре перемішайте. Давати таку суміш корові треба вранці. Через 8–10 днів ви матимете збільшення удоїв. Після цього починайте відучувати корову від поживного пійла. Робіть це поступово. Із зменшенням, а потім і зовсім припиненням такого годування і переведенням на звичайні корми і надої меншими не стануть.

ЯК ПОЛІПШИТИ ЯКІСТЬ МОЛОКА

Якщо годувати корову лучним сіном з конюшини, молоко буде запашним та жирним, відповідно й масло з нього вийде смачніше. Якщо сіно пересохле або заготовлене в погану погоду, то і молоко буде неякісним, а масло буде салоподібним з неприємним смаком та запахом. Воно важко збивається. Але ситуацію можна виправити. Додайте до раціону корови коренеплоди, найкраще кормові буряки та моркву, ріпакову макуху, пшеничні висівки та овес. А от турнепс і брукву згодовуйте обережно, у невеликих кількостях. Молоко та масло матимете відмінні.

ПОСОЛІТЬ ЇЖУ ДЛЯ СВИНІ

До корму свині корисно додати трохи солі. Із сіллю краще засвоюється їжа. У результаті пришвидшується обмін азоту, збільшується жива маса.

ЖИРНІЮТЬ ГУСАКИ... НА КРОПИВІ ТА КАРТОПЛЯНОМУ БАДИЛЛІ

Кропива – чудова вітамінна добавка до будь-яких кормів. Коням та коровам її дають, попередньо висушивши, додаючи до сіна у вигляді порошку по жмені вранці та ввечері. Курям, гусям, качкам подрібнюють свіжу кропиву і дають разом з комбікормом або іншою їжею. Гусаки й качки від неї набирають жиру, а кури краще несуться. Таку ж роль у раціоні тварин відіграє і картопляне бадилля. Його треба висушити на сонці. Додавати до кормів їх не більше 1/4 всього об'єму.

За матеріалами зарубіжних видань

І КОРОВИ П'ЮТЬ НАСТОЇ ТРАВ

У рослинній сировині багато так званих фармакологічно активних речовин. До них належать алкалоїди, глікозиди, сапоніни, гіркоти, слиз, смоли, ефірні олії, дубильні та барвні речовини, ферменти, вітаміни, мікроелементи, фітонциди й інші. Кожна рослина містить зазвичай кілька таких цілющих речовин. Тому розподіл лікарських рослин за характером дії на ту чи ту систему організму (серцево-судинну, шлунково-кишкову, центральну, нервову й інші) доволі умовний, оскільки в кожній рослині міститься не одна, а кілька активних речовин.

Візьмемо для прикладу **лепеху болотну** (аїр болотний). Її можна застосовувати для поліпшення травлення, як в'язкий і протипроносний засіб. Вона діє так тому, що в кореневищах її містяться леткі олії та гіркий глікозид акорин. Лепеха болотна (аїр), явір, лепеха, або татарське зілля – однодольна багаторічна трав'яниста рослина з гіллястим, товстим, усередині білим легким губчастим кореневищем, бурувато- або зеленувато-жовтим з поверхні. Її можна знайти в тихих заводях ближче до берега, на невеликих місцинах, де пучки вузьких довгих мечоподібних листків охоплюють один одного своїми основами. Важко уявити, що лепеха, яка дуже поширена у наших місцях, – прибулець з Китаю та Індії. Її уперше було завезено до західної частини Азії татарами. Вони вважали, що лепеха очищає водойми і там, де вона росте, можна пити воду й напувати коней без ризику для здоров'я, тому возили із собою кореневища лепехи. Зустрічаючи на своєму шляху ріки, перепливали їх на конях і кидали у воду кореневища лепехи, що швидко приживалися. Уся рослина лепехи запашна і пряно-гірка. Для лікарської мети заготовляють кореневища. Збирають їх наприкінці серпня – у вересні. Лепеха підвищує апетит, підсилює виділення слини й інших травних соків. Рослина має протимікробну, протигрибкову та протизапальну дію. Тому порошком кореневищ можна присипати гнійні рани та виразки. Відваром з кореневищ миють голову за випадання волосся. Настоянку застосовують, коли болять зуби.

У народній ветеринарії застосовують також і листя та молоді гілочки **багна болотного**. Народні назви: багун запашний, лісовий розмарин, болотяне очманіння, головолом, болошниця простерта, гонобобель. Збирають траву в серпні–вересні, використовують настої. Настій трав багна дають коровам за тимпанії рубця (надмірне розтягування рубця газами, які швидко утворюються від соковитого бродильного корму, з'їденого у великій кількості), коням – за розширення шлунка, а також як засіб для відділення слизу, коли хворі дихальні органи. Зовнішньо у вигляді настою або відвару застосовують для лікування корости, у боротьбі із вошами, блохами. Дози усередину: великим тваринам – до 4 кг сухої сировини, малим – до 0,2 г на вживання.

Блекота чорна. Народні назви: блекота гірська, скажена трава, запаморочниця, куряча сліпота, люльник, німиця. Як лікарську сировину використовують листя й облистнені стебла. У перший рік життя рослини двічі за літо збирають розеткове листя – у липні та серпні, наступного року – на початку цвітіння, а верхівки стебел і гілочок – наприкінці квітування. Не можна брати листя, уражене борошнистою росою, а також вологе, що легко буріє. Сировину блекоти можна зберігати два роки. Рослина дуже отруйна, і призначати її тваринам може тільки ветеринарний лікар. Дози для великої рогатої худоби та коней – 10–30 г, овець і кіз – 5–15 г, свиней – 2–10 г, собак – 0,2–1 г сухої сировини на добу. Блекоту використовують як заспокійливий, болезаспокійливий та протисудомний засіб. Застосовують її у малих дозах у вигляді порошку для лікування захворювань травних і дихальних органів як заспокійливий засіб (водний настій 1:40 або 1:50).

На луках, у лісі поміж чагарників росте **герань болотяна** (ботанічна назва – герань лучна та лісова). Цвіте з липня по вересень. Стебла зрізують під час цвітіння, одночасно сушать і кореневища. З останніх готують відвар, із трави – настій. Їх застосовують від проносів. Доза всередину для великих тварин – 15–20 г сухої сировини на одне вживання.

Не можна не сказати про **материнку звичайну**. У народі її називають лісовою м'ятою. Цвіте в липні–серпні. Надземну частину рослин збирають під час цвітіння, зрізуючи верхівки ножем. Траву материнки застосовують для підвищення апетиту, поліпшення травлення, особливо від захворювання шлунково-кишкового тракту, що супроводжується закрепами і метеоризмом (скупчення газів у шлунку і кишківнику). Крім того, материнку призначають як відхаркувальний засіб від бронхітів, заспокійливий та протисудомний за високого збудження нервової системи. З трави готують настій 1:10 або 1:15. Дози для телят і лошат – 10–15 г, ягнят і козенят – 2–5 г, собак – 3–5 г сухої речовини.

Часто у тварин виникають рани, виразки, опіки, екземи, що мокнуть, а також запалюється слизова оболонка рота.

Зовнішньо можна використовувати відвар кореневищ **перстачу прямостоячого**. Цвіте з травня до осені. З лікувальною метою використовують кореневища, що заготовляють у серпні–вересні. Добре просушені кореневища тверді і важкі, зовні – темно-бурі, на зламі – червоно-бурі. Запах слабкий, запашний, що підсилюється при розтиранні.

Не забувайте про подорожник великий. Листки збирають у період повного розвитку – з кінця червня упродовж усього літа. Зберігати можна три роки. Настій листків 1:20 застосовують як протизапальний засіб. Телятам – 25–30 мл, ягнятам, поросятам – 5–8 мл 3–4 рази на день за годину до годування. Подорожник – гарний засіб для лікування гнійних ран та виразок, а також обробки свіжих ран. Для приготування настою беруть свіжі, ретельно вимиті листки, подрібнюють їх до кашоподібного стану, заливають п'ятиразовою кількістю ледве підсоленої води, фільтрують через кілька шарів марлі.

Ось так виходить, що трави не тільки корисні як ліки людям. Їх із задоволенням п'ють і тварини. Тільки потрібно запастися терпінням і заготовити їх про запас.

Т. Каблучеєва

ЗАХВОРІЛА КОЗА

За правильного догляду та гарного годування кози рідко хворіють. Та коли вже станеться таке, треба уміти відрізнити хвору тварину від здорової і надати їй першу допомогу. У здорової кози гарний апетит і бадьорий вигляд. Пульс 70–80 ударів на хвилину, частота дихання – 15–20, температура тіла – 39–40 градусів (вимірюють її через анальний отвір). Майже за всіх заразних хвороб температура підвищується до 41–42 градусів, пульс зростає і доходить до 100 ударів на хвилину і більше, дихання пришвидшується, може з'явитися задишка. Вуха й ноги стають холодними. Апетит зникає, і виділення молока припиняється. У цих випадках треба негайно звернутися до ветеринарного лікаря. Він поставить діагноз і призначить лікування.

Із **НЕЗАРАЗНИХ ХВОРОБ** найчастіше трапляються наступні. **Запалення вимені** буває після пологів. Причини – застуда, утримання кіз у приміщенні з протягами, на брудній підстилці, на холодній і сирій підлозі. Під час лікування тварині потрібна сувора дієта. Молоко здоюють через кожні дві години, втирають у хвору ділянку вимені камфорне масло, а за надмірного болю – зелену олію (продається у ветеринарних аптеках). Тріщини на сосках з'являються від неохайного утримання кіз, невмілого доїння. Нерідко причиною цього стає груба підстилка. З появою тріщин вим'я обмийте борною кислотою (1 чайна ложка на 1 склянку води), соски змастіть вазеліном або топленим маслом.

Коліки – болі в животі – виникають через скупчення газів. Коза втрачає апетит, погано їсть, сильно упріває, у неї з'являються закрепи. У цьому разі через кожні три години робіть клізми з настою ромашки (жменя на пляшку води). Крім того, можна давати усередину настій: ромашка 250 г, глауберова сіль 15 г, відростки кореня тирличу 10 г, лляне насіння 25 г. Живіт обв'яжіть теплою хусткою або припасуйте до нього грілку.

Тимпанія (гостре здуття рубця) відбувається унаслідок великого скупчення газів у рубці, кишківнику. Причина – коза поїдає у великій кількості бобові трави, соковиту траву, капустяне листя, особливо мокре. Допомога тварині потрібна негайно. Усередину введіть розчин нашатирного спирту (1 чайна ложка на 0,5 л води). Живіт розітріть мокрою ганчіркою, змоченою у холодній воді. Замість розчину нашатирного спирту можна дати мильну воду і зробити клізму.

Пронос (діарея) найчастіше буває у козенят, але може статися й у дорослих кіз. Причина – недоброякісний корм. За проносу дайте касторове масло (2–3 чайні ложки), переведіть тварин на дієту, можна призначити сульфаніламіди.

Запалення ратиць. Хворі ратиці гарячі, тварина злегка накульгує, намагається більше лежати. Зайвий ратичний ріг обріжте, ратичну щілину промийте слабким розчином марганцевокислого калію, змастіть йодом, іхтіолом, маззю Вишневського (зробіть пов'язку).

Ревматизм у кіз буває м'язовий і суглобний. М'язовий ревматизм виникає під час застуди, утримання тварин у вологих і холодних приміщеннях. М'язи стають твердими, тварина хворобливо реагує на дотик. Козу переведіть до сухого приміщення і розітріть камфорним спиртом. За суглобного ревматизму опухають суглоби, у тварин з'являється кульгавість, втрачається апетит, підвищується температура тіла. Усередину призначають 0,3–0,5 г саліцилового натрію, розтирають маззю (5 частин скипидару, 5 частин рослинної олії, 1 частина нашатирного спирту).

ЗАРАЗНІ ХВОРОБИ. Інфекційний мастит. Ділянки вимені збільшуються, ущільнюються і набувають червоно-фіолетового відтінку. З вимені виділяється спочатку водяниста рідина, а потім кров із гноєм. Коза відмовляється від корму, в основному лежить, у неї відсутня жуйка, температура підвищується до 41–42,5 градуса. Захворілій тварині дають норсульфазол 1–2 рази на день, внутрішньом'язово – пеніцилін. Дозу має призначати лікар.

За **бруцельозу** часті аборти, у цапів припухають сім'яники. Правильний діагноз можна установити тільки під час дослідження плоду і крові тварин. Джерела зараження – хворі тварини. Бруцельоз дуже небезпечний для людини, тому з появою ознак захворювання необхідно негайно звернутися до ветеринарного лікаря. Приміщення, де утримувалися тварини, у перші десять днів щодня мийте дезінфікуючими розчинами.

А. Куїз

Передплата-2005
Передплачуйте найпопулярніший в Україні журнал "Дім, сад, город"!
Шановні читачі!
Безкоштовна лотерея
тільки для передплатників журналу
"Дім, сад, город".
Заповніть талон (див. на звороті) і надішліть його на адресу редакції до 20 січня 2005 року. Не втрачайте щасливої нагоди одержати набір високоякісного насіння кращих сортів овочевих і квіткових культур і набір цікавої й корисної літератури.
Підсумки лотереї будуть опубліковані в журналі "Дім, сад, город".
Передплата-2005

НЕ ПЕРЕВИЩУЙТЕ ДОЗУ!

Бички часто страждають на шлунково-кишкові розлади. Тому я запасаюся величезною кількістю кінського щавлю – найперший засіб від проносів! Щоправда, у суворо визначених дозах. Збільшивши дозу, ліки перетворюються у повну протилежність – діють як проносне. Треба готувати настій у пропорції 1:20 і випоювати телятам по 2 склянки на 40 кг маси кілька разів на день до годування. Лікувати треба щонайменше тиждень, а потім слід зважати на стан "хворого".

Восени та узимку тварини нерідко простуджуються, кашляють. Лікую їх відваром голівок конюшини у співвідношенні 1:20. Даю по половині або повній склянці кілька разів на день. Як відхаркувальне застосовую ще підбіл (мати-й-мачуху). Для настою беру 5–10 г трави на склянку води. Кип'ячу 15 хвилин, потім півгодини настоюю за кімнатної температури, проціджую і даю по півсклянки.

Від запалення слизової рота, ковтки, носа користуюся настоєм родовика лікарського: 2 ст. ложки на склянку гарячої води, кип'ячу 15 хвилини, остуджую і потім промиваю хворі місця.

Для профілактики і лікування авітамінозів використовую кропиву дводомну. Роблю настій у співвідношенні 1:20. Телятам даю по склянці 3–4 рази на день за півгодини до годування. Інший гарний засіб – настій плодів горобини. Це для тварин як полівітаміни, тільки краще. Ослабленим телятам даю по склянці настою перед кожним випоюванням молока.

Новонародженим теличкам та бичкам дуже корисні настої лісових яблук: 200 г добре подрібнених яблук на 1 л води.

На завершення хочу зауважити, що рослинні препарати діють, зазвичай, на організм тварини комплексно. Настій кропу, наприклад, не тільки зміцнює серце, благотворно впливає на стан судин, нервову систему, а й поліпшує роботу кишківника. Його використовують як сечогінний засіб, а від запальних хвороб дихальних шляхів – і як відхаркувальне. А головне – по такі ліки далеко ходити не треба. Вони ростуть у городі або за околицею.

А. Гусєв,
фермер

Служба взаємодопомоги

А ХИЖАК ЦЕ ТАКИЙ

Шановна пані Некрасова! У серпневому номері "ДСГ" ми прочитали ваш лист, що до вашого обійстя повадився якийсь хижак і перегризає шиї курчатам.

Цим хижаком може бути тхір. Так, ця тварина полюбляє курей, але насправді тхір як тварина нестрашна. Його навіть занесено до Червоної книги України. Завбільшки він як білка.

Ви пишете й про те, що розвелося багато сорок. Стосовно цих птахів, то сороки можуть ловити маленьких курчат, але це трапляється дуже рідко.

К. Лазар,
с. Плоска,
Путильський р-н, Чернівецька обл.

Від редакції. Ми вдячні вам, пані Лазар, за відгук на лист нашої читачки В. Некрасової. Водночас звертаємося до вас, шановні наші читачі, напевно, у вас є і свої поради, як боротися з тими хижаками, які нищать курей. Будь ласка, надсилайте свої поради до "ДСГ". Ми їх надрукуємо і тим самим, напевно, допоможемо багатьом господарям зберегти своїх чубатих та зозулястих, а відтак і зберегти свої сімейні прибутки.

ТМС "Алекс"

Пропонує насіння овочевих і квіткових культур вітчизняних та зарубіжних виробників, а також вагове насіння, стимулятори росту та засоби захисту рослин, цибулини квітів, саджанці троянд, широкий асортимент добрив та саджанці квітів.
Реалізація яскравих порожніх пакетів.
Склад-магазин: м. Київ, ст. метро "Чернігівська", вул. Попудренка, 52
Магазин (оптово-роздрібна торгівля): м. Київ, ст. метро "Дарниця", бул. Праці, 5
Тел.:(044) 551-63-86; тел./факс: (044) 543-10-25
Моб.тел. 8-067-905-46-78; 8-067-905-46-79
Для листів: 02094, п/с 003, ТМС "Алекс"
E-mail: tmsalex@online.com.ua

НОВИНКА
Вітчизняний мотоблок "АРТАНІЯ" МА 400
Двигун 6 к.с. 4-тактний (США)
Зчеплення дисково-фрикційне
Редуктор черв'ячний
Ширина обробітку 35 — 87 см
Маса — 61 кг
У комплекті — підгортальник
Гарантійний строк — 1 рік (починаючи з 1 квітня)

А також у наявності: імпортні мотоблоки, снігоприбиральні машини, сінокосарки, газонокосарки, кущорізи, пилки, обприскувачі.
ТОВ НВП "Агро-Мото". 03056, м. Київ, вул. Польова, 24, т./ф. 456-17-51, моб. 8 (067) 269-31-90

ТАЛОН
для участі в лотереї (передплата 2005)

Поштова адреса ____________________

____

П.І.П. ____________________

____

Телефон ____________________

Номер передплатної квитанції або її ксерокопія на I півріччя 2005 р. ____________________

____

Увага! Ксерокопія талона не дійсна.

50 вигранів "Дім, сад, город"

ШІСТЬ СОТОК пропонує:

барвисті пакети для насіння; вагове і в пакетах насіння овочів і квітів; мікродобрива і стимулятори росту; закупимо насіння у виробників.
Безкоштовно надсилаємо каталоги.
Відправляємо насіння поштою.
ГАРАНТУЄМО ВИСОКУ ЯКІСТЬ ЗА НИЗЬКИХ ЦІН
91011, м. Луганськ, а/с № 3,
тел./факс (0642)59-62-55
м. Київ тел. 067-258-53-46
E-mail:6sotok@list.ru
Ліцензії: Серія АА № 559053; Серія АА № 668889

СОБЕРИ ЭНЦИКЛОПЕДИЮ современной женщины

ПОЛЕЗНЫЕ КНИГИ, КОТОРЫЕ НУЖНЫ В КАЖДОМ ДОМЕ

18 лучших книг для тебя + ПОДАРОК

ВНИМАНИЕ! Каждому заказавшему более 2-х книг — ПОДАРОК «УНИВЕРСАЛЬНЫЙ СЕРВИРОВОЧНЫЙ НАБОР СУДОЧКОВ»

- Идеален для обедов на работе, на природе и даче.
- Удобная малогабаритная компоновка судочков.
- Судочки отделены друг от друга во избежание контакта между продуктами.

БЛАНК-ЗАКАЗ

ДА, я заказываю следующее (нужное количество экземпляров отметьте в квадрате):

1.	РУКОДЕЛИЕ	9,95 ГРН.	☐
2.	ДОМОВОДСТВО	12,85 ГРН.	☐
3.	КОМНАТНЫЕ РАСТЕНИЯ В ВАШЕМ ДОМЕ	9,95 ГРН.	☐
4.	СПРАВОЧНИК МЕДИЦИНСКОЙ СЕСТРЫ	9,95 ГРН.	☐
5.	ОЗДОРОВИТЕЛЬНЫЕ ДИЕТЫ	6,75 ГРН.	☐
6.	ДОМАШНИЙ ЛЕЧЕБНИК	9,60 ГРН.	☐
7.	МОЛИТВЕННИК	9,60 ГРН.	☐
8.	СОННИК СОВРЕМЕННЫЙ И ДОПОЛНЕННЫЙ	8,95 ГРН.	☐
9.	100 ТЕСТОВ ДЛЯ ЖЕНЩИН	9,00 ГРН.	☐
10.	ЗВЕЗДЫ ЭСТРАДЫ	12,95 ГРН.	☐
11.	ЭНЦИКЛОПЕДИЯ КОНСЕРВИРОВАНИЯ	9,95 ГРН.	☐
12.	УКРАШЕНИЕ БЛЮД ПРАЗДНИЧНОГО СТОЛА	9,95 ГРН.	☐
13.	ТОСТЫ И ПОЗДРАВЛЕНИЯ	9,95 ГРН.	☐
14.	МЛАДЕНЧЕСКОЕ И ДЕТСКОЕ ПИТАНИЕ	11,75 ГРН.	☐
15.	СКАЗКИ НАРОДОВ МИРА	12,75 ГРН.	☐
16.	1000 ЗАГАДОК ДЛЯ ДЕТЕЙ	9,85 ГРН.	☐
17.	ПЕРСОНАЛЬНЫЙ КОМПЬЮТЕР	12,50 ГРН.	☐
18.	ЕВРОРЕМОНТ СВОИМИ РУКАМИ	9,95 ГРН.	☐

ДА, я заказала более 2-х книг и хочу получить ПОДАРОК ☐

разборчиво напишите ваш почтовый адрес на конверте с маркой и отправьте бланк-заказ по адресу:
**61045, Харьков, а/я 3355,
книжный клуб «Золотая Середина».**
Оплата заказа при получении книг в почтовом отделении.

КНИЖНЫЙ КЛУБ
ЗОЛОТАЯ СЕРЕДИНА
ВЫ ЛЮБИТЕ КАК МОЖНО ЧАЩЕ РАДОВАТЬ СВОИХ БЛИЗКИХ?

Хотите собрать домашнюю библиотеку с полезными идеями для вашего дома и при этом сэкономить деньги? Книжный клуб «Золотая Середина», который действует под патронатом издательства «Ранок», к вашим услугам! Лучшие книги по рукоделию, домоводству, цветоводству и приусадебному хозяйству, а также разнообразная детская литература, развивающие игры, детективы, фантастика на русском и украинском языках — все это по ценам издательства ждет вас в клубе «Золотая Середина».

Ознакомиться с полным ассортиментом можно, заказав бесплатный каталог клуба по адресу: 61045, Харьков, а/я 3355, книжный клуб «Золотая Середина».

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВА ПАЛАТА

26-29 січня
16-19 березня
12-15 жовтня

Дача. Сад. Город.

СПЕЦІАЛІЗОВАНА ВИСТАВКА-ЯРМАРОК

- Насіння, саджанці, посадковий матеріал;
- Засоби захисту рослин, стимулятори росту, добрива;
- Декоративні рослини, садово-парковий дизайн, квітництво, оформлення інтер`єрів, зимовий сад;
- Мінітехніка, садово-городній інвентар та інструмент, машини для переробки сільськогосподарської продукції;
- Спецодяг, спеціальна література, товари для дому та відпочинку.

час роботи з 10:00 до 18:00

**ПК "Шинник" ВАТ "Дніпрошина",
вул. Героїв Сталінграду, 118-А, м. Дніпропетровськ**
ОРГАНІЗАТОР: Дніпропетровська ТПП, тел./факс: (0562) 36-22-51, 36-22-50, тел.: 36-22-49, 36-90-47

НОВОРІЧНИЙ СТІЛ

"Вітаю усіх читачів мого улюбленого журналу з Новим роком! Надсилаю рецепти святкових та повсякденних страв. Сподіваюся, що вони сподобаються і стануть у пригоді всім, а особливо – молодим господиням. Хоча моя професія далека від кулінарії, але я дуже люблю куховарити. Рідні та друзі кажуть, що мої страви їм подобаються"... – так пише в листі до редакції Світлана Петрівна Руденок з с.Кіровське Кримської області.

БУТЕРБРОДИ "ДІД МОРОЗ"

Треба мати: білий батон, 3 яйця, 100 г вершкового масла, 3 столові ложки майонезу, 1 морквину, зелену цибулю, червоний перець або маринований помідор.

Скибочку батона намащуємо маслом, кладемо на нього жовтком донизу половинку круто звареного яйця. Із зеленої цибулі робимо очі, з моркви – ніс, з майонезу – бороду, з помідора або перцю – шапочку.

БУТЕРБРОДИ АСОРТІ "СВЯТКОВІ"

Треба мати: білий батон, 100 г вершкового масла, 100 г твердого сиру, приблизно 30 г копченої ковбаси, 30 г маринованих грибів, 30 г пісної шинки, солоні або свіжі огірки, 2 яйця, зелень.

Скибочки батона намащуємо маслом, розкладаємо на них тоненькі шматочки сиру, ковбаси, шинки, додаємо кружальця огірків, крутих яєць. Якщо є можливість, то й кружальця редиски. Зверху кладемо одну маслину без кісточки, посипаємо бутерброди дрібно посіченою зеленню.

САЛАТ "ПАДИШАХ"

Щоб приготувати салат, треба мати: 150 г копченої ковбаси, 150 г нежирної шинки, 2 солоні огірки, 1 столову ложку твердого потертого сиру, 30 г бринзи, 30 г вершкового масла. Майонез – за потребою.

Готуємо салат так: ковбасу та шинку нарізаємо соломкою. Огірки очищаємо від шкірочки та насіння і нарізаємо кубиками. Усе з'єднуємо, перемішуємо і заправляємо майонезом. Викладаємо гіркою, посипаємо тертим сиром, прикрашаємо шматочками ковбаси, шматочками огірка. Із бринзи, розтертої з маслом, за допомогою кулінарного шприца видавлюємо трояндочки і прикрашаємо ними салат.

САЛАТ "ГРОЗА"

Треба мати: 400 г філе вареної риби, 4 зварені картоплини у "кожушку", 2 яблука, 2 помідора, 1 варене яйце, 1–2 свіжі огірочки, листки зеленого салату, баночка майонезу, сіль, цукор – за смаком.

Готуємо салат так: нарізаємо шматочками варену рибу, картоплю, помідори, очищені від шкурки огірки та яблука. Зелений салат нарізаємо досить широкими смужками. Усе це солимо, додаємо дрібку цукру, поливаємо майонезом, викладаємо салат гіркою і прикрашаємо залишеними для цього шматочками помідорів, огірків, яєць.

ПІКАНТНА ЗАКУСКА З БРИНЗИ

Треба мати: 0,5 кг бринзи, 10–12 ядер грецьких горіхів, 4–5 зубків часнику, 250 г вершкового масла, насіння кропу – за смаком.

Бринзу вимочуємо в холодній воді приблизно 6–7 год. Потім усі продукти пропускаємо через м'ясорубку. Отриману масу формуємо в ковбасу діаметром 5 см, загортаємо у кальку і кладемо до холодильника на 3–4 год. Перед подачею на стіл нарізаємо кружальцями товщиною 1,5 см. Викладаємо на тарілочку як ковбасу, прикрашаємо зеленню петрушки та кінзи.

ОСЕЛЕДЕЦЬ РУБЛЕНИЙ З ГОРІХАМИ

Треба мати: 300 г оселедця, 2 яйця, 1 яблуко, 1 цибулину, 10 ядер грецьких горіхів, 3 столові ложки майонезу, зелену цибулю.

Добре вимочений оселедець очищаємо від шкірочки та кісток і пропускаємо через м'ясорубку разом з круто звареним яйцем, яблуком без шкірочки, горіхами та цибулею. Усе перемішуємо, заправляємо майонезом, викладаємо суміш на оселедницю у вигляді риби. Голову і хвіст використовуємо для прикрашання. Салат посипаємо дрібно посіченою зеленою цибулею.

ГУСКА, ФАРШИРОВАНА ТУШКОВАНОЮ КАПУСТОЮ ТА АЙВОЮ

Треба мати: гуску, 50 г вершкового масла, 1 кг квашеної капусти, 1 плід айви (у разі відсутності айву можна замінити кислим яблуком), 150 г копченої грудинки, 2 цибулини, сіль, дрібку цукру.

Починаємо готувати з капусти. Дрібно ріжемо капусту, віджимаємо сік. Якщо капуста дуже кисла, додаємо воду і тушкуємо до напівготовності. Потім до капусти додаємо подрібнену і обсмажену разом з цибулею копчену грудинку, нарізані яблука або айву, за смаком кладемо трохи цукру. Гуску натираємо сіллю, фаршируємо капустою, зашиваємо черевце ниткою і кладемо її спинкою донизу на підготовлене деко. Підливаємо склянку води. Приблизно через кожні 30 хв заглядаємо у духовку, поливаємо гуску соком з дека і смажимо до готовності. Готову гуску нарізаємо порційними шматками і викладаємо їх на блюдо, по центру якого лежить смажена або відварена картопля.

КУРКА В СМЕТАНІ

На 500 г курки треба: 300 г сметани, 200 г цибулі, сіль та перець – за смаком.

Відварену курку очищаємо від кісток, нарізаємо невеликими шматочками, обсмажуємо, а потім солимо та перчимо за смаком. Дрібно нарізаємо і смажимо ріпчасту цибулю, перемішуємо її із сметаною. Цією сумішшю заливаємо курку і тушкуємо у закритій кришкою гусятниці або каструлі 10 хвилин.

РИБА, ТУШКОВАНА У ГОРЩИКУ

На 600 г риби потрібно: 4–5 цибулин, олія – за потребою.

Шматки будь-якої риби обваляти у борошні, у яке попередньо додати сіль, і обсмажити на олії, Окремо обсмажити ріпчасту цибулю. Викласти все шарами у глиняний горщик і залити молоком так, щоб покрило рибу. Лавровий лист, перець горошком, сіль кладемо за смаком. Тушкуємо на повільному вогні до готовності. Окремо подаємо відварену картоплю, посипану зеленню і политу олією.

ГОЛУБЦІ "РАНЧО"

Куряче м'ясо нарізаємо дрібними шматочками, додаємо дрібно посічену та обсмажену на олії ріпчасту цибулю, відварений до напівготовності рис. Усе перемішуємо. Сіль та перець додаємо за смаком. Листки капусти заливаємо окропом. Коли вони пом'якшають, воду зливаємо, листочки злегка відбиваємо, зрізаємо потовщення. На кожний капустяний лист викладаємо фарш і загортаємо у формі циліндра. Голубці заливаємо томатним соусом із сметаною і тушкуємо до готовності.

БАКЛАЖАНИ ЗАПЕЧЕНІ З СОСИСКАМИ

Баклажани розрізаємо уздовж, видаляємо частину м'якоті з насінням, середину змащуємо вершковим маслом, посипаємо сіллю та перцем. Усередину кладемо сосиску, зверху змащуємо томатною пастою і запікаємо у духовці до готовності.

МЛИНЦІ "ЧЕРВОНІ"

Щоб приготувати такі млинці, треба мати: 500–600 г борошна, 800 г топленого молока, 4 яйця, 1 чайну ложечку солі, 2 чайні ложечки цукру, 20 г дріжджів, сметану – за потребою.

Молоко наливаємо у широку каструлю, доводимо до кипіння, переставляємо у нагріту духовку і витримуємо при середній температурі доти, поки молоко не набуде золотисто-рожевого кольору. Топлене молоко має охолонути до 40 градусів. Від загальної кількості молока відливаємо 1/4, а у решті молока розводимо дріжджі. Додаємо борошно, сіль і витримуємо у теплому місці, поки тісто не підніметься. Після того у 1/4 молока розводимо яєчні жовтки та цукор, з'єднуємо з тістом і знову даємо піднятися. Перед випіканням млинців у тісто вливаємо збиті до густої піни білки.

Готові млинці мають рожевий колір. Подають їх як звичайні млинці зі сметаною, маслом або варенням.

ДЕСЕРТ ІЗ ГРУШ "КРАСУНЯ ОЛЕНА"

Щоб приготувати такий десерт, треба мати: 4 великі та 8 маленьких груш, сік одного лимона, 30 г цукру, 3–4 гвоздики, дрібку кориці. Готуємо соус з склянки (200 г) молока, склянки вершків і 50 г цукру.

Обережно миємо груші, щоб не відломились плодоніжки, чистимо їх, натираємо лимонним соком, щоб не потемніли. Груші викладаємо у посуд так, щоб вони вмістилися у один ряд, і заливаємо кип'яченою з гвоздикою, цукром, корицею і лимонним соком водою.

Варимо на помірному вогні до пом'якшення і залишаємо, щоб охололи, а тим часом у маленькій каструлі розтоплюємо шоколад, цукор, вершки і, безперервно помішуючи, варимо до утворення однорідної маси. Груші викладаємо на сито, щоб з них стекла рідина. Потім перекладаємо на блюдо і заливаємо гарячим шоколадним соусом. По краях і всередині блюдо прикрашаємо збитими вершками.

ГОРІХОВИЙ ТОРТ

Цей рецепт торта стане у пригоді тим господиням, у яких обмаль часу.

Треба мати: 0,5 кг печива, склянку молока, 300 г ядер горіхів, склянку цукру, 300 г вершкового масла, 2 столові ложки какао.

Печиво і горіхи пропустити через м'ясорубку. До киплячого молока всипати цукор, додати масло, мелене печиво з горіхами. Все ретельно перемішати і викласти у форму. Витримати 2 год. на холоді, вийняти із форми. Верх і боки торта посипати тертим шоколадом, прикрасити посіченими ядрами грецьких горіхів.

Смачного всім!

З повагою

Світлана Петрівна.

У 2004 РОЦІ МИ ДРУКУВАЛИ

У номері:

„ДІМ, САД, ГОРОД"
виробничо-практичний журнал
№ 12, грудень 2004 р.
Головний редактор
М.І. Халимоненко
Головний художник
Т.П. Колодницька
Заступники головного редактора
Б.К. Донгаш, І.Ф. Куштенко
Зав.відділами
А.М.Капітульська, О.В.Кисленко
Літературний редактор
М.П.Чернецька
Дизайн, верстка
Є.А. Макарчук
Комерційний директор
Г.А.Донець, тел. 552-90-45
Реклама, оголошення
О.В.Давидко, тел. 552-90-49
О.К.Шевченко, тел. 552-95-11
E-mail: reclama@dimsadgorod.com
Розповсюдження, маркетинг
Т.І. Лазебник, тел.552-94-60
E-mail: lazebnik@dimsadgorod.com
Видання зареєстровано, серія КВ, № 3536 від 23.10.98

Підписано до друку 24.11.2004 р.
Загальний тираж 132 528 прим.
Ціна договірна.

Адреса редакції та видавця:
вул. Краківська, 20,
Київ-94, 02094.
Тел. (044) 552-95-13
E-mail: dsg@dimsadgorod.com

При передруку та використанні тексту й ілюстрацій посилання на „Дім, сад, город" обов'язкове.

Думки авторів і редакції не завжди збігаються. Редакція не несе відповідальності за зміст рекламних оголошень. Листування з читачами лише на сторінках журналу.

Комп'ютерний набір, верстку зроблено у редакції журналу «Дім, сад, город». Надруковано у Державному видавництві «Преса України». 03148, Київ-148, вул.Героїв Космосу, 6. З. 0118412

ПЕРЕДПЛАТНІ ІНДЕКСИ КОМПЛЕКТІВ ЖУРНАЛІВ У СКЛАДІ:

«Дім, сад, город» + «Виноград. Вино» — 22430.
«Дім, сад, город» + «Квіти України» — 22431.
«Дім, сад, город» + «Яблунька» — 22432.
«Дім, сад, город» + «Будьмо здорові» — 22433.
«Дім, сад, город» + «Пасіка» — 22434.
«Дім, сад, город» + «Наш дім» — 21871.
«Дім, сад, город» + «Чумацький шлях»+ + «Вокруг света» — 21843.

Індекс 74142

Передплачуйте наші видання на 2005 рік!

Всеукраїнський щомісячний виробничо-практичний журнал

Дім, сад, город

Журнал "Дім, сад, город" видається з 1989 року. Найпопулярніше в Україні, справді народне видання для всіх, чиє життя і праця пов'язані із землею.

Журнал "Дім, сад, город" (укр.). Передплатний індекс 74142

Журнал "Дом, сад, огород" (рос.). Передплатний індекс 22429

"Будьмо здорові" — щомісячне видання з проблем охорони здоров'я. Публікації медиків-практиків, діячів української та світової медичної науки, досвід народних цілителів і травознаїв.

Передплатний індекс 74063

"Пасіка" — українсько-чеський щомісячник з практичними порадами як для досвідчених бджолярів, так і для початківців. Вміщує багато корисної та цікавої інформації стосовно використання цілющих властивостей меду.

Передплатний індекс 74429

"Квіти України" — єдине в Україні спеціалізоване ілюстроване видання для квітникарів. Рекомендації досвідчених фахівців стосовно ведення всіх галузей квітникарства, розповіді про кращі сорти квітів, ботанічні сади, публікації відомих селекціонерів.

Передплатний індекс 74275

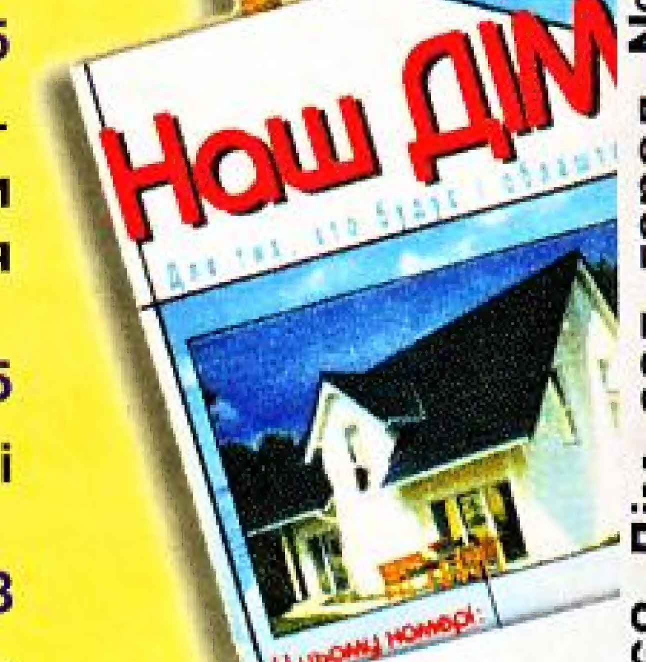

"Виноград. Вино" — журнал для виноградарів-любителів і професіоналів. Розповіді про випробувані та нові сорти винограду, поради щодо боротьби з хворобами і шкідниками, рецепти виготовлення найрізноманітніших вин.

Передплатний індекс 40305

"Наш дім" — незамінне видання для всіх, хто хоче спорудити і кваліфіковано облаштувати оселю.

Передплатний індекс 74453

"Туризм сільський зелений" — щоквартальне видання для всіх, хто бажає відпочити в сільській місцевості або надати свою садибу для відпочинку. Досвід у цій галузі інших країн.

Передплатний індекс 40307

"Чумацький шлях" — для тих, хто цікавиться історією, культурою, звичаями народів світу. Подорожі, пригоди, знахідки. Корисний для вчителів, студентів, школярів.

Передплатний індекс 22436

"Календар садівника і городника" — журнал, який порадить садівникам і городникам, у які строки найкраще проводити ті чи інші роботи, яким сортам віддати перевагу, як захистити насадження від шкідників і хвороб.

Передплатний індекс 30203

"Яблунька" — багатоілюстроване видання для дошкільнят і школярів. Цікаво, захоплююче розповідає про таємниці природи, походження тварин, рослин. Флористика, казки, легенди, дитяча пошта, конкурси, вікторини, ігрові завдання, призи.

Передплатний індекс 40306

"Чарівна казка" (журнал-розфарбовка) – улюблені казки народів світу з малюнками-розфарбовками, іграми та призами.

Передплатний індекс 01220

Для тих передплатників, хто оформить передплату на наші видання на цілий рік, діють знижки, що дозволить зекономити від 12 до 18 відсотків ваших коштів!

ISSN 0235-6368. Дім, сад, город. № 12. 2004. 1-48 с. Ціна договірна